

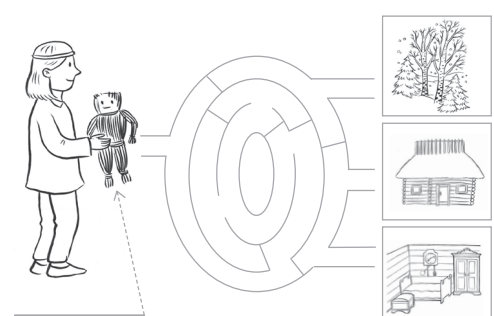
Marju Tüرنpu

Inimene III

Töölehtede komplekti juurde kuuluv
õpetaja juhendmaterjal

Toimetulekukooli II ja III arengutaseme
orienteerumisained

6b TOOMA-PÄEV _____

TAHMA-TOOMAS 21. DETSEMBER

10d KEVAD-PÜHAD _____

MUNA-PÜHA KIIGE-PÜHA LIHA-VÖTTE-PÜHA

5e MARDI-PÄEV KADRI-PÄEV _____

KADRI-SANT MARDI-SANT 10. NOVEMBER 25. NOVEMBER

5a KADRI-PÄEV _____

KADRI-SANT KÜBAR KADRI-SANT MASK

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine

Marju Tüürpu

Inimene III

Töölehtede komplekti juurde kuuluv õpetaja juhendmaterjal

Õppevara vastab põhikooli lihtsustatud õppekava toimetulekuõppe II ja III arengutasemele.

Retsenseerisid Lea Pilme ja Epp Roon

Töölehed joonistas Elina Sildre

Õpetajamaterjali toimetus ja küljendus OÜ Kirjavalla.

Töölehtede komplekti Inimene III juurde kuuluv õpetaja juhendmaterjal on alla laetav portaalist hev.edu.ee.

Õppevara väljaandmist on toetanud Euroopa Sotsiaalfond ja Eesti riik programmi „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine“ kaudu.

Programmi viib ellu SA Innove.

ISBN 978-9949-487-63-9 (trükis)

ISBN 978-9949-487-64-6 (pdf)

ISBN 978-9949-487-65-3 (pdf, õpetajamaterjal)

Sisukord

Sissejuhatus	5
Talurahva aastaring	7
TL 1a: Sügisene pööripäev	7
TL 1b: Sügisene pööripäev (ilma ennustamine)	8
TL 1c: Sügisene pööripäev (kalasaagi ennustamine)	10
TL 2a: Mihklipäev (mihklipäeval lõppevad tööd)	13
TL 2b: Mihklipäev (mihklipäeval algavad tööd)	14
TL 2c: Mihklipäev (ilma ennustamine)	15
TL 2d: Mihklipäev (ilma ennustamine)	17
TL 2e: Mihklipäev (mihklipäeva saak)	18
TL 3a: Hingedepäev (tegevused)	19
TL 3b: Hingedepäev (keelatud tegevused)	21
TL 4a: Mardipäev (riietus)	22
TL 4b: Mardipäev (mardisantide tegevus)	24
TL 4c: Mardipäev (mardisantide tegevus)	25
TL 4d: Mardipäev (annid)	27
TL 5a: Kadripäev (riietus)	28
TL 5b: Kadripäev (kadrisantide tegevus)	30
TL 5c: Kadripäev (kadrisantide tegevus)	31
TL 5d: Kadripäev (annid)	32
TL 5e: Mardi- ja kadripäev (vanal ajal ja tänapäeval)	33
TL 5g: Mardi- ja kadripäev (ilma ennustamine)	34
TL 6a: Toomapäev (tegevused)	36
TL 6b: Toomapäev (Tahma-Toomas)	37
TL 7a: Jõulud (saan)	39
TL 7b: Jõululaupäev	40
TL 7c: Jõululaupäev ja esimene püha	42
TL 7d: Jõulud (kuusk)	43
TL 7e: Jõulud (toit)	45
TL 7f: Jõulud (toit)	46
TL 7g ja 7h: Jõulud (toit)	47
TL 7i: Jõulud (jõuluvana)	48
TL 7j: Jõulud (jõulumängud)	49
TL 7k: Näärid	51
TL 7l: Näärid (ennustamine)	52
TL 7m: Kolmekuningapäev	53
TL 8a: Vastlapäev	54
TL 8b: Vastlapäev (toit)	55
TL 8c: Vastlapäev (tegevused)	57

TL 8d: Vastlapäev (vurr)	58
TL 8e: Vastlapäev (keelatud tööd)	60
TL 8f: Vastlapäev (ilma ennustamine)	61
TL 9a: Kevadine pööripäev	63
TL 9b: Kevadine pööripäev (ilma ennustamine)	64
TL 10a: Kevadpühad (kiigepühad)	65
TL 10b: Kevadpühad (munapühad)	67
TL 10c: Kevadpühad (lihavõttepühad)	69
TL 10d: Kevadpühad (pühade nimetustest kokkuvõte)	70
TL 10e: Kevadpühad (toit)	71
TL 10f: Kevadpühad (ilma ennustamine)	73
TL 11a: Jüripäev (jüripäeval algavad tööd)	73
TL 11b: Jüripäev (karjane)	75
TL 11c: Jüripäev (ilma ennustamine)	76
TL 12a: Jaanilaupäev (löke)	78
TL 12b: Jaanilaupäev (mängud)	80
TL12c: Jaanilaupäev (lilled)	82
TL 12d: Jaanipäev (karjane)	83
TL 12e: Jaanipäev (algav töö)	84
TL 12e: Jaanipäev (algav töö)	
Kirjandust	86

Sissejuhatus

Töölehtede komplekt „Inimene III“ sobib üldõppe põhimõttel õppetöö läbiviimiseks toimetulekukooli kolmanda arenguastme õpilastele. Töölehti saab kasutada elu- ja toimetulekuõppes integreeritult eesti keele, matemaatika, muusika, käelise tegevuse ning kehalise kasvatus ja rütmikaga. Töölehed on koostatud Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava Lisa 2 (Toimetulekuõpe) alusel.

Inimene III keskendub vanarahva aastaringi tutvustamisele rahvakalendri tähtpäevade kaudu. Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine oli vanaaja inimeste elus olulisel kohal ja on seda ka tänapäeval – ühest küljest on rahvakalender ajaarvamise aluseks, teisest küljest sisaldas tähtpäevade tähistamine endas ka meelelahutuslikku osa.

Soovituslik on enne kogumikuga tööle asumist käsitleda või korrata vana aja inimeste elu ja töid kogumiku „Inimene II“ abil. Nii nagu töölehtede komplektis Inimene II, tutvustavad ka antud komplekti paljusid teemasid lastele nukud Peeter ja Mari, kes on aplikaatsioonidena lisatud pildimaterjali hulka. Muidugi võib kasutada ka päris nukke.

Töölehtede täitmine eeldab põhjalikku teemakohast ettevalmistust. Vastavaid soovitusi pakub ka käesolev õpetajajuhend. Lisaks õpetaja juhendmaterjalile on veebis leheküljel hev.edu.ee kättesaadav ka soovituslik pildimaterjal. Juhendis toodud muinasjutud, luuletused, laulud ja mängud ning käelise tegevuse tööd on samuti soovituslikud. Kui õpetaja leiab oma klassi õpilaste jaoks sobivama lisapala, võib ta kasutada enda valitud. Jutustamise või lugemise ajal peab lausete ja lõikude kaupa juttu analüüsima, tõmbama paralleele, näitlikustama. Paljude teemade juures on oluline korrata ohutu käitumise, esmaabi andmise ja abi kutsumise reegleid: küünla põletamine (hingedepäev, jõulud), võõraste inimeste tuppa lubamine (mardi- ja kadripäev), kelgutamine (vastlapäev), kiikumine (kevadpühad, jaanipäev), lõke (jüri- ja jaanipäev) jne.

Töölehtede põhjal saab täita erisuguseid ülesandeid: vestelda või jutustada pildi järgi, rühmitada ühe või mitme tunnuse põhjal, teha valikuid, lisada sõnakaarte, teha ära kirja, värvida jne. Õpetaja osalus erinevate ülesannete täitmisel sõltub laste teadmiste ja oskuste tasemest. Vestlemisel või jutustamisel esitab õpetaja suunavaid küsimusi, saadab lapse tegevust kõnega, loeb lastega koos sõnu ja sõnaühendeid jne. Mõningate töölehtede puhul pakutakse lõikamise ja uuele lehele kleepimise võimalust. Et täidetud töölehtedest kujuneks tervik, oleks vaja jälgida, et lehed, millele kleebitakse, oleksid samas formaadis, et need saaks lisada kiirköitjasse. Töölehtede alusel valmib mitu teemamappi – „Mardi- ja kadripäev“, „Jõulud“ jt.

Teemad on esitatud raskusastme kasvamise järgi, lastele mõistetavamast kuni abstraktsemani. Õpilaste jaoks on oluline mõista enda igapäevase elu seotust käsitletavate teemadega. Seeläbi tekib lastel arusaam endast kui oma rahvuse esindajast, kujuneb individuaalne, sotsiaalne ning rahvuslik identiteet. Siduge iga teema tänapäevaga – nt ilmaennustuse teema käsitlemisel tutvustage lastele, kuidas tänapäeval ilma ennustatakse, kust inimesed infot ilma kohta saavad ning miks on ilmaennustus oluline.

Töölehtede raskusastet saab muuta, suurendades või vähendades töölehe täitja iseseisvust töölehe täitmisel. Lapse iseseisva töö osakaalu suurendades tuleb arvestada talle lähemat

arenguvalda, st nii tema praegust arengu- ja õpitaset kui ka seda, millega ta erineva abiga hakkama saab. Õpilaste iseseisvuse suurendamise huvides tuleks kolmanda arenguastme õpilasi suunata lisainformatsiooni hankima (näit toovad kodust teemakohaseid fotosid, otsivad raamatust või arvutist pilte, leiavad infot enda või teiste koostatud plaanist) ning teateid edastama.

Õpetaja poolt esitatav tekst on juhendis kaldkirjas. Käelise tegevuse näidiste kohta on toodud fotod ja valmistamisjuhendid. Laste töölehtede täitmisenõuanded on tähistatud värvilise punktjoonega ●●●●●●, mängud on tähistatud märgiga ✨.

Enamikku töölehtedest saab klassis näidata kas grafo- või dataprojektoriga. Projektor annab suurema pildi, see lihtsustab kujutatu tajumist ja mõistmist ning võimaldab paremini teha ühistööd. Õpetaja saab vajadusel teha töölehtedele täiendusi või midagi maha tõmmata jne. Õpilased saavad tahvlile või ekraanile näidatavat ühiselt täidetud töölehte kasutada abina oma töölehe täitmisel. Ühtesid ja samu töölehti võib kasutada mitu aastat: mäluprotsesside iseärasuse tõttu vajavad toimetulekuõppe õpilased palju kinnistamist, samade ülesannete kordamist. Nii põhjalik eeltöö kui töölehtede täitmine on vajalikud teadmiste täiendamiseks ja kinnistamiseks ning iseseisva töö oskuse arendamiseks. Iga uus teadmine ja oskus lisab õpilastele enesekindlust ja usku oma võimetesse. Anda õpilastele enesekindlust ning kujundada ja arendada võimalikult iseseisva töö oskust on kõigi (eri)pedagoogide ühine eesmärk.

Autori tänusõnad kuuluvad Kristel Palgile Tartu Kroonuaia Koolist, kelle teadmised, kogemused ja konstruktiivne kriitika on olnud väga suureks abiks kogumiku valmimisel. Samuti tahan tänada paljusid Kosejõe Kooli õpetajaid, kelle toetus ja abi on tööd lihtsustanud

Marju Türnpu

Talurahva aastaring

Eesmärk Tutvustada rahvakalendri tähtpäevade ja kombestiku abil talurahva aastaringi. Kujundada õpilastel arusaam endast kui oma rahvuse esindajast. Toetada individuaalse, sotsiaalse ja rahvusliku identiteedi kujunemist.

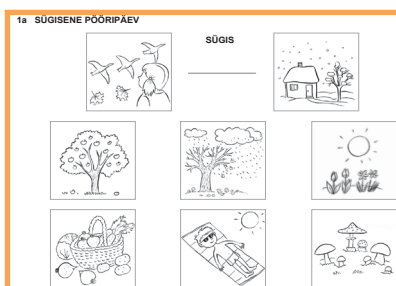
Arendatav oskus Teadmine endast kui oma rahvuse esindajast. Oskus abiga kirjeldada õpitud rahvakalendri tähtpäevade tagamaid ja kombeid; oskus mängida erinevaid rahvamänge; oskus lihtsamaid mõistatusi lahendada ning neid ka ise koostada.

Taust Rahvakunst ja rahvakultuur kui vaimne pärand on igale rahvale ainuomane. Selles õppetsükli saab õpetaja juhtida lapsi eestlaste vaimse pärandi juurde. Vaimne pärand hõlmab kombeid, tavasid, teadmisi ja oskusi, mis on erinevatele inimrühmadele igapäeva elu ja identiteedi osana omased ja olulised. Seetõttu soovitakse neid anda edasi ka järgmistele põlvkondadele (Rahvakultuuri keskus). Tutvustades kombestikku lastele, õpetame neid vaimset kultuuripärandit väärtustama.

TL 1a: Sügisene pööripäev

Vajalikud materjalid Õpetaja poolt valitud erinevate aastaegade tunnustega pildimaterjal (lehtede langemine, vihm, päike, seemned, lumi, sinililled, lehtedega puu, raagus puu, lindude ärilend, kuld-nokk puuril vm), kalender, tööleht 1a, A4 paberileht, käärid, liim, värvipliatsid, õppekäigul kogutud puulehed.

Tegevus Korraldage lastega õppekäik metsa või parki, soovitatavalt sügisel pööripäeval. Enne õppekäiku teeb õpetaja sissejuhatava vestluse kalendri ja nt aastaegade tabeli järgi: mis aastaeg on, mis kuu. *Millal algab sügis? Millal on sügisene pööripäev? Sügisel pööripäeval on valget ja pimedat aega ühe palju.* Koos õpetajaga otsivad lapsed kalendrist, millal on sügisene pööripäev.

Tööleht 1a. Sügisene pööripäev

Õppekäigul kirjeldavad lapsed õpetaja suunavate küsimuste abil loodust, leiavad sügise tunnuseid, kirjeldavad ilma. Korjake õppekäigult kolme erineva puu lehti kaasa (vaher, kask, tamm vm).

Klassis meenutavad lapsed õppekäiku. Täitke ilmavaatlus-tabel. Märkige tabelisse vaatluspäeva kuupäev ja põhilised ilmanäitajad: pilved, päike, sadu, tuul, õhutemperatuur. Õpetaja paneb aastaegade tunnustega pildimaterjali tahvile.

Lapsed valivad piltide hulgast need pildid, mis kujutavad õppekäigul nähtut ja kogetut. Nüüd püüavad lapsed õpetaja abiga leida järele jäänud piltide hulgast veel pilte, mis iseloomustavad sügist. Õpilased meenutavad sügiseküid.

Töölehe 1a täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 1a. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja kirjutavad (või kirjutab õpetaja) sõna SÜGIS alla joonele sügisese pööripäeva kuupäeva. Õpetaja näitab pilte ükshaaval. Lapsed nimetavad, mida nad piltidel näevad. Lapsed peavad leidma pildid, millel on kujutatud sügist. Teisi aastaaegu kujutavatele piltidele tõmbavad lapsed risti peale, samas nimetades, millist aastaaega on nendel piltidel kujutatud.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele sügisese pööripäeva kuupäeva. Lapsed tõmbavad neile piltidele, mis ei kujuta sügist, risti peale, värvivad sügise pildid. Sügise pildid lõigatakse töölehelt välja ning kleebitakse uuele lehele, pealkirjastades selle sõnaga „Sügis“ ning lisades ka sellele lehele sügisese pööripäeva kuupäeva.

Töölehe täitmise järel võite mängida mängu „**Lehed**“.

Vaadeldge õppekäigult kaasa toodud puulehti. Korrake üle, millise puu oma üks või teine leht on. Lapsed asetavad korjatud lehed ringi keskele ja liiguvad ringjoonel. Mängujuhi käskluse peale (nt: „Vaher!“) otsivad mängijad kuhjast õige lehe. Üleskorjatud lehed jäetakse kuhjast välja. Valesti võetud puuleht tuleb lehekuhja tagasi panna. Tublimaks puulehe tundjaks tunnistatakse mängija, kes mängu lõpuks kõige enam lehti on kogunud.

TL 1b: Sügisene pööripäev (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter, pildimaterjal (vihmasajuga sügise pilt, päikeselise sügise pilt, sooja ja külma talve kujutavad piktogrammide), ilmavaatlustabel, tööleht 1b, A4 leht, käärid, liim, värvipliiatsid.

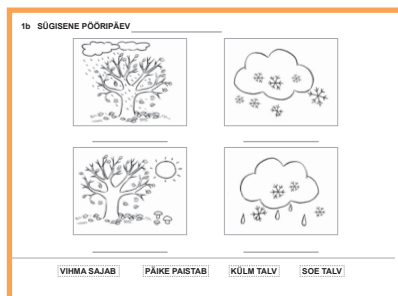
Tegevus Õpetaja etendab nukkudega etenduse.

Mari: „Tere, lapsed! Millal on sügisene pööripäev?“

Lapsed meenutavad, millal on sügisene pööripäev.

Mari: „Vanasti inimesed ennustasid sügisese pööripäeva järgi.“

Peeter: „Mida inimesed ennustasid?“

Tööleht 1b. Sügisene pööripäev

Mari: „Inimesed ennustasid näiteks, milline tuleb talvel ilm.”

Peeter: „Mille järgi nad ennustasid?”

Mari: „Inimesed vaatasid, milline on pööripäeval ilm. Inimesed uskusid, et kui sügisel pööripäeval sajab vihma, siis tuleb soe talv.”

Õpetaja paneb tahvlile vihmase sügise ilma pildi ja sooja talve kujutava pildi (piktogrammi).

Peeter: „Aga kui sügisel pööripäeval paistab päike? Kas siis tuleb külm talv?”

Mari: „Nii inimesed uskusid.”

Õpetaja paneb tahvlile päikesepaistelise sügise pildi ja külma talve kujutava pildi (piktogrammide).

Õpetaja selgitab lastele, et vanal ajal ei olnud ilmajaama. Seepärast püüdsid inimesed mitmete loodusmärkide abil ilma ennustada. Lapsed meenutavad piltide ja õpetaja abiga, mille järgi ennustati. Õpetaja võib pildipaarid segamini ajada ja lapsed leiavad ennustustele kohased pildipaarid.

Lapsed vaatavad klassi ilmavaatlustabelist, milline oli ilm sügisel pööripäeval. Õpetaja abiga „ennustavad” lapsed eelolevat talve.

Töölehe 1b täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 1b. Lapsed loevad töölehe pealkirja. Lapsed kirjutavad (või kirjutab õpetaja) joonele sügise pööripäeva kuupäeva. Parem pool töölehest on esialgu kaetud. Lapsed kirjeldavad, mida nad piltidel näevad. Õpetaja avab ka parema poole töölehest. Lapsed leiavad, millisel pildil on kujutatud külma talve, millisel sooja talve. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnadepaarid ja leiavad neile vastava pildi. Lapsed peavad ühendama pildid pööripäeva ennustuse kohaselt – vihmajupilt sulalumepildiga ja päikesepaistelise ilma pilt külma lume pildiga.

- Oma töölehel märgivad lapsed joonele sügise pööripäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad sõnadesedelid välja ning kleebivad õigele pildile pildi allserva. Võib teha ära kirja. Lapsed ühendavad joonega pildid, mis sobivad omavahel pööripäeva ennustuse kohaselt. Võib ka pildid välja lõigata ning uuele lehele kleepida. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Töölehe lõpetamise järel võib mängida mängu „**Puud tuule käes**“.

☀️ Lapsed moodustavad ringi. Liigutakse väikeste sammudega ringi sisse, kuni tuntakse kõrvalseisja õlga. Õpetaja: *Nüüd oleme puud. Sirged puutüved ja tuul puhub tagant (kallutus ettepoole), nüüd puhub tuul ringi seest (kallutus tahapoole), nüüd puhub tuul paremalt (kallutus vasakule), nüüd vasakult (paremale). Liigume väikeste sammudega suureks ringiks tagasi.*

Variandid:

- Ka suures ringis võib korrata „puuharjutust“ ja kalduda ette-taha, küljele.
- Võib seista ka seljaga ringi keskme suunas.
- Harjutust võib teha ka kinnisilmi.

TL 1c: Sügisene pööripäev (kalasaagi ennustamine)

Vajalikud materjalid Pildid erinevatest kaladest (väikesed magnetid taha kleebitud või kirjaklamber pildi küljes), magnetiga õng, nukud Mari ja Peeter, pildimaterjal (tuul mere poolt, tuul maa poolt, pildid, millel kujutatud palju ja vähe kalu), tööleht 1c, käärid, liim, värvipliatsid, A4 leht, mänguks 5–10 sulge.

Tegevus Korraldage õppekäik veekogu äärde. Lapsed meenutavad, kuidas veekogud inimestele kasulikud on, kes vees elavad jne. Lapsed nimetavad, milliseid kalu nad tunnevad, kas nad on ise kalal käinud, millega kala püüdsid jne. Õppekäigul võite veekogu ääres mängida „**Kalapüüdmismängu**“.

☀️ Õpetaja paneb erinevate kalade pildid, mille tagaküljele on kleebitud magnetid või pildi küljes on kirjaklamber, pildi pool allapoole maha. Iga laps saab magnetiga õngega püüda ühe „kala“. Püütud kala pilti näitab püüdja ka teistele. Lapsed loevad pildi alt kala nimetuse. Kui ka teine laps on kala „püüdnud“, võrrelge kalade suurust ja välimust. Nii toimige iga järgneva kalaga.

Klassis etendab õpetaja Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter: „Mida inimesed pööripäeval peale ilma veel ennustasid?“

Mari: „Kalamehed ennustasid näiteks, missugune tuleb kalasaak. Kui sügisel pööripäeval puhus tuul mere poolt, siis oli palju kala loota.”

Peeter: „Aga kui tuul puhus maa poolt? Kas siis tuli halb kalasaak?”

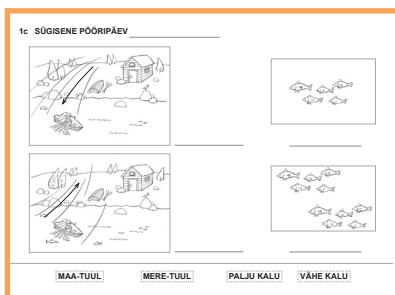
Mari: „Nii inimesed vanal ajal tõesti uskusid.”

Õpetaja paneb pildid tahvlile sobivad pildipaarid kõrvuti. Lapsed kordavad nukkude „öeldud” ennustusi piltide alusel. Õpetaja segab pildipaarid tahvlil. Lapsed leiavad ennustustele vastavad pildipaarid.

Enne töölehe täitmist võite mängida puhumismängu „**Kalad meres**”

✦ Õpetaja märgib laual kalda, kaldaäärse mere ja avamere nt kleeplindiga. Kaldaks on üks laua serv. Terve lauapind on mereks. Mere jaotab õpetaja pooleks – kaldast kaugem on avameri. Õpetaja jaotab lapsed kaheks rühmaks. Üks rühm saab endale nimeks maatuul ja asub laua juures kalda joone taha. Teine rühm saab nimeks meretuul ja asub teisele poole lauda. Õpetaja asetab avamere ja kaldaäärse mere piirile nt 5–10 sulge mängult kaladeks. Teatud aja jooksul (nt 10–30 sekundit) peavad lapsed märguande peale hakkama sulgesid endast eemale puhuma. Kokkulepitud aja lõppedes vaadeldge, kus asub rohkem „kalu” – avamerel või kaldaäärses meres, arutlege, milline „tuul” oli seekord tugevam.

Töölehe 1c täitmine

Tööleht 1c. Sügisene pööripäev

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 1c. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja kirjutavad (või kirjutab õpetaja) sügisese pööripäeva kuupäeva joonele. Parem pool töölehest on esialgu kaetud. Lapsed kirjeldavad, mida nad piltidel näevad. Õpetaja avab ka parema poole töölehest. Lapsed leiavad, millisel pildil on kujutatud palju ja millisel vähe kalu. Lapsed loevad õpetaja abiga töölehe all olevad sõnadepaarid ja leiavad neile vastava pildi. Lapsed peavad ühendama pildid pööripäeva ennustuse kohaselt.

- Oma töölehel märgivad lapsed sügisese pööripäeva kuupäeva töölehe pealkirja järel olevale joonele. Lapsed loevad sõnasedelid välja ning kleebivad õige pildi allserva.
- Või teevad sõnadest sobivate piltide allserva ära kirja.
- Lapsed ühendavad pööripäeva ennustuse kohaselt omavahel sobivad pildid joonega või lõikavad pildid välja ning

- kleebivad kõrvuti uuele lehele. Nad pealkirjastavad uue
- töölehe ja märgivad sellele ka sügise pööripäeva kuu-
- päeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Sügise pööripäeva teema lõpetuseks jutustage või lugege V. Sõelsepa muinasjuttu „**Nannipunn**“ (lühendatud ja lihtsustatud samanimelise jutu järgi).

Saabus sügis. Päike oli sügisel alati kurb. Päike arvas, et sügises on midagi puudu.

Ühel päeval kutsus Päike enda juurde külla Pilve-ema. Päike küsis: Pilve-ema, ehk oskavad sinu lapsed sügist ilusamaks teha? Sul ju lapsi mitu. Saada õige kõige vanem poeg maa peale!” Pilve-ema jäi nõusse. Nii läks Pilve-ema vanim poeg Äikese Pilv maa peale. Äikese Pilv raksus ja paukus ja valas paduvihma. Inimestele see ei meeldinud. Inimesed pahandasid: „Näe, milline äikesevihm veel sügisel. Kõik õunad ja ploomid peksis vihm puude pealt maha. Oli seda nüüd vaja!” Päikesele see samuti ei meeldinud.

Nüüd saatis Pilve-ema oma teise poja Laus Pilve maa peale. Laus Pilv keeras maa peal vihmakraanid lahti ja unustaski need lahti. Nii sadas kolm päeva järjest. Inimesed ei olnud jällegi rahul: „Nüüd uputab kogu maa ära. Vett on isegi küllalt. Vihm rikub ka kartulivõtu ära!” Päikesele ei meeldinud samuti Laus Pilve tegu. Päike palus Pilve-emalt: „Saada oma kolmas poeg maa peale!” Pilve-ema saatis maa peale Rünk Pilve. Rünk Pilv jalutas rahulikult üle taeva. Õhtul hakkas Rünk Pilvel jahe. Rünk Pilv läks koju. Öösel aga tuli külm. Hommikuks oli maa valge ja rohi praksus jalge all. Jälle nurisesid inimesed: „Mis selle sügise küll on. Kord on äikesevihm. Ja siis liiga varajane külm.” Päike oli nõutu. Päike palus Pilve-ema: „Pilve-ema, sul ju üks poeg veel. Saada tema maa peale!” Noorima pilve- poja nimi oli Nannipunn. Pilve-ema meelest ei osanud Nannipunn ühtegi tööd. Pilve-ema ei tahtnud noorimat poega maa peale saata. „Saada Nannipunn maa peale!” palus Päike.

Ja nii läks Nannipunn maa peale. Nannipunn läks metsa jalu-tama. Nannipunn märkas, et üks väike seeneke tahtis oma kübarat mullast välja pista. „Oota, ma aitan sind!” ütles Nannipunn ja tõi vett, et mulda pehmemaks leotada. Nii aitas Nannipunn väga paljudel seentel kasvama hakata.

Järgmisel päeval läks Päike suure rõõmuga Pilve-ema juurde: „Tule vaata, mida Nannipunn tegi!” Pilve-ema ja Päike vaatasid,

kuidas väga paljud inimesed rõõmsalt metsa läksid. Inimesed läksid seeni korjama.

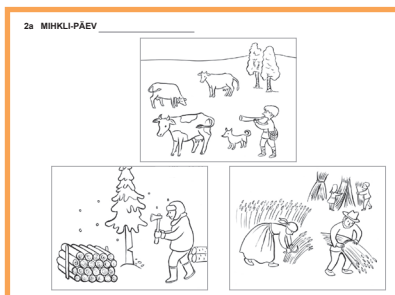
„Vaat just seda oligi tarvis,“ hüüdis Päike. „Nüüd pole sügis ainult langevad lehed, närtsinud lilled ja kuivanud kõrred. Nüüd on sügises ka midagi uut – seened. Ja seened rõõmustavad inimest.“

TL 2a: Mihklipäev (mihklipäeval lõppevad tööd)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter, tegevuspildid (karjatamine, viljakoristus, puu raiumine), kalender, ilmavaatlustabel, tööleht 2a, A4 leht, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Õpetaja etendab nukkude Peetri ja Mariga etenduse.

Peeter (lauldes mitu korda läbi, esimene lause aeglaselt, teist lauset kiirelt): „Kuts läeb karja linta-lonta, linta-lonta. Kuts tuleb karjast vinta-vänta-vinta-vänta.“

Tööleht 2a. Mihklipäev

Õpetaja selgitab lastele, et linta- lonta minemine tähendab aeglast liikumist – koer ei taha karja minna. Õpetaja selgitab ka, et vinta-vänta tähendab kiiret liikumist- koer tahab koju kiiruga minna. Lapsed jälgendavad koera liikumist salmis õpetaja eeskujule toetudes. Lapsed proovivad ka sõnu järgi öelda.

Peeter: „Mina tulen karjast vinta-vänta-vinta-vänta. Täna on karjalaste pidupäev!“

Mari: „Mis pidupäev täna on?“ Peeter: „Täna on mihklipäev. Homme ei pea ma karja minema.“

Mari: „Kas kari läheb homme ise karjamaale?“ Peeter: „Ei. Käes on sügis. Varsti algab talv. Loomad lähevad talveks lauta.“ Õpetaja paneb tahvlile karjatamise pildi.

Mari: „Millised tööd veel mihklipäeval lõpevad?“

Peeter: „Saak peab mihklipäevaks koristatud olema.“

Õpetaja paneb tahvlile viljakoristuse pildi. Õpetaja abiga leiavad lapsed kalendrist mihklipäeva kuupäeva. Mõni lastest või õpetaja kirjutab mihklipäeva kuupäeva tahvlile. Vaadeldge ilma ja märkige ilmavaatlustabelisse mihklipäeva ilma näitajad.

Töölehe 2a täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 2a. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad (või kirjutab õpetaja) mihklipäeva kuupäeva joonele. Õpilased räägivad, milliseid tege-

vasi nad töölehel näevad. Lapsed meenutavad, millised tööd lõppesid mihklipäevaga ja märgivad vastavad pildid kokkulepitud märgiga (nt +). Tegevuspildile, mis ei ole mihklipäeval lõpetatud töödega seotud, tõmbavad lapsed risti peale.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele mihklipäeva kuupäeva. Lapsed leiavad mihklipäeval lõppenud töödega pildid ja värvivad need või lõikavad tegevuspildid välja ning kleebivad uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad töölehe õpetaja juhendamisel ja kirjutavad ka uuele töölehele mihklipäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

TL 2b: Mihklipäev (mihklipäeval algavad tööd)

Vajalikud materjalid Kalender, ilmavaatlustabel, erinevad sügispildid, nukud Mari ja Peeter, tegevuspildid (ketramine ja kudumine, puude raiumine, kündmine, karjatamine, viljakoristus), tööleht 2b, käärid, liim, värvipliiatsid, A4 pebrileht.

Tegevus Meenutage kalendri abil, millal on mihklipäev. Vaadeldge ilmavaatlustabelist, milline oli mihklipäeva ilm. Lapsed nimetavad septembrile järgnevat sügiskuud. Lapsed kirjeldavad õpetaja ja õpetaja valitud sügispiltide abiga, milliseks muutuvad sügise edenedes ilmad, kas päeva pikkus muutub jne.

Tööleht 2b. Mihklipäev

Õpetaja etendab Mari ja Peetriga etenduse.

Mari: „Mida inimesed vanasti pärast mihklipäeva tegid?“
Peeter: „Mehed hakkasid metsas puid tegema. Põld tuli ka sügisel üles künda.“

Õpetaja paneb tahvlile puude raiumise ja kündmise pildid.
Mari: „Mida naised sügisel ja talvel tegid?“

Peeter: „Naised hakkasid toas ketrama ja kuduma.“

Õpetaja paneb tahvlile ketramise ja kudumise pildid. Lapsed jutustavad piltide abil, milliseid töid hakati pärast mihklipäeva tegema.

Töölehe 2b täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 2b. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele mihklipäeva kuupäeva. Õpilased räägivad, milliseid tegevusi nad töölehel näevad ja meenutavad, millised tööd mihklipäevast algasid. Lapsed märgivad sellekohased pildid ristiga. Tegevuspildile, mis ei sobi talviste tegevuste hulka, tõmbavad lapsed risti peale.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele mihkclipäeva.
- Lapsed leiavad mihkclipäeval algavate töödega pildid ja värvivad need või lõikavad pildid välja ning kleebivad uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad töölehe ja märgivad ka uuele töölehele mihkclipäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Töölehtede lõpetamise järel korrake õpitut. Õpetaja kirjutab tahvlile kaks sõna: LÕPPES ja ALGAS. Õpetaja paneb tegevuspildid (karjatamine, viljakoristus, kündmine, ketramine ja kudumine, puude tegemine)lauale. Lapsed paigutavad pildid sobiva sõna alla.

Töölehe täitmise järel võite mängida rahvalikku mängu „Künnihobused“.

- ✦ Mängu võib mängida õues ja ka toas. Kaks mängijat määratakse „künnihobusteks“. Mängijad on teineteise poole seljaga ja hoiavad kinni neid ühendavast nööri. Õpetaja märgib maha kahe põllu piirjooned, võistlejad asuvad põldude piirile. Märguande peale peavad „künnihobused“ oma põldu „kündma“ hakkama. Kes mängijaist vastaspiirini jõuab, on väga tugev hobune. Mängida võib ka nii, et mõlemas võistkonnas on kaks künnihobust. Õpetaja peab jälgima, et moodustuksid võrdsed paarid, et vedamismaa oleks lastele jõukohane jne.

TL 2c: Mihkclipäev (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Töölehed 1b ja 1c, nukud Mari ja Peeter, pildid (külm sügisilm, päikesepaisteline sügisilm, pääsukesed Eestimaal, pääsukesed lõunamaal), tööleht 2c, A-4 leht, käärid, liim, värvipliiatsid, mänguks võimlemisrõngad või kriit ja õpetaja poolt valitud kevadelaul.

Tegevus Õpetaja etendab Peetri ja Mariga etenduse.

Õpetaja näitab projektoriga kordamööda töölehti 1b ja 1c. Õpilased püüavad meenutada õpetaja ja töölehtede abiga, mida sügisesel pööripäeval ennustati.

Peeter: „Kas inimesed mihkclipäeval ka ennustasid?“

Mari: „Jah. Inimesed ennustasid ka mihkclipäeval. Mihkclipäeval ennustati sügise ja talve ilma. Kui mihkclipäeval olid pääsukesed Eestimaal, siis pidi soe sügis tulema.“

Õpetaja asetab pääsukesed Eestimaal ja sooja sügist kujutavad pildid tahvlile.

Peeter: „Aga kui pääsukesed olid juba lõunamaale lennanud? Kas siis pidi külm sügis tulema?“

Mari: „Jah. Siis pidi külm sügis tulema.“

Õpetaja paneb pääsukesed lõunamaal ja külma sügist kujutava pildi tahvlile. Lapsed räägivad pildipaaride abil, milline oli mihklipäeva ennustus sügiseks. Õpetaja võib pildipaarid segamini ajada. Lapsed asetavad pildipaarid vana aja ennustuse kohaselt kõrvuti.

Töölehe 2c täitmine

Tööleht 2c. Mihklipäev

Õpetaja näitab töölehte 2c projektoriga tahvlile. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad töölehe pealkirja järel olevale olevale joonele mihklipäeva kuupäeva. Lapsed nimetavad, mida nad piltidel näevad. Lapsed loevad õpetaja abiga töölehe all olevad sõnad ning leiavad neile sobivad pildi. Lapsed ühendavad sobivad pildipaarid.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed töölehe pealkirja järel olevale joonele mihklipäeva kuupäeva. Lapsed ühendavad sobivad pildipaarid joonega. Või lõikavad lapsed pildid välja ning kleebivad ennustuse kohaselt sobivad pildid kõrvuti uuele lehel. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ning kleebivad sobiva pildi alla. Või teevad sõnadest ära kirja sobiva pildi alla. Lapsed märgivad ka uuele töölehele mihklipäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

„Ennustage“ mihklipäeva ilmanäitajate alusel, milline peaks sügis tulema.

Töölehelõpetamise järel võite mängida mängu „Linnukesed“.

- ✦ Õpetaja joonistab maha ringid. Võib kasutada ka võimlemisrõngaid. Ringe on üks vähem kui on lapsi. Sügise saabudes lendavad linnukesed soojale maale (ringidesse). Linnukesed lendavad vabalt ringi kuni muusika mängib. Sügise saabudes on muusika vakka ja linnukesed lendavad soojale maale, leides endale ringi. Kes lastest ringist ilma jääb, läheb mängust välja. Õpetaja võtab (kustutab) ühe ringi. Kevade saabumisest annab märku muusika ja linnukesed alustavad jälle lendu. Muusikaks sobib mõni kevadelaul.

TL 2d: Mihklipäev (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter, pildid (sooja ja külma sügist kujutavad pildid ning külma ja sooja talve kujutavad piktogrammide), tööleht 2d, käärid, liim, värvipliatsid, tööleht 2c.

Tegevus Õpetaja etendab Mari ja Peetriga etenduse.

Mari: „Mihklipäeva järgi ennustati ka talveilma. Kui mihklipäeval oli taevas pilves, siis pidi tulema soe talv.“ Õpetaja paneb pilves ilma pildi ja sooja talve kujutava pildi (piktogrammi) tahvlile.

Peeter: „Aga kui mihklipäeval paistis päike? Kas siis pidi tulema külm talv?“ Mari: „Jah!“

Õpetaja asetab tahvlile päikesepaistelise sügise ja külma talve kujutavad pildid. Lapsed räägivad pildipaaride abil, milline oli mihklipäeva ennustus talveks. Õpetaja võib pildid segamini ajada. Lapsed asetavad pildipaarid vana aja ennustuse kohaselt kõrvuti.

Töölehe 2d täitmine

Tööleht 2d. Mihklipäev

Õpetaja näitab töölehte 2d projektoriga tahvlile. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele mihklipäeva kuupäeva. Lapsed nimetavad, mida nad piltidel näevad ja loevad õpetaja abiga töölehe all olevad sõnad ning leiavad neile sobivad pildid. Lapsed ühendavad sobivad pildipaarid.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele mihklipäeva kuupäeva. Lapsed ühendavad sobivad pildipaarid joonega või lõikavad pildid välja ning kleebivad sobivad pildid kõrvuti uuele lehel. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ning kleebivad sobiva pildi alla või teevad sõnapaaridest ja sõnast ära kirja sobiva pildi alla. Lapsed märgivad ka uuele töölehele mihklipäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Ennustage ilmavaatlustabeli andmete järgi eelolevat talve.

Mihklipäeva ilmaennustuse teema võib lõpetada õppekäigu loodusesse. Enne õppekäiku korrake lastega üle vana aja ilmaennustused töölehtede 2c ja 2d alusel. Õppekäigul kirjeldavad lapsed ilma ja mihklipäeva aegset loodust. Lapsed vaatlevad linde, nt kas pääsukesed on lõunamaale lennanud jne. Lapsed meenutavad, milline peaks vanarahva ennustuse kohaselt sügis ja talv tulema.

TL 2e: Mihklipäev (mihklipäeva saak)

Vajalikud materjalid Vajalikud materjalid: nukud Mari ja Peeter, pildid köögiviljadest abistamiseks mõistatuste äraarvamist ja mänguks (kartul, porgand, kapsas, sibul, peet, kaalikas, kõrvits, õunad), tööleht 2e, käärid, liim, värvipliatsid, mänguks vajalikud köögiviljapildid, üks vähem, kui on lapsi.

Tegevus Korraldage lastega õppekäik turule. Juhtige laste tähelepanu sellele, mida sügisel turul enim müüakse.

Klassis meenutage, kus te käisite ning mida seal müüdi. Õpetaja esitab Mari ja Peetriga etenduse.

Mari: „Millised tööd mihklipäeval lõppesid?“

Peeter: „Saak – vili ja köögiviljad – oli koristatud.“

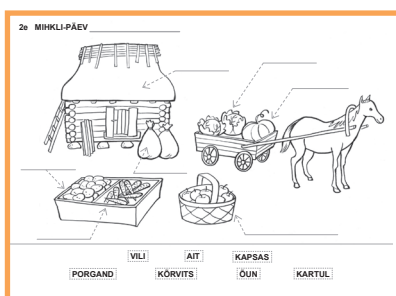
Lapsed nimetavad õpetaja kirjelduste või vihjetele toetudes köögivilju. Nimetatud köögivilja pildi paneb õpetaja tahvlile.

Mari: „Kuula! Mõista, mõista, mis see on?“

Nukud esitavad kordamööda mõistatusi, pildid köögiviljadest on tahvilil, lihtsustamiseks mõistatuste ära arvamist:

- Üks saks, sada mantlit seljas. (Kapsas)
- Lipp lipi peal, lapp lapi peal, ilma nõela pistmata. (Kapsas)
- Mees mullas, juuksed väljas. (Kaalikas)
- Neitsi mullas, juuksed õues. (Porgand)
- Üks ema, üheksa last. (Kartul)
- Seest siiruveeruline, pealt kullakarvaline. (Sibul)

Töölehe 2e täitmine Õpetaja näitab töölehte 2e tahvlile. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele mihklipäeva kuupäeva.

Tööleht 2e. Mihklipäev

Peeter: „Vilja ja köögiviljad panid inimesed sügisel aita. Inimesed kasvasid vilja ja köögivilja tavaliselt rohkem, kui endal tarvis läks. Mihklipäeval toimus laad. Laadal müüsid inimesed ülejäänud köögivilja ja vilja neile inimestele, kes vilja ja köögivilju vajasis (nt linnainimestele). Laadale mindi hobuse ja vankriga.“

Lapsed meenutavad, mis hoone on pildil ja nimetavad, mida pildil laadale viiakse. Lapsed loevad joone all olevad sõnad ning kirjutavad need tahvlile vastava pildi alla või kohale.

- Oma töölehel märgivad lapsed töölehe pealkirja järel olevale joonele mihklipäeva kuupäeva. Nad lõikavad joone

- all olevad sõnasedelid välja ning kleebivad vastava pildi juurde. Või teevad lapsed sõnadest ära kirja sobiva pildi juures. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Pärast töölehe täitmist mängige mängu „**Köögivilja aita**“.

✦ Mäng sarnaneb mänguga „Karjapoiss“, kuid siin asendab õpetaja loomapildid köögivilja piltidega. Õpetaja joonistab maha ringid, üks vähem, kui on lapsi. Üks laps jääb mängult peremeheks, kes läheb laadale. Teised lapsed seisavad ringides. Õpetaja annab igale lapsele ühe köögivilja pildi, mida nad näitavad ka peremehele. Peremees liigub ringi ja räägib, et tema läheb laadale. Siis nimetab ta köögiviljad, mille ta laadale kaasa võtab, nimetades ükshaaval kõiki köögivilju. Iga nimetatud köögivilja järgneb peremehele, asetab käed eelmise õlgadele. Pildi köögiviljast jätavad lapsed ringi sisse, pildipool allapoole. Peremees teeb ümber maha joonistatud ringe mitu tiiru. Tüki aja pärast hüüab peremees: „Köögivilja aita!“ Lapsed peavad leidma ringi, kus nad enne olid. Ringis oleva pildi järgi saavad lapsed tagasisidet, kas nad läksid õigesse ringi. Kes juhtub minema valesse ringi, on uueks peremeheks. Kui on mitu valesse ringi minejat, siis määratakse peremees liisusalmi lugemise teel. Ka esimese peremehe võib määrata liisusalmi lugemise abil. Näiteks:

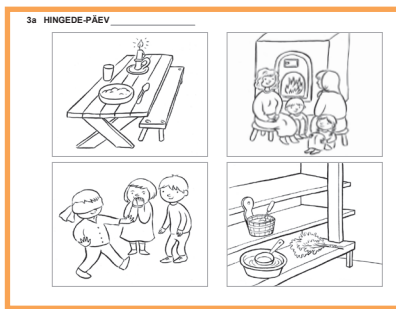
Sõit, sõit laadale,
teed mööda külasse.
Üle oja, üle vee,
sina oled peremees.

Mihkclipäeva teema võib lõpetada mihkclipäeva näitusega, kuhu iga õpilane toob kodunt kaasa mõne köögivilja. Ilmes-tamaks näituselauda võib eelnevalt meisterdada tammetõru-dest ja kastanimunadest loomakesi.

TL 3a: Hingedepäev (tegevused)

Vajalikud materjalid Kalender, nukk Mari, pildimaterjal (kaetud toidulaud, saun, ahju ees vestlemine), tööleht 3a, käärid, liim, värvipliiatsid, rahuliku instrumentaalmuusikaga plaat, pildid mõistatuste vastustest (inimene, silmad, hambad ja keel, suu, kõrvad, labakäsi, kasukas, sokk, müts, sõrmkinnas, nõop).

Tegevus Korraldage jalutuskäik loodusesse. Õpetaja juhendamisel kirjeldavad lapsed loodust ja ilma, milliseid loomi või linde

Tööleht 3a. Hingedepäev

nähakse jne. Õpetaja selgitab, et looduses on praegu vaikne aeg, loodus puhkab.

Klassis meenutage jalutuskäiku. *Kui loodus puhkas, puhkasid ka inimesed rasketest talutöödest ja töötasid rohkem toas. Siis oli ka rohkem aega omavahel rääkida. Inimesed tuletasid meelde mööda läinud aegu ja surnud inimesi. Surnuid meenutati hingedepäeval.* Lapsed leiavad kalendrist hingedepäeva kuupäeva. Mõni lastest või õpetaja kirjutab hingedepäeva kuupäeva tahvlile.

Õpetaja etendab Mariga etenduse.

Mari: „Täna räägin hingedepäevast. Hingedepäev on vaikne päev. Hingedepäeval tuletatakse meelde surnud lähedasi inimesi. Tänapäeval pannakse hingedepäeval küünel põlema. Vanal ajal aga katsid inimesed hingedele söögilaua (õpetaja paneb söögilaua pildi tahvlile). Inimesed arvasid, et hinged tahavad süüa. Inimesed kütsid hingede jaoks sauna (õpetaja paneb sauna pildi tahvlile). Inimesed arvasid, et hinged tahavad pesta. Inimesed rääkisid hingedepäeval vaikselt juttu ja mõistatasid mõistatusi.“

Õpetaja paneb ka ahju ees vestlejate pildi tahvlile.

Töölehe 3a täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja märgivad joonele hingedepäeva kuupäeva. Lapsed räägivad iga pidi kohta, mida neil on kujutatud. Lapsed leiavad pildid tegevustest, mida hingedepäeval tehti ja märgivad need ristiga. Pildile, millel kujutatud tegevus, mida hingedepäeval ei tehtud, tõmbavad nad risti peale.

- Oma töölehel märgivad lapsed joonele hingedepäeva kuupäeva. Lapsed värvivad pildid, millel kujutatud hingedepäeva tegevus või lõikavad need pildid välja ja kleebibid uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad uue töölehe ja märgivad ka sellele hingedepäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Hingedepäeva tegevuste teema võib lõpetada mõistatamisega, seda võiks teha teemade kaupa. Korraga on tahvlil vaid ühte teemat puudutavad vastuste. Korraga võib ka eelnevate teemade juures käsitletud mõistatusi. Taustaks võiks kõlada pigem neutraalse, mitte väga kurva kõlaga instrumentaalmuusika.

- Hark all, paun peal, pauna peal rist, risti peal nupp, nupu peal mets. (Inimene)

- Öösel kinni, päeval lahti. (Silmad)
- Laut valgeid lambaid täis, punane kukk keskel. (Hambad ja keel)
- Üks räägib, kaks vahivad, kaks kuulavad. (Suu, silmad, kõrvad)
- Viis venda reas, igaühel pool kiivrit peas. (Labakäsi)
- Vihma kardab, külma ei karda. (Kasukas)
- Päeval täis, öösel tühi. (Sokk)
- Mis on mehest kõrgemal? (Müts)
- Üks talu, viis tuba, igas toas pime mees. (Käsi sörmkindas)
- Ei ole lukk ega riiv, aga kinni peab. (Nööp)

TL 3b: Hingedepäev (keelatud tegevused)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter, pildimaterjal (ketramine, puude lõhkumine, pimesiku mängimine), eelmise tunni mõistatuste vastustega pildid, tööleht 3b, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Korrake töölehe 3a alusel, kuidas vanal ajal hingedepäeva peeti. Õpetaja etendab Mari ja Peetriga etenduse.

Tööleht 3b Hingedepäev

Peeter: „Kas hingedepäeval oli mõni tegevus keelatud?“

Mari: „Hingedepäeval ei tohtinud teha tööd, mis tegi müra. Näiteks ei tohtinud puid teha, naised ja tüdrukud ei tohtinud kedrata. (Õpetaja paneb tahvlile ketramise ja puude lõhkumise pildid). Hingedepäeval oli keelatud nalja tegemine ja löbusad mängud.“

Õpetaja paneb tahvlile pimesiku mängimise pildi. Tahvlil olevate piltide abil räägivad nüüd lapsed, mida ei tohtinud hingedepäeval teha.

Mari: „Inimesed rääkisid vaikselt omavahel ja mõistatasid mõistatusi.“

Töölehe 3b täitmine Õpetaja paneb tahvlile eelmises tunnis mõistatatud mõistatuste vastuste pildid ja esitab lastele mõistatusi.

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 3b. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja märgivad joonele hingedepäeva kuu-päeva. Lapsed räägivad iga pildi kohta, mida on neil kujutatud. Lapsed leiavad hingedepäeval keelatud tegevustega pildid ja tõmbavad neile risti peale.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele hingedepäeva
- kuupäeva. Lapsed värvivad tegevuspildi, millel hinge-
- depäeval lubatud tegevus. Teistele piltidele tõmbavad
- lapsed risti peale.

Hingedepäeva teema lõpetuseks võib minna surnuaiale küünlaid vaatama või panema. Õpetaja räägib lastele, kuidas on viisakas surnuaias käituda.

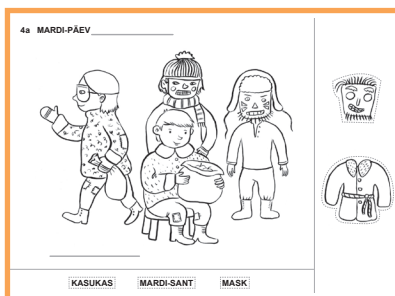
TL 4a: Mardipäev (riietus)

Vajalikud materjalid

Nukud Peeter (kasukas ja maskis) ja Mari, kalender, ilmavaatlustabel, tume kasukas (vana karvase voodriga jope, mida saab tagurpidi keerata), tume karvamüts, mardimask, tööleht 4a, käärid, liim, värvipliatsid, maski valmistamiseks vajalikud vahendid (vt foto nr1 ja juhend).

Tegevus

Novembri alguses on mardipäev. Mardipäeval lõppeb hingedeae. Hingedepäev on vaikne püha. Mardipäev on lõbus tähtpäev.

Tööleht 4a. Mardipäev

Lapsed vaatavad kalendrist, mis kuupäeval on mardipäev. Mõni lastest või õpetaja kirjutab kuupäeva tahvlile. Vaadelge mardipäeva ilma ja märkige ilmanäitajad ilmavaatlustabelisse.

Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter on kasukas ja maskis. Peeter: „Tere!”

Mari: „Tere! Miks sul mask ees on? Kes sa oled?”

Peeter: „Ma olen mardisant.”

Mari: „Kes on mardisant?”

Peeter: „Mardipäeval tegid poisid ja noored mehed end mardisantideks. Nad panid selga tumedad riided. Näo ette panid nad maskid. Mardilauapäeval (õhtul enne mardipäeva) jooksid mardisandid perest peresse. Mardisandid soovisid peredele vilja- ja karjaõnne.”

Mari: „Miks mardisandid maskides on?”

Peeter: „Et keegi mardisante ära ei tunneks. Vahel määrisid mardisandid oma näod ka tuhaga kokku.”

Mari: „Miks nad mustad pidid olema?”

Peeter: „Selline oli mardisantide komme. Mardisantide riided ja näod pidid olema tumedad.”

Õpetaja näitab lastele kaasavõetud kasukat, karvamütsi ja maski. Ta läheb paari lapsega ukse taha ja riietab ühe lastest mardisandiks ja tuleb temaga klassi tagasi. Klassis olnud lapsed püüavad mõistatada, kes ukse taha läinutest on mardisant, kas nad tunnevad ära mardisandiks riietunud lapse. Õpetaja võib järjest maskeerida mitut last. Lapsed kordavad üle, missugune on mardisantide riietus.

TL 4a täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 4a, üksikpildid on esialgu kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad. Nad loevad töölehe all olevad sõnad ja ühendavad need vastavate piltidega. Lapsed meenutavad, kes vanal ajal mardisantideks olid, kas poisid või tüdrukud. Lapsed kirjeldavad töölehel olevaid mardisante, mis neil seljas on, kas kõigil on kasukad, kellel on mask ees jne. Õpetaja avab töölehe parema poole. Lapsed nimetavad, mis on kujutatud esemepiltidel ja leiavad, millisele mardisandile töölehel kuulub paremal olev mask ja kellele kuulub kasukas. Lapsed ühendavad üksikpildid õige mardisandiga. Lapsed kirjeldavad, millised olid reeglina mardisantide riided ja näod/ maskid.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed tähtpäeva nimetuse järel
- olevale joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad
- üksikpildid välja ja kleebivad mardisantide pildil sobivale
- mardisandile. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ning
- kleebivad õige pildi juurde. Või teevad sõnadest ärakirja.
- Lapsed värvivad mardisandid tumedates toonides.

Mardipäeva esimese töölehega võib alustada „Mardi- ja kardi-päeva“ mapi koostamist.

Sissejuhatuse mardisantide teemasse võib lõpetada mardimaski valmistamisega (vt foto 1 ja juhend).

Foto 1. Mardimask

TÖÖVAHENDID:

- papitükk, millel on peal maski piirjooned
- jämedam linane nõör ning kumm või pael
- käärid ja liim
- vahendid värvimiseks (värvipliatsid, guašš- või vesivärvid vm)
- auguraud

TÖÖ KÄIK:

- Lapsed lõikavad maski mööda piirjooni välja.
- Õpetaja abiga märgitakse maskile peale silmade, nina, suu asukohad.
- Lapsed lõikavad õpetaja abiga silmad, nina ja suu maskist välja.
- Ninaaugu kohale võib liimida kolmnurkseks vol-ditud papitüki.
- Lapsed lõikavad nööri u 5 cm juppideks ja liimivad jupid juusteks, vuntsideks ja habemeks, nööri-otsad võib lahti harutada.
- Alternatiivina võib maski juuste ja habemepiirile teha augustajaga augud ja lapsed seovad nööri läbi aukude, ühte auku mitu nöörijuppi (sel juhul on nöörijupid 2x pikemad).
- Mask „kaunistatakse“ valitud värvimisvahenditega.
- Tehke maski küljele augustajaga augud ja siduge kummi- või nöörijupid maski küljeaukudesse.

TL 4b: Mardipäev (mardisantide tegevus)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter (Peeter on kasukas ja maskis), mänguks kivikesi või pähkleid, tööleht 4b, käärid, liim, värvipliatsid, A4 paberileht.

Tegevus Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter laulab:

„Laske Mardid sisse tulla, marti-marti.
Mardi küüned külmetavad, marti-marti,
Mardi varbad valutavad marti-marti.
Mardid tulnud kauge'elta, marti-marti,
Läbi soo, sipa- opa, marti-marti,
Läbi laane lipa-lopa, marti-marti.“

Mari: „Mis laulu sa laulsid?“

Peeter: „See on mardisantidel tuppa palumise laul.“

Mari: „Kas uksele koputamiselega tuppa ei saanud?“

Peeter: „Ei. mardisandid pidid laulma.“

Mari: „Laula palun veel!“

Peeter laulab.

Mari: „Õpime meie ka, lapsed, mardisantide tuppa palumise laulu! Mida mardisandid toas tegid?“

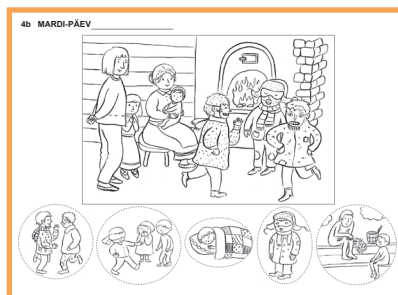
Peeter: „Toas nad laulsid, tantsisid ja mängisid koos lastega.“

Õpetaja juhendamisel mängige üks mäng.

Kes õigesti ütleb, saab endale. (Saarde 1938)

- ✦ Õpetajal on peos kivi. Lapsed mõistavad, kummas käes see on. Kes ära arvab, saab kiita. Kivi asemel võib peos olla ka mõni maius, nt pähkel. Kes lastest ära arvab, kummas käes on pähkel, saab pähkli endale.

Töölehe 4b täitmine

Tööleht 4b. Mardipäev

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Töölehe all olevad tegevuspildid on esialgu kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad. Õpetaja avab tegevuspildid. Lapsed meenutavad piltide alusel, mida mardisandid toas tegid ning ühendavad sobiva tegevuspildi süžeebildiga.

- Oma töölehel märgivad lapsed tähtpäeva nimetuse järel
- olevale joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed ühendavad
- sobivad tegevuspildid süžeebildiga ja värvivad need või
- lõikavad süžeebildi ja tegevuspildid välja ning kleebivad
- uuele lehele. Ka uuele lehele kirjutavad lapsed tähtpäeva
- nimetuse ja kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja
- lisavad selle „Mardi- ja kadripäeva“ mapi vahele.

Töölehe lõpetamise järel mängige lastega veel üks mäng. Õpetaja selgitab, et ka seda mängu mängisid mardisandid pererahva lastega.

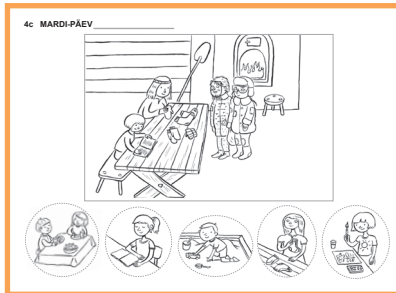
- ✦ **Tõrremäng.** Mängijad seisavad ringis, hoiavad kätest kinni ja hakkavad ringis liikuma. Üks väljaspool ringi olev mängija katsub trügida „tõrre“ sisse. Teda takistatakse. Kes „tõrrelaudadest“ trügija endast paremalt sisse laseb, peab hakkama uueks trügijaks.

TL 4c: Mardipäev (mardisantide tegevus)

Vajalikud materjalid Tegevuspildid (mardisandid tantsimas ja laulmas, pimesikumäng), laste valmistatud mardimask, jõukohane lugemismaterjal (sõnakaardid, piktogramm), tööleht 4c, käärid, liim, värvipliatsid, A4 leht, pildid mõistatuste vastustega (inimene, silmad, hambad ja keel, suu, kõrvad, käsi, kasukas, sokk, müts, sõrmkinnas, nõop).

Tegevus Meenutage tuppa palumise laulu, laulge see lastega läbi. Õpetaja asetab tahvlile erinevad tegevuspildid (tantsimine, pimesikumäng, laulmine). Lapsed meenutavad piltide alusel, mida mardisandid toas tegid.

Mari: „Laulda ja mängida on tore. Kas mardisandid midagi veel tegid?“

Tööleht 4c. Mardipäev

Peeter: „Laulda ja mängida on tõesti tore. Aga ega mardisandid ainult lõbutsenud. Mardisandid küsisid pererahvalt mõistatusi. Mardisandid kontrollisid laste lugemisoskust. Mardisandid vaatasid tüdrukute tehtud käsitööd – kindaid, sokke, särke. Kes oskas hästi lugeda ja käsitööd teha, sai mardisandidelt kiita. Aga laisemad lapsed said natuke vitsa.“

Mari: „Ma ei taha vitsa saada.“

Mart: „Ega mardisandid päriselt vitsa ei andnud. Mardisandid patsutasid natuke vitsaga laste peal, et tervist rohkem ja laiskust vähem oleks.“

Lapsed näitavad nukku Peetrile nende endi valmistatud mardimaski. Peeter hindab lapsi tublideks. Õpetaja „kontrollib“ ka lastele jõukohaste sõnade või piktogrammide lugemisoskust. Kõik lapsed saavad kiita.

Töölehe 4c täitmine

Õpetaja näitab töölehte 4c projektoriga. Esialgu on töölehe all olevad tegevuspildid kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad pildil näevad. Õpetaja avab nüüd ka töölehe all olevad tegevuspildid. Lapsed nimetavad, milliseid tegevusi on piltidel kujutatud. Lapsed meenutavad, milliseid tegevusi mardisandid pererahva lastel kontrollisid. Õiged tegevuspildid ühendavad lapsed süžeebildiga.

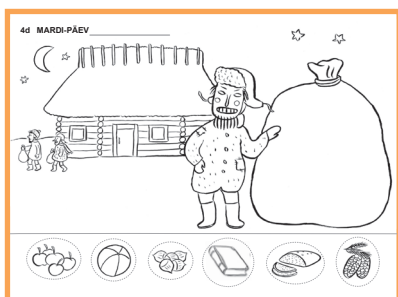
- Oma töölehel märgivad lapsed tähtpäeva nimetuse järel
- olevale joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed ühendavad
- sobivad tegevuspildid süžeebildiga ja värvivad need. Või
- lõikavad lapsed töölehel oleva süžeebildi ja sobivad tegevuspildid välja ning kleebivad uuele lehele. Lapsed peal-
- kirjastavad töölehe. Töölehe peatsisse märgivad lapsed
- Mardipäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja
- lisavad selle „Mardi- ja kadripäeva“ mapi vahele.

Töölehe 4c lõpetamise järel mõistatage varem käsitletud mõistatusi.

TL 4d: Mardipäev (annid)

Vajalikud materjalid „Mardi- ja kadripäeva“ mapp, pildid varem õpitud mõistatuste vastustest, kotike, milles õunad, kommid, pähklid, porgandid vm, tööleht 4d, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Korrake lastega mardisantide tuppa palumise laulu. Meenu- tage töölehtede 4a, 4b ja 4c alusel, millised olid mardisandid, mida nad toas tegid, mida kontrollisid jne. Mõistatage mõis- tatusi. Õpetaja annab igale lapsele varem käsitletud mõis- tatus vastusest pildi, laps loob õpetaja abiga selle põhjal mõis- tatus. Teised lapse proovivad mõistatust ära arvata.

Tööleht 4d. Mardipäev

Peeter: „Pärast laulmist, tantsimist ja mängimist soovisid mar- disandid pererahvale vilja- ja karjaõnne. Mardisandid viskasid tuppa herneid või viljateri ja ütlesid: „Viskan sisse viljaõnne, viskan sisse karjaõnne, saagu sul sead siledad, saagu sul lambad ilusad!“ Pererahvas andis martidele ande kaasa: õunu, leiba, pähkleid, liha. Lahkudes tänasid mardid pererahvast: „Aitäh pereisale, aitäh pereemale, aitäh, mardid tänavad!“ Korrake lastega mardisantide soovilaulu ja tänamislaulu.

Õpetaja võtab välja koti, milles erinevad esemed (nt õunad, kommid, pähklid, porgandid vm). Lapsed panevad käe kotti ning arvavad kompides, mis neile kätte satub. Õpetaja sel- gitab, et mardisandid jagasid perest saadud annid hiljem oma- vahel ära. Lapsed jagavad kotis olnud annid omavahel ära.

TL 4d täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte, üksikpildid on kaetud. Lapsed kirjutavad joonele mardipäeva kuupäeva. Lapsed rää- givad, mida nad pildil näevad. Korrake veelkord mardisantide soovi- tänulaulu. Õpetaja avab üksikpildid. Lapsed meenu- tavad, mida mardisandid pererahvalt said. Lapsed ühendavad õiged üksikpildid süžeebildil mardisandi suure kotiga.

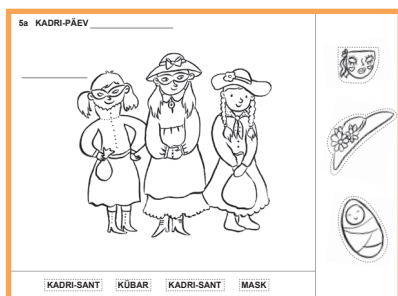
- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele mardipäeva kuu- päeva. Lapsed ühendavad õiged üksikpildid süžeebildil mardisandi suure kotiga. Või lõikavad lapsed sobivad üksikpildid välja ning kleebivad süžeebildil oleva mar- disandi suurde kotti. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja lisavad selle „Mardi- ja kadripäeva“ mapi vahele.

Mardipäeva teema lõpetuseks õppige lastega etendus mar- diks käimisest. Eelnevalt korrake üle mardilaulud, õppige üks tants (nt Kaera-Jaan), meenutage mõistatusi. Riietage ennast mardisantideks. Oma etendusega võite külastada naaber- klassi lapsi või eelneval kokkuleppel mõne õpetaja kodu.

TL 5a: Kadripäev (riietus)

Vajalikud materjalid Kalender, nukud Peeter ja Mari (Mari on maskis ja valge „lina“ on ümber), kadritite valmistamiseks vajalikud vahendid, tööleht 5a, käärid, liim, värvipliiatsid, kadrimaski valmistamiseks vajalikud vahendid.

Tegevus *Novembri lõpus on kadripäev. Ka kadripäev on lõbus tähtpäev.* Lapsed vaatavad kalendrist, mis kuupäeval on kadripäev. Mõni lastest või õpetaja kirjutab kadripäeva kuupäeva tahvlile. Vaadeldakse kadripäeva ilma ja märkige ilmanäitajad ilmavaatlustabelisse.

Tööleht 5a. Kadripäev

Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Mari (maskis ja nt valge „lina“ ümber): „Tere!“

Peeter: „Kes sa oled?“

Mari: „Ma olen kadrisant. Kadrisandid olid peamiselt tüdrukud. Kadrisandid käisid perest peresse päev enne kadripäeva (või kadripäeval). Kadrisantide riided olid valged (heledad). Kadrisantide mask oli ilus. Kadrisantidel oli kaasas kadrititt. Kadrititt ei olnud päris laps. Kadrititeks oli puuhalg või õlgedest valmistatud nukk. Kadrititele küsiti sokke, kindaid või hambaraha.“

Valmistage lastega „kadrititt“ (vt foto 2 ja juhend).

Foto 2. Kadrititt

TÖÖVAHENDID:

- villane lõng
- käärid
- papitükk, mille ümber lõnga kerida (10 cm lai)
- värvilisest paberist silmad ja suu
- liim

TÖÖ KÄIK:

- Kerige lõng ümber papitüki, umbes 30 keerdu.
- Võtke keritud lõngaviht papi pealt ära.
- Siduge viht umbes kaela koha pealt lõngajupiga kinni.
- Nüüd jagage viht neljaks ja siduge umbes 1 cm kaugusel otstest kinni (nii saate kaks kätt ja jalga).
- Liimige silmad ja suu.

Töölehe 5a täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 5a, üksikpildid on esialgu kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad ja meenutavad, kes vanal ajal kadrisantideks olid, kas poisid või tüdrukud. Lapsed kirjeldavad töölehel olevaid kadrisante: mis neil seljas on, kellel on mask ees, kellel kübar peas jne. Õpetaja avab töölehe parema poole. Lapsed nimetavad, mis on esemepiltidel kujutatud. Lapsed leiavad, millisele kadrisandile kuulub paremal olev mask, kübar ning millisele kadrisandile võiks kuuluda kadrititt. Lapsed ühendavad üksikpildid õige kadrisandiga. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja ühendavad sõna vastava pildiga. Lapsed kirjeldavad, millised olid reeglina kadrisantide riided, näod/ ja maskid (heledad).

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad üksikpildid välja ja kleebivad kadrisantide pildil sobivale kadrisandile. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ning kleebivad õige pildi juurde või teevad sõnadest ärakirja. Lapsed värvivad kadrisandid heledates toonides. Lapsed märgivad töölehele ka kadripäeva kuupäeva ja lisavad töölehe „Mardi- ja kadripäeva“ mapi vahele.

Sissejuhatuse kadrisantide teemasse võib lõpetada kadrimaski valmistamisega (vt foto 3 ja juhend).

Foto 3. Kadrimask

TÖÖVAHENDID:

- papptaldrik, milles õpetaja poolt lõigatud silma- ja ninaaugud
- värvilist paberit kulmude ja suu jaoks
- kummi või nõõri
- käärid ja liim, värvipliatsid, auguraud

TÖÖ KÄIK:

- Kulmudeks lõikavad lapsed kaks u 2,5 cm kõrgust ja silmaaugu laiust riba.
- Ripsmeteribade alumise ääre lõikavad lapsed sissepoole kaardu, ülemise ripsmeteks ja kleebivad ripsmed maskile.
- Suu võib lõigata värvilisest paberist või joonistada.
- Lapsed kaunistavad maski, kleepides sellele värvilisest paberist lillekesi või värvivad.
- Õpetaja abiga teevad lapsed maski külgedele paela või kummi jaoks augud ja seovad paela või kummi maski külge.

TL 5b: Kadripäev (kadrisantide tegevus)

Vajalikud materjalid Nukud Peeter ja Mari (Mari kadrisantiks riietatud), 20 suurt nõopi (pooltel neli, pooltel kaks auku), tööleht 5b, käärid, liim, värvipliatsid, A-4 leht, 20 hernetera, tühi pudel.

Tegevus Õpetaja etendab nukkude Peetri ja Mariga etenduse.

Mari laulab:

„Laske sisse kadrisandid, kadri,
Kadril küüned külmetavad, kadri,
Varbaotsad valutavad, kadri,
Laske sisse kadrisandid, kadri.“

Tööleht 5b. Kadripäev

Peeter: „Kas sa laulsid kadrisantide tuppa palumise laulu?“

Mari: „Jah, ma laulsin kadrisantide tuppa palumise laulu.“

Õppige lastega kadrisantide laulu.

Peeter: „Mida kadrisandid toas tegid?“

Mari: „Kadrisandid laulsid, tantsisid ja mängisid pererahvaga.“

Peeter: „Madrisantid ka laulsid, tantsisid ning mängisid pererahvaga.“

Mängige lastega mängu „**Nööpide sorteerimine**“.

✦ Õpetaja paneb lauale umbes 20 suurt nõopi: neist pooled kahe auguga, pooled nelja auguga. Mängijad seovad kordamööda silmad kinni ja sorteerivad nõöpe. Nööbid tuleb laduda kahte hunnikusse vastavalt aukude arvule. Võitja on see, kes saab rohkem õigeid nõöpe.

Töölehe 5b täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Töölehe all olevad tegevuspildid on esialgu kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad. Õpetaja avab tegevuspildid. Lapsed meenutavad piltide alusel, mida kadrisandid toas tegid ning ühendavad sobiva tegevuspildi süžeebildiga.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed ühendavad sobiva tegevuspildi süžeebildiga ning värvivad need või lõikavad süžeebildi ja sobivad tegevuspildid välja ning kleebivad uuele lehele. Lapsed märgivad ka uuele töölehele tähtpäeva nimetuse ja kadripäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja lisavad selle „**Mardi- ja kadripäeva**“ mapi vahele.

Töölehe lõpetamise järel võib mängida mängu „**Herneste kukutamine**“.

- ✦ Mängija seisab tooli ees, kummardub üle tooli seljatoe ja laseb tooli taga olevasse pudelisse üksteise järel 20 herne. Võidab see, kellel neid sinna kõige rohkem kukub.

TL 5c: Kadripäev (kadrisantide tegevus)

Vajalikud materjalid Tegevuspildid (kadrisandid tantsivad ja laulavad, ringmängu mängimine), laste valmistatud kadrititt ja kadrimask, lastele jõukohane lugemismaterjal (sõnakaardid, piktogrammide), tööleht 5c, värvipliitsid, käärid, liim, mõistatuste vastuste pildid (juuksehari, nõel ja vardad, peegel, pada, puulusikas, vanker, külm, lumi, jõgi, meri).

Tegevus Meenutage lastega kadrisantide tuppalaulumise laulu, laulge see lastega läbi. Õpetaja asetab tahvlile erinevad tegevuspildid, lapsed meenutavad piltide alusel, mida kadrisandid toas tegid.

Mari: „Ka kadrisandid kontrollisid laste lugemisoskust. Kadrisandid vaatasid ka tüdrukute käsitöid – sokke, kindaid.“

Lapsed näitavad Marile enda tehtud kadritte ja kadrimaski. Mari hindab kõiki lapsi tublideks. Õpetaja „kontrollib“ ka laste jõukohaste sõnade või piktogrammide lugemisoskust. Kõik lapsed saavad kiita.

Töölehe 5c täitmine

Tööleht 5c. Kadripäev

Õpetaja näitab töölehte 5c projektoriga tahvlile või ekraanile. Esialgu on töölehe all olevad tegevuspildid kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad pildil näevad. Õpetaja avab nüüd ka töölehe all olevad tegevuspildid. Lapsed nimetavad, milliseid tegevusi on piltidel kujutatud. Lapsed meenutavad, milliseid tegevusi kadrisandid pererahva lastel kontrollisid. Õiged tegevuspildid ühendavad lapsed süžeebildiga.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed värvivad tegevuspildid, millel kujutatud tegevusi, mida kadrisandid lastel kontrollisid. Võib ka töölehel oleva süžeebildi ja sobivad tegevuspildid välja lõigata ja uuele lehele kleepida. Lapsed pealkirjastavad töölehe. Uue töölehe päisesse märgivad lapsed ka kadripäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja lisavad selle „**Mardi- ja kadripäeva**“ mapi vahele.

Töölehe täitmise järel võib mõistatada mõistatusi. Mõistatuste vastustega pildid paneb õpetaja tahvlile.

- Pisike poisike, raudsed juuksed. (Juuksehari)
- Ise klaasist, inimese nägu peal. (Peegel)
- Kõigile teeb riided, ise alasti. (Nõel, vardad)
- Ait all, look peal. (Pada)
- Metsas sündinud, metsas kasvanud, tuleb koju putru sööma. (Puulusikas)
- Kaks jooksevad ees, kaks ajavad taga, üksteist kätte ei saa. (Vankrirattad)
- Mees ehitab kirveta silla. (Külm)
- Õues mäena, toas veena (Õues mägi, toas vesi). (Lumi)
- Jookseb ööd ja päevad, ära ei väsi. (Jõgi)
- Liivatera ei kanna, maja (laeva) kannab. (Meri või jõgi)

TL 5d: Kadripäev (annid)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter, mõistatuste vastuste pildid (juuksehari, nõel, vardad, peegel, pada, puulusikas, vanker, külm, lumi, jõgi, vesi (meri või jõgi), pildid kadrisantide andidest (lõng, riie, kindad, herved, õunad, leib) ja pildid asjadest, mida kadrisandid ei saanud (kell, lilled, käbi, pall), kotike, milles nt vill, lõngakera, kindad, sokid, õun, porgand, pähklid, kommid, tööleht 5d, värvipliiatsid, käärid, liim, „Mardi- ja kadripäeva“ mapp.

Tegevus Korrake lastega kadrisantide tuppa palumise laulu. Meenu- tage töölehtede 5a, 5b ja 5c alusel, millised olid kadrisandid, mida nad toas tegid, mida kontrollisid jne. Mõistatage lastega mõistatusi. Õpetaja annab igale lapsele varem käsitletud mõistatuse vastusest pildi, laps koostab sellest mõistatuse. Teised lapse proovivad mõistatust ära arvata.

Tööleht 5d. Kadripäev

Mari: „Pärast laulmist, tantsimist ja mängimist soovisid kadrisandid pererahvale karjaõnne. Kadrisandid viskasid tuppa viljateri ja ütlesid: „Kadri toob lauta lambaõnne, keset lauta kitseõnne, Kadri toob põllule põrsaõnne.““

Peeter: „Mida pererahvas kadrisantidele andis?“

Mari: „Kadrisantidele andis pererahvas lõnga, riidet ja kindaid. Kadrisantidele anti ka toitu – õunu, herneid, värskelt küpsetatud leiba. (Õpetaja paneb tahvlile pildid nimetatud esemetest) Äraminemisel tänasid ka kadrisandid pererahvast: „Aitäh pereisale, aitäh pereemale, aitäh, kadrid tänavad!““

Korrake lastega kadrisantide soovilaulu ja tänamislaulu. Õpetaja ütleb ühe rea, lapsed kordavad seda jne. Õpetaja paneb lauale lõnga, riide, kinda, õuna, herneste piltide kõrvale kella, lillede, käbi, palli pildid ning segab pildid omavahel. Lapsed leiavad pildid, mida kadrised andideks said ning asetavad need tahvlile.

Õpetaja võtab koti, milles erinevad esemed (nt vill, lõngakera, kindad, sokid, õun, porgand, pähklid, kommid). Lapsed panevad käe kotti ning arvavad pimesi, mis neile esimesena kätte satub. Õpetaja selgitab, et ka kadrised jagasid perest saadud annid hiljem omavahel ära. Ka lapsed jagavad kotis olnud söödavad annid omavahel ära.

Töölehe 5d täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 5d. Esialgu on üksikpildid kaetud. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad pildil näevad. Korrake veelkord kadrisantide soovilaulu ja tänulaulu. Õpetaja avab üksikpildid. Lapsed meenutavad, mida kadrised pererahvalt said. Lapsed ühendavad õiged üksikpildid süžeebildil oleva kadrisandi suure kotiga.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele kadripäeva kuupäeva. Lapsed ühendavad sobivad üksikpildid süžeebildil oleva kadrisandi suure kotiga ja värvivad pildid. Võib ka üksikpildid välja lõigata ja kadrisandi koti sisse kleepida.
- Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja lisavad selle „**Mardi- ja kadripäeva**“ mapi vahele.

Võrrelge laste poolt täidetud töölehtede (4a, b, c, d ja 5a, b, c, d) alusel üks töölehe kaupluse kadri- ja mardisantide rituaalide sarnasusi ja erinevusi.

Kadripäeva teema lõpetuseks õppige lastega etendus kadriks käimisest. Eelnevalt korrake üle kadrilaulud, õppige üks tants (nt Kaera-Jaan), meenutage mõistatusi. Riietage ennast kadrisantideks. Oma etendusega võite külastada naaberklassi lapsi või eelneval kokkuleppel mõne õpetaja kodu.

TL 5e: Mardi- ja kadripäev (vanal ajal ja tänapäeval)

Vajalikud materjalid Pildid (õunad, pähklid, lõngakera, sokid, küpsised, raha, kommid, herned, leib), tööleht 5e, käärid, liim, värvipliitsid.

Tegevus Mängige lastega läbi õpitud kadri- või mardipäeva etendus. Meenutage oma kadriks või mardiks käimist. Lapsed kirjeldavad, mis neil seljas oli ja mida nad peredes tegid. Lapsed nimetavad, mida nad kadriks või mardiks käimisel andideks

Tööleht 5e. Mardipäev ja kadripäev

said. Õpetaja paneb tahvlile pildid (õunad, pähklid, lõngakera, sokid, küpsised, raha, kommid, herned, leib). Lapsed nimetavad, mis on piltidel kujutatud. Lapsed leiavad, kas piltidel on neid asju, mida nemad andideks said. Õpetaja kirjutab tahvlile kaks pealkirja: VANAL AJAL ja TÄNAPÄEVAL. Lapsed rühmitavad piltidel olevad asjad kahte rühma: söögi- asjad ja esemed, mida vanal ajal ja tänapäeval antakse mardija kadrisantidele. Õpetaja abiga jõuavad lapsed tõdemuseni, et on asju, mida anti vanal ajal ja mida antakse ka tänapäeval: õunad, pähklid. Õpetaja abiga leiavad lapsed tänapäeva andidele ühise nime – maiustused (ja raha). Õpetaja selgitab, et kõige suurem vahe ongi mardiks ja kadriks käimisel tänapäeva ja vana aja vahel see, mida sandid andideks saavad. Riietus on sarnane – mardid ikka tumedates ja kadrid heledates riides. Lauldakse, tantsitakse ja mängitakse ka tänapäeval. Ka soovitakse pererahvale tänapäeval kõike head jne.

Töölehe 5e täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 5e, üksikesemete pildid esialgu kaetud. Lapsed nimetavad, keda nad piltidel näevad. Mõni lastest kirjutab sõnad ja kuupäevad sobiva pildi juurde. Õpetaja avab üksikesemete pildid. Lapsed nimetavad, mis on piltidel. Lapsed ühendavad pildid, millel tänapäevased annid mardija kadrisantide pildiga. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja kuupäevad ning leiavad neile sobiva pildi.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnad välja ja kleebivad sobiva pildi juurde (kuupäev pildi kohale, santide nimi pildi alla). Lapsed ühendavad pildid, millel tänapäevased annid mardija kadrisantide pildiga. Võib ka andide pildid välja lõigata ning uuele lehele kleepida. Lapsed värvivad töölehe ja lisavad „Mardi- ja kadripäeva“ mapi vahele.

Töölehe täitmise järel mängige lastega enim meeldinud mardija kadripäeva mäng.

TL 5g: Mardi- ja kadripäev (ilma ennustamine)

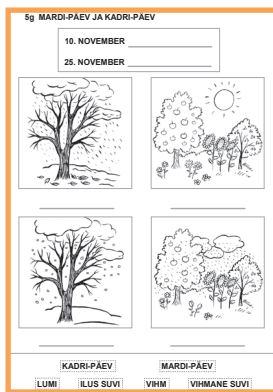
Vajalikud materjalid

Nukud Mari ja Peeter, pildid (lumine sügis, vihmane sügis, päikesepaisteline suvi, vihmane suvi), ilmavaatlustabel, tööleht 5g, käärid, liim värvipliatsid, A4 leht, „Mardi- ja kadripäeva“ mapp, pildid mõistatuste vastustest (külme, lumi, päike, vikerkaar, talv, pilv).

Tegevus

Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter: „Kas mardija kadripäeval ilma ennustati?“ Mari: „Jah. Mardi- ja kadripäeva ilma järgi ennustasid inimesed suve

Tööleht 5g. Mardipäev ja kadripäev

Töölehe 5g täitmine

ilmasid. Inimesed arvasid, et kui mardi- ja kadripäeval on lumi maas, tuleb ilus ja soe suvi. Ilusal suvel kasvab palju vilja ja õunu.“

Peeter: „ Aga kui mardi- ja kadripäeval sadas vihma? Kas siis pidi tulema külm suvi? Ja külmal suvel ei kasva vili hästi ja õunu on vähe?“

Mari: „Jah.“

Õpetaja paneb lumise ja vihmase sügise ning ilusa ja vihmase suve pildid tahvlile. Lapsed panevad nukkude jutustuse alusel sobivad pildipaarid kõrvuti. Vaadelge ilmavaatlustabelist, milline oli mardi- ja kadripäeva ilm. „Ennustage“ ilmavaatlustabeli näitajate abil, milline peaks suvi tulema.

Õpetaja näitab töölehte 5g. Lapsed nimetavad, mida nad pildidel näevad. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad. Lapsed ühendavad tähtpäeva nimetused sobiva kuupäevaga ning ilma kirjeldavad sõnad sobiva pildiga.

- Oma töölehte teevad lapsed sarnaselt tahvlil tehtuga.
- Võib ka pildid välja lõigata ning kleepida ennustuse kohaselt sobivad pildid kõrvuti uuele lehel. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ning kleebivad tähtpäeva nimetused sobiva kuupäeva taha ja ilma kirjeldavad sõnad sobiva pildi alla. Võib teha sõnadest ära kirja sobiva kuupäeva ja pildi juurde. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ning lisavad „**Mardi- ja kadripäeva**“ mapi vahele.

Töölehe täitmise järel võite mõistatada mõistatusi loodusnähtustest. Pildid mõistatuste vastustega on tahvlil, lihtsustamaks mõistatuste äraarvamist.

- Mees ehitab kirveta silla. (Külm)
- Õues mäena, toas veena (Õues mägi, toas vesi). (Lumi)
- Ilma tuleta põleb. (Päike)
- Mitmet karva viiruline, kena lint ja triibuline. (Vikerkaar)
- Kes tuleb valge kasukaga? (Talv)
- Valge vaip üle maa. (Lumi)
- Pehmem kui vill, külmem kui kivi, lendab kui lind. (Lumi)
- Ilma jaluta käib, ilma tiivuta lendab. (Pilv)

TL 6a: Toomapäev (tegevused)

Vajalikud materjalid Kalender, Mari ja Peeter, luua pilt, tegevuspildid (söögi valmistamine, koristamine, puu raiumine, ketramine, käsikiviga jahvatamine), tööleht 6a, käärid, liim, värvipliatsid, kaks A4 lehte.

Tegevus Advendiaja alguses koostage lastega jõulude-eelne klassi koristamise ja kaunistamise plaan. Pange kirja, mida tuleb klassis teha, kes mida teeb jne. Tehke planeeritud tegevustest tabel, millesse saab iga päev märkida tehtud tööd või ka tabelit täiendada.

Tööleht 6a. Toomapäev

Tänapäeval algab jõuluaeg 1. adventil, neli nädalat enne jõule. Vaadake kalendrist, mis kuupäeval on 1. advent. Vanal ajal algas jõuluaeg toomapäeval. Vaadake kalendrist, mis kuupäeval on toomapäev ning mõni lastest märgib toomapäeva kuupäeva tahvlile.

Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Mari pühib põrandat ja laulab:

Jõudke, jõudke, jõulukesed,
Niki-näki näarikesed,
Et saaks lapsed saia süüa,
Oma käega ossi (liha) võtta! (Haljala)

Peeter: „Mida sa teed?“

Mari: „Ma koristan. Täna on toomapäev. Toomapäeval algas jõuluaeg. Toomapäeval hakati jõuludeks ettevalmistusi tegema ja alustati maja koristamisega. Jõuludeks pidi maja puhas olema. (Õpetaja paneb koristamise pildi tahvlile) Toomapäeval alustati ka jõuludeks söögi tegemisega.“ Õpetaja söögivalmistamise pildi tahvlile.

Peeter: „Mida toomapäeval veel tehti?“

Mari: „Toomapäeval koristati ja valmistati jõuludeks toitu. Ülejäänud tööd olid jõuluajal keelatud. Keelatud olid näiteks puude raiumine, ketramine ja vilja jahvatamine.“

Õpetaja paneb tahvlile puude raiumise, ketramise ja vilja jahvatamise pildid. Õpetaja segab tahvil olevad pildid omavahel. Lapsed rühmitavad pildid sellejärgi, mida toomapäeval tohtis teha või mitte.

Enne töölehe täitmist võite mängida mängu „**Mis on kadunud?**“

- ✦ Õpetaja paneb lauale segamini pildid (söögi valmistamine, koristamine, puude raiumine, ketramine, käsikiviga jahvatamine). Lapsed meenutavad toomapäeval lubatud ja keelatud tegevusi. Lapsed sulgevad silmad, õpetaja võtab laualt ühe tegevuspildi ära. Lapsed avavad silmad ja peavad ära arvama, milline tegevuspilt on kadunud. Võite mängida punktide kogumise peale – kes kõige enne 5 punkti saab ehk 5 korda esimesena ära arvab, on võitja.

Töölehe 6a täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 6a. Lapsed meenutavad ja kirjutavad toomapäeva kuupäeva joonele. Lapsed räägivad pilthaaval, mida nad näevad. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad. Lapsed leiavad, milliseid töid pidi ja tohtis toomapäeval teha ja kirjutavad nende piltide alla TOHIB. Ülejäänud piltide alla kirjutavad lapsed EI TOHI. Korrake üle, millised tööd olid lubatud ning millised keelatud.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele toomapäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad töölehe all olevad sõnasedelid välja ning kleebivad sobivate tegevuspiltide alla. Lapsed värvivad tegevuspildid, millel toomapäeval lubatud tegevus. Võib kõik pildid välja lõigata ja uutele lehtedele kleepida – ühele toomapäeval lubatud ja teisele keelatud pildid. Lapsed värvivad ja pealkirjastavad mõlemad töölehed. Märkige ka uutele lehtedele toomapäeva kuupäev.
- Toomapäeva töölehtedega võib alustada „Jõulude“ mapi koostamisega.

Töölehe täitmise järel tegelege praktiliste ülesannetega, mis seotud klassi plaanijärgse koristamise või kaunistamisega.

TL 6b: Toomapäev (Tahma-Toomas)

Vajalikud materjalid Nukud Mari ja Peeter, õpetaja poolt eelnevalt valmistatud Tahma-Toomas, Tahma-Toomase tegemise jaoks vajalikud materjalid (vt foto 4 ja sellele järgnev juhend), tööleht 6b, käärid, liim, värvipliatsid, „Jõulude“ mapp.

Tegevus Õpetaja etendab nukkudega etenduse.

Mari: „Toomapäeval koristati. Pärast koristamist tehti Tahma-Toomas. Ma valmistasin ka Tahma-Toomase (Mari näitab Tahma-Toomast lastele). Tahma-Toomas oli nukk. Tahma-Toomas tehti vanadest riidest või õlgedest.“

Peeter: „Miks Tahma-Toomast vaja oli?“

Mari: „Tahma-Toomas tähendas mustust ja laiskust. Tahma-Toomas viidi kodust ära. Siis oli järgmisel aastal pere töökas ja maja puhas. Tahma-Toomas viidi metsa. Mõnikord viidi Tahma-Toomas teise pere ukse taha. Igas peres valvas peremees, et Tahma-Toomas pere ukse taha ei satuks.“

Valmistage lastega Tahma-Toomas. Näidis on valmistatud vanadest ajalehtedest, aga võib teha ka õlgedest.

Foto 4. Tahma-Toomas

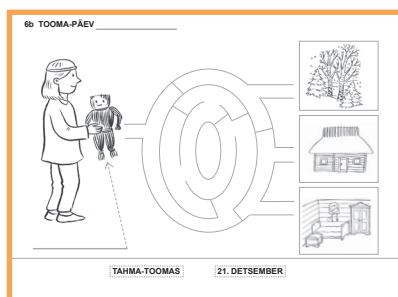
TÖÖVAHENDID:

- pooleks murtud vana ajalehe lehte (ühel lehel 4lk)
- nõör
- värviline paber silmadeks ja suuks
- liim

TÖÖ KÄIK:

- Kortsutage pooleks murtud ajalehe lehed vihukuks.
- 4 vihku siduge nuku kaela ja jalgade alguse koha pealt nõoriga kõvasti kinni.
- Viies vihk lisage nukule käteks, pannes see käte kohalt risti vihkude vahele.
- Sidudes nõoriga risti eest ja tagant, kinnitage nuku käed.
- Jagage ajalehe vihud jalgade juures kaheks.
- Siduge jalgade ja käte otsad kõvasti nõoriga, tekivad käe- ja jalalabad.
- Liimige Tahma-Toomasele silmad ja suu.

Töölehe 6b täitmine

Tööleht 6b. Toomapäev

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed meenutavad toomapäeva kuupäeva ja kirjutavad selle töölehe pealkirja järel olevale joonele. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad. Lapsed loevad töölehe all oleva nime ja kirjutavad selle pildil oleva Tahma-Toomase kohale. Lapsed proovivad tahvil etteantud rada läbida, et leida, kuhu pildil olev peremees Tahma-Toomase viib.

- Oma töölehel lõikavad lapsed Tahma-Toomase nime ja toomapäeva kuupäeva välja ning kleebivad õigele kohale.
- Võib teha kanimest ja kuupäevast ära kirja. Lapsed leiavad ka oma töölehel, kuhu pildil olev peremees Tahma-Toomase viib ning märgivad raja pliitsiga. Lapsed värvivad töölehel peremehe, Tahma-Toomase ning koha, kuhu Tahma-Toomas viidi. Lapsed lisavad töölehe „Jõulude“ mapi vahele.

Töölehe täitmise järel võite mängida „**Tahma-Toomase peitmist**“.

- ✦ Lapsed on ukse taga. Esimesena peidab õpetaja Tahma-Toomase klassis nii, et see oleks pisut ka nähtaval (nt mõne lapse toolile laua all, mänguasjade kasti, toataimede taha jne). Lapsed tulevad klassi ja asuvad Tahma-Toomast otsima. Kes selle esimesena leiab, saab õiguse järgmisena Tahma-Toomast peita. Õpetaja võib aidata lapsi peidukohade leidmisel.

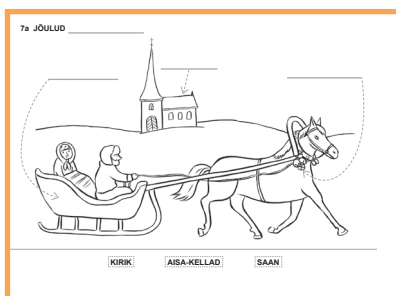
TL 7a: Jõulud (saan)

Vajalikud materjalid Pildimaterjal (saan, aisakellad/ kuljused), kalender, aisakellad, kuljused, tamburiin, kõlapulgad, triangel, kõristi, kastanjetid, tööleht 7a, käärid, liim, värvipliatsid, „Jõulude“ mapp.

Tegevus Korraldage lastele võimalusel saanisõit. Saanisõidu järel vaadeldge, milline on saan.

Külastage kohalikku kirikut. Vaadeldge kirikut ning selgitage lastele, miks inimesed käisid ja käivad kirikus.

Klassis etendab õpetaja Mari ja Peetriga etenduse.

Tööleht 7a. Jõulud

Mari laulab:

„Läbi sahiseva lume sõidab saanike,
aisakell lööb tilla-talla, üliarmsasti,
aisakell lööb tilla-talla, üliarmsasti.
Kena metsahte saanud iga metsapuu.
Seda ilu vaatab kõrgelt mõnus jõulukuu,
Seda ilu vaatab kõrgelt mõnus jõulukuu.“ (J. Janson)

Peeter: „Ilus laul.“

Mari: „Laulus sõideti saaniga. Mis on saan?“

Õpetaja paneb tahvlile saani pildi.

Peeter: „Saan on vanaaegne sõiduk. Saaniga sõideti talvel. Saani vedas hobune.“

Mari: „Mis on aisakellad?“

Peeter: „Aisakellad on kellukesed või kuljused.“ Õpetaja näitab lastele aisakellasid või kuljuseid või pilti neist.

Peeter: „Kellukesed olid saani küljes. Kui hobune jooksis, siis kellukesed helisesid. Kuhu jõulude ajal saaniga sõideti?“

Mari: „Jõululaupäeval sõitis pererahvas saaniga kirikusse. Ka tänapäeval käib palju inimesi jõulude ajal kirikus.“

Vaadake lastega kalendrist, millal on jõululaupäev ja mõni lastest kirjutab kuupäeva tahvlile. Korrake tahvlil olevate piltide alusel uusi sõnu. Enne töölehe täitmist mängige lastega kuulamismängu „**Aisakell (kuljused)**“.

- ✦ Lapsed istuvad ringis. Õpetaja annab kõigile lastele erinevad rütmipillid. Kuulake kõikide pillide heli. Üks laps on ringi keskel pimesikk. Pimesikul seotakse silmad kinni. Õpetaja keerutab last mõned korrad. Õpetaja märguande peale hakkavad lapsed rütmipille mängima. Pimesikk peab liikuma aisakella heli suunas. Kui pimesikk on jõudnud enda meelest aisakella mängija juurde, võtab ta silmasideme ja kontrollib oma valikut. Õige lapseni jõudmisel vahetavad lapsed kohad. Õpetaja vahetab nüüd lastel pille ja nii, et uus pimesikk ei näeks, kellel mis pill on ja algab uue pimesikuga aisakella/ otsimine.

Töölehe 7a täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse ja kirjutavad joonele jõululaupäeva kuupäeva. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ning leiavad vastava eseme töölehelt. Õpetaja või mõni lastest kirjutab esemete nimetused esemepiltide kõrvale.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jõululaupäeva kuupäeva. Lapsed löikavad sõnasedelid välja ning kleebivad vastavate esemete kõrvale või teevad ära kirja. Lapsed värvivad töölehe. Lapsed täiendavad töölehte kuusepuude, lumehangede ning laulus kõlanud „mõnusa jõulukuuga“.
- Lapsed lisavad töölehe „Jõulude“ mapi vahele.

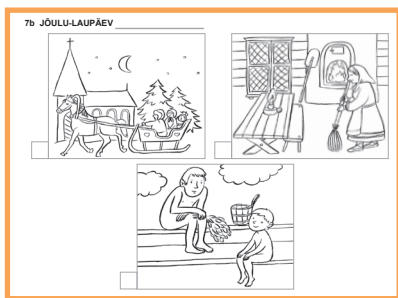
Töölehe täitmise järel õppige „Läbi sahiseva lume“ kaks esimest salmi. Lapsed saavad laulu rütmipillidega.

TL 7b: Jõululaupäev

Vajalikud materjalid nukud Mari ja Peeter, tegevuspildid (koristamine, kirikusse sõitmine, saunas käimine), kalender, mänguks vajalikud esemed (mänguhari ja -kühvel, viht, saunakapp, nuustik, aisakellad/kuljused, lõngakera, pall), tööleht 7b, käärid, liim, värvipliatsid, A4 leht, „Jõulude“ mapp.

Tegevus Õpetaja etendab nukkudega etenduse.

Mari „pühib põrandat“.

Tööleht 7b. Jõululaupäev

Peeter: „Ikka koristad?“

Mari: „Kohe lõpetan koristamise. On jõululaupäeva hommik. Jõululaupäeva hommikul peab kõik puhas ja korras olema.“ Õpetaja paneb koristamise pildi tahvlile.

Mari: „Pärast koristamist käis pere saunas.“

Õpetaja paneb saunas käimise pildi tahvlile.

Mari: „Jõululaupäeva õhtul käis pere kirikus. Kirikusse võeti ka lapsed kaasa. Kirikuskäimine oli kõige tähtsam sündmus jõululaupäeval. Kirikusse võeti ka lapsed kaasa.“

Õpetaja paneb tahvlile kirikusse sõitmise pildi. Lapsed meenutavad külastust kirikusse, räägivad, mida nad kirikus nägid ja miks inimesed kirikus käivad. Kalendrist leiavad lapsed jõululaupäeva kuupäeva. Mõni lastest märgib selle tahvlile.

Õpetaja segab tahvlil olevad pildid. Lapsed meenutavad jõululaupäeva tegevuste järjekorda ning reastavad pildid.

Töölehe täitmise eel võite mängida mängu „**Asja arvamine**“.

- ✦ Õpetaja näitab lastele erinevaid esemeid (mänguhari ja -kühvel, viht, saunakapp, nuustik, aisakellad või kuljused, lõngakera, pall). Lapsed räägivad õpetaja abiga, kas ja kuidas esemed on jõululaupäevaga seotud. Ühel lastest seotakse silmad kinni. Keegi lastest annab talle ühe eseme. Arvaja peab nimetama, mis tal käes on ning kas ja kuidas on see ese seotud jõululaupäevaga. Kes enim asju ära arvab, saab kiita ja kõik lapsed väikese auhinna (nt piparkoogi).

Töölehe 7b täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 7b. Lapsed kirjutavad töölehe pealkirja järel olevale joonele jõululaupäeva kuupäeva. Lapsed räägivad, mida nad piltidel näevad. Lapsed meenutavad jõululaupäeva tegevuste järjekorda ning reastavad pildid, nummerdades need.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jõululaupäeva kuupäeva. Lapsed leiavad tegevuspiltidele õige järjekorra ja nummerdavad pildid. Võib ka tegevuspildid välja lõigata ja õiges järjekorras uuele lehele kleepida. Lapsed pealkirjastavad töölehe ning kirjutavad ka uuele lehele jõululaupäeva kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ning lisavad selle „**Jõulude**“ kausta vahele.

Töölehe täitmise järel võite mängida liikumismängu „**Me täna linna (maale) sõidame**“. (M. Liivaku „Kaks sammu sissepoole“ järgi. Sõnad on kohandatud teemakohaseks)

- ✦ Mängijad istuvad ringis või seinte ääres toolidel. Juhtmängija, kellel käes aisakell või kuljused, on keskel. Juhtmängija helistab kuljuseid, liigub ruumis ringi ja loeb või laulab salmi:

Me jõuluks maale sõidame
uhke saaniga.

Kui tahad tulla meiega,
siis lõppu ennast sea.

Juhtmängija jääb salmi lõppedes kellegi ette seisma, kummardab või teeb kutsuva liigutuse. Laps, kelle ees kummardati, võtab juhtmängija selja tagant kinni (istub saani), lapsed pööravad ringi ja kutsutu on nüüd rivis esimene, temast saab juhtmängija, kellel õigus kellukest kõlistada ja uut saanisõitjat valida. Järgmine kutsutu võtab samuti viimase seljatagant kinni, kõik kolm pööravad nüüd ringi ja kolmas kutsutu on nüüd rivis esimene kellukesega juhtmängija jne.

TL 7c: Jõululaupäev ja esimene püha

Vajalikud materjalid Mari ja Peeter, pildimaterjal (õlgede sisse toomine, söömine, omavahel jutustamine, kirikusse sõitmine, saunas käimine, koristamine), kalender, tööleht 7c, käärid, liim, värvipliiatsid, A4 leht, „Jõulude“ mapp.

Tegevus Lapsed meenutavad, millal on jõululaupäev ja jõulude esimene püha. Õpetaja või mõni lastest märgib need tahvlile.

Õpetaja etendab Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter: „Mida pärast kirikuskäimist tehti?“

Mari: „Peremees tõi tuppa õled või heina.“ Õpetaja paneb õlgede sissetoomise pildi tahvlile.

Peeter: „Miks õled või hein tuppa toodi?“

Mari: „Selline oli vanal ajal jõulude komme. Inimesed uskusid, et siis tuleb järgmisel suvel väga hea viljasaak. Jõululaupäev ja jõulude esimene püha oli vaikne perepüha. Siis söödi, pereema ja pereisa rääkisid jutte, lapsed mõistatasid mõistatusi.“

TL 7c. Jõululaupäev ja esimene püha

Õpetaja lisab tahvlile omavahel jutustavate inimeste pildi. Ta segab tahvlil olevate piltide järjekorra. Lapsed meenutavad jõululaupäeva tegevuste järjekorda ning reastavad pildid.

Enne töölehe täitmist võite mängida mängu „**Mis on kadunud?**“

- ✦ Õpetaja paneb tegevuspildid lauale segamini. Lapsed meenutavad jõululaupäeva tegevusi piltide abil. Lapsed sulgevad silmad, õpetaja võtab laualt ühe tegevuspildi ära. Lapsed teevad silmad lahti ja peavad ära arvama, milline tegevuspilt on kadunud. Võite mängida punktide kogumise peale – kes kõige enne 5 punkti saab ehk 5 korda esimesena ära arvab, on võitja.

Töölehe 7c täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 7c. Lapsed kirjutavad jõululaupäeva ja esimese püha kuupäevad joontele. Lapsed räägivad pilthaaval, mida nad näevad. Lapsed meenutavad jõululaupäeva tegevuste järjekorda ning reastavad pildid, nummerdades need.

- Oma töölehele kirjutavad lapsed jõululaupäeva ja esimese püha kuupäevad. Lapsed leiavad tegevuspiltidele õige järjekorra nummerdades pilte või lõikavad tegevuspildid välja ning kleebivad õiges järjekorras uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad töölehe ning märgivad ka uuele lehele jõululaupäeva ja esimese püha kuupäeva. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ning lisavad „**Jõulude**“ kausta vahele.

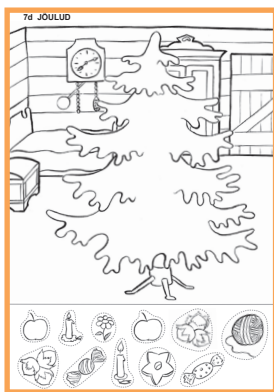
Jõululaupäeva ja esimese püha teema lõpetuseks võite teha pantomiimi jõululaupäeva tegevustest. Õpetaja näitab ühele lapsele mingit pilti nii, et teised seda ei näe. Laps jälgendab kehakeele abil tegevust pildil. Õpetaja võib juhendada. Teised lapsed püüavad ära arvata, millist tegevust laps imiteeris.

TL 7d: Jõulud (kuusk)

Vajalikud materjalid Peeter ja Mari, pildimaterjal (õunad, kommid, präänik, küünlad, klaaskuulid, kard, elektriküünlad), tööleht 7d, käärid, liim, värvipliatsid, „Jõulude“ mapp, töölehe 7d lisa1 ja lisa 2, loto valmistamiseks igale lapsele A4 joonistuspaber või õhem papp, 15 papist rõngast.

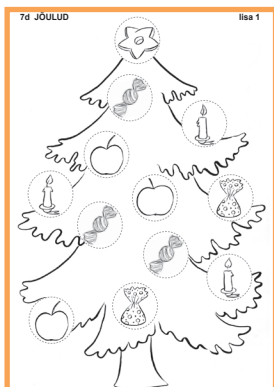
Tegevus Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Mari: „ Vanal ajal toodi jõulupühade ajal õled või hein tuppa. Kas kuusk toodi ka tuppa?“ Peeter: „ Kui peres olid lapsed, siis tõi peremees ka kuuse tuppa. Õled pani peremees rehetuppa

Tööleht 7d. Jõulud

Töölehe 7d täitmine

Tööleht 7d. Jõulud. Lisa 1

Tööleht 7d. Jõulud. Lisa 2

põrandale. Kuuse pani peremees kambrisse. Kuuske ehtsid peremees ja perenaine. Kuusk oli lastele üllatuseks.“

Mari: „Millega peremees ja perenaine kuuske ehtsid?“

Peeter: „Kuuske ehtsid nad õunte, kommide, praänikute ja küünaldega.“

Õpetaja paneb nimetatud esemete pildid tahvlile. *Millega me tänapäeval kuuske ehime?* Õpetaja paneb tahvlile klaaskuulide, karra, elektriküünalde pildid. Õpetaja segab tahvlil olevad pildid. Lapsed leiavad pildid, millel esemed, millega kaunistati vanal ajal kuuske.

Enne töölehe täitmist kaunistage klassi kuuske või kuuseoksi.

Õpetaja näitab töölehte projektoriga, esialgu on esemepildid kaetud. Lapsed räägivad, mida nad pildil näevad. Lapsed meenutavad, millisesse ruumi vanal ajal kuusk toodi. Õpetaja avab esemepildid. Lapsed nimetavad, mis on pildidel, meenutavad, millega vanal ajal kuuske kaunistati ja ühendavad vastavad esemepildid kuusepildiga. Võrrelge kuuseehete hulki – mitu õuna, küünalt või kommi on, mida on enim, mida ühepalju, mida kõige vähem.

- Oma töölehel lõikavad lapsed esemepildid välja ja kleebivad sobivad pildid kuusele. Lapsed võivad kuusele juurde joonistada küünlaid, õunu, komme. Lõpuks lapsed värvivad pildi ja lisavad „Jõulude“ mapi vahele.

Pärast töölehe täitmist valmistage töölehe 7d lisast 1 ja 2 loto „**Kuuse ehtimine.**“

Lapsed värvivad kuuse ja ehted töölehe 7d lisal1. Lapsed kleebivad töölehe tugevamale papile, see jääb mängu aluseks. Lapsed värvivad kõik ehted töölehe 7d lisal 2 ja lõikavad need välja. Lapsed kleebivad ehted õpetaja poolt ettevalmistatud ühevärvilistele ümmargustele papirõngastele diameetriga ca 5 cm.

Mängus asetavad lapsed kõik oma „ehted“ lauale, pildid allapoole. Lapsed hakkavad kordamööda laualt pilte võtma. Kui võetud pilt sobib mängualusel puudu oleva pildiga, siis tuleb see asetada vastavale pildile. Kui võetud pilt ei sobi „kuusele“, siis paneb laps võetud pildi tagurpidi lauale tagasi. Mängu eesmärgiks on saada esimesena oma „kuusk“ ehitud.

TL 7e: Jõulud (toit)

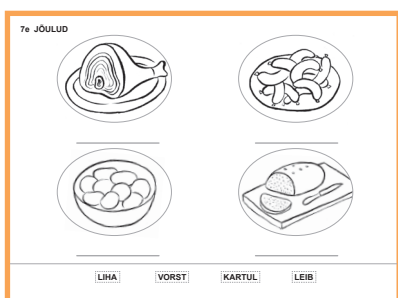
Vajalikud materjalid

Verivorstid õppekõrgis küpsetamiseks, pilt saanist, mis sõidab kirikust kodu poole, Mari ja Peeter, pildid toiduainetest (liha, vorstid, leib, kartulid), tööleht 7e, käärid, liim, värvipliiatsid, „Jõulude“ mapp, memoriini valmistamiseks tööleht 7e lisa1, 8 papitükki, millele saab kleepida toidupildid.

Tegevus

Küpsetage lastega õppekõrgis verivorste. Küpsetamise ja söömise ajal rääkige lastega, millal verivorsti süüakse, millise puha juurde verivorstid kuuluvad jne.

Klassis etendab õpetaja nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

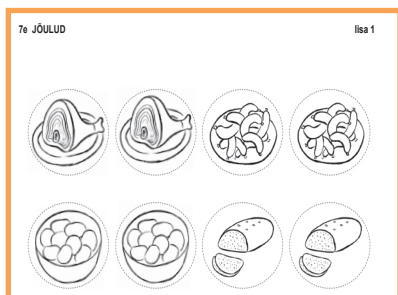

Tööleht 7e. Jõulud

Õpetaja näitab projektoriga süžeepilti, millel saan sõidab kirikust kodu poole. Mari laulab (võib laulda mitu korda):

Sõida ruttu saanikene, koju kirikust,
läbi luha, üle kingu, mööda männikust,
läbi luha, üle kingu mööda männikust!
Kodus pannil jõuluvorstid särisevad ju,
kodus ootvad jõulutoidud, ootab jõulupuu,
kodus ootvad jõulutoidud, ootab jõulupuu.

(kohandatud J. Jansoni luuletuse „Läbi sahiseva lume“ järgi)

Tööleht 7e. Lisa1

Mari: „Vanasti oli jõulude ajal laual väga palju toitu. Jõulude ajal pidi oss ja makk kindlasti laual olema.“

Peeter: „ Mis on oss ja makk?“

Mari: „Ossiks nimetati liha. Makk oli vorst.“

Õpetaja paneb liha ja vorstide pildid tahvlile.

Mari: „Ka kartul ja leib olid laual.“

Õpetaja paneb kartulite ja leiva pildid tahvlile. Lapsed nimetavad tahvil olevate toitude nimesid. Lapsed meenutavad ka, kuidas vanal ajal liha ja vorsti nimetati.

Töölehe 7e täitmine

Õpetaja näitab töölehte 7e projektoriga, sõnad töölehe all on esialgu kaetud. Lapsed nimetavad, milliseid toitusid nad töölehel näevad. Õpetaja avab sõnad. Lapsed loevad sõnad ning leiavad vastava toidu pildi. Lapsed ühendava sõna vastava toidu pildiga ja kirjutavad toitude nimed piltide alla.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnadesedelid välja ning
- kleebivad toidu pildi all olevale joonele. Või teevad lapsed
- sõnadest ära kirja. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja
- lisavad „Jõulude“ kausta vahele.

Töölehe lõpetamise järel meenutavad lapsed, milliseid soolaseid toite nemad jõulude ajal söövad ja jutustavad seda ka teistele lastele. Korrake laulu „Läbi sahiseva lume“.

Alustage „**Jõulutoitude**“ **memoriini** valmistamist töölehe 7e lisa1 järgi. Lapsed värvivad töölehel olevad toidud, lõikavad välja ning kleebivad õpetaja poolt ettevalmistatud papitükkidele.

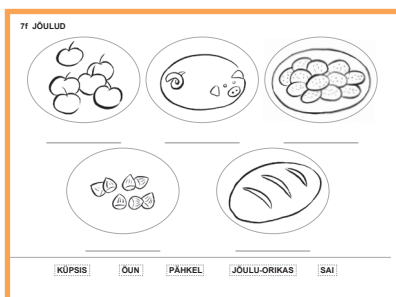
TL 7f: Jõulud (toit)

Vajalikud materjalid

Piparkookide küpsetamiseks vajalikud toiduained ja vahendid, Mari ja Peeter, pildid (sai, jõuluorikas, piparkoogid, präänikud, õunad, pähklid), igale lapsele üks präänik, tööleht 7f, käärid, liim, värvipliatsid, memoriini valmistamiseks töölehe 7f lisa1, 10 papitükki, millele toidupildid kleepida.

Tegevus

Alustage teemat piparkookide küpsetamisega õppekõrgis. Tegevuse käigus arutlege, millise püha juurde piparkoogid kuuluvad, kas piparkooke ka suvel küpsetatakse jne.

Tööleht 7f. Jõulud

Klassis etendab õpetaja Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter: „ Liha ja vorstid on head. Kas maiustusi ka jõululaual oli?“

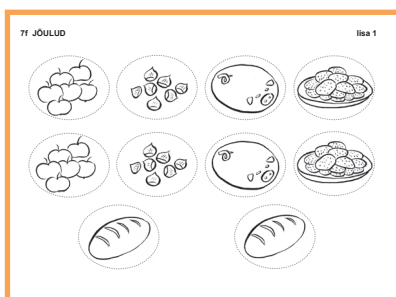
Mari: „ Oli. Sai oli vanal ajal maiustus. Jõululaual pidi sai olema. (Õpetaja paneb saia pildi tahvlile) Küpsetati ka jõuluorikas. Jõuluorikas oli seakujuline sai. Jõuluorikas pidi terve pühade aja laual olema. Jõuluorikas söödi ära jõulude lõpus.“

Õpetaja paneb tahvlile jõuluorika pildi.

Peeter: „ Kas piparkoogid olid laual?“

Mari: „ Piparkooke vanal ajal ei küpsetatud. Laual olid präänikud. Präänikud on rukkijahust meeivakesed. Laual olid kindlasti veel õunad ja pähklid.“

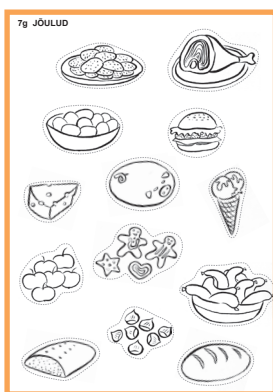
Õpetaja paneb tahvlile piparkookide, präänikute, õunte ja pähklite pildid tahvlile. Õpetaja annab igale lapsele prääniku. Lapsed maitsevad ja võrdlevad neid piparkookide ja küpsistega. Lapsed nimetavad, millised toidud on tahvlil piltidel. Lapsed meenutavad, milline pilt teiste hulka ei sobi (piparkoogid).

Tööleht 7f. Jõulud Lisa 1

Töölehe 7f täitmine

Õpetaja näitab töölehte 7f projektoriga, sõnad töölehe all on esialgu kaetud. Lapsed nimetavad, milliseid toitusid nad töölehel näevad. Õpetaja avab sõnad. Lapsed loevad sõnad,

Tööleht 7g. Jõulud

leiavad vastava toidu pildi ja ühendavad need joonega või kirjutavad toitude nimed piltide alla.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnadesedelid välja ning
- kleebivad toidu pildi all olevale joonele. Võib ka teha ära-
- kirja. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ja lisavad „**Jõulude**“
- kausta vahele.

Töölehe lõpetamise järel meenutavad lapsed, milliseid maiustusi nemad jõulude ajal söövad ja jutustavad seda ka teistele. Korrake laulu „Läbi sahiseva lume“.

Jätkake „**Jõulutoitude**“ **memoriini** valmistamist. Õpetaja annab lastele töölehe 7f lisa 1. Lapsed värvivad töölehel olevad toidupildid, lõikavad välja ja kleebivad õpetaja poolt ettevalmistatud papitükkidele.

TL 7g ja 7h: Jõulud (toit)

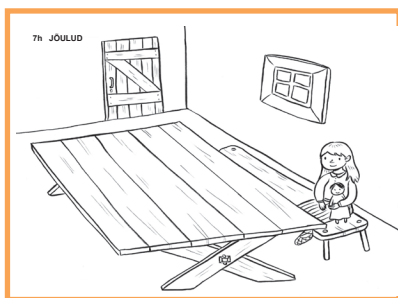
Vajalikud materjalid Laste valmistatud memoriin „Jõulutoidud“, töölehed 7e ja 7f, töölehed 7g ja 7h, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Mängige lastega nende valmistatud **memoriini** „**Jõulutoidud**“.

Korrake töölehtede 7e ja 7f alusel, mis olid vanal ajal jõulutoidud.

Täna „katame“ vana aja jõululaua.

TL 7g ja 7h täitmine

Tööleht 7h. Jõulud

Õpetaja näitab projekoriga töölehte 7g. Lapsed nimetavad, millised toidud on töölehel kujutatud. Lapsed ringitavad nende toitude pildid, mis olid vanal ajal jõululaual.

- Oma töölehel 7g lõikavad lapsed vana aja jõulutoitude
- pildid välja ja kleebivad töölehele 7h. Lapsed värvivad val-
- minud töölehe 7h ja lisavad „**Jõulude**“ mapi vahele.

Jõulutoitude teema lõpetuseks selgitab õpetaja, et jõulude ajal viisid inimesed paremat toitu ka loomadele. Korraldage lastega õppekäik loodusesse, kus „ehtige“ mõni puu saiaviiludega – nn saiapuuks, kust saavad süüa nii linnud kui kitsed või viige linnumajasse viljaterasid, rasvapalle või kaerahelbeid.

TL 7i: Jõulud (jõuluvana)

Vajalikud materjalid Kalender, nukud Mari ja Peeter, pilt vana aja jõuluvanast, pildimaterjal (karvamüts, tutimüts, pikk jõuluvana mantel, kasukas, vildid, saapad, sõrmikud, labakindad, villast habe, nn päris jõuluvana habe, kingikott, kohver), tööleht 7i, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Õpetaja loeb ette J. Oro luuletuse „Jõulutaadi ootel“:

Sõitsid saanid, sõitsid reed
Mööda pikka talveteed,
Helisesid aisakellad,
aisal jõulukellad hellad.
Ootas Ats ja ootas Mall,
ootsid kaua akna all,
aga jõulutaat ei tule,
küll on hale, küll on hale.
Küll on ootamine pikk,
kätte jõuab videvik;
enam oodata ei jõua, –
kus on jõulutaat nii kaua!
Juba taevas paistab kuu...
Teises toas on jõulupuu,
aga küünlad süütamata,
sest et taat veel tulemata.
Äkki õue sõitsid reed
mööda valget talveteed,
helisesid kellad hellad,
jõulutaadi aisakellad!

Lapsed meenutavad luuletust. *Jõuluvana käib laste juures jõululaupäeval*. Lapsed meenutavad, vajadusel vaatavad kalendrist, millal on jõululaupäev. Lapsed kirjutavad jõululaupäeva kuupäeva tahvlile. Õpetaja etendab nukkudega etenduse.

Peeter: „Kas vanal ajal käisid jõuluvanad?“

Mari: „Käisid küll. Aga vana aja jõuluvanad ei näinud sellised välja nagu nüüd.“

Peeter: „Millised olid vana aja jõuluvanad?“ Õpetaja paneb vana aja jõuluvana pildi tahvlile.

Mari: „Vana aja eesti jõuluvanal oli kasukas seljas ja karvamüts peas. Jõuluvanal oli villast või takust habe ees. Jõuluvanal olid vildid jalas.“

Peeter: „Kas jõuluvana kingitusi tõi?“

Mari: „Vanasti tõi jõuluvana kingitusi ainult lastele. Kingitus-
teks olid riided – uued püksid või seelik, pluus, kindad, sokid.“

Õpetaja paneb tahvlile pildid riide- ja muudest esemetest (karvamüts, tutimüts, pikk jõuluvana mantel, kasukas, vildid, saapad, sörmikud, labakindad, villast habe, nn päris jõulu-
vana habe, kingikott, kohver). Lapsed panevad tahvilil ette-
antud piltidest kokku nn vana aja jõuluvana. Näo ja püksid
joonistavad lapsed jõuluvanale juurde.

Töölehe 7i täitmine

Tööleht 7i. Jõulud

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Pildid lastest ja riide-
esemetest on kaetud. Lapsed nimetavad, keda nad töölehel
näevad. Lapsed meenutavad, millal jõuluvana laste juures
käis (ja käib ka praegu) ning kirjutavad joonele jõululaupäeva
kuupäeva. Lapsed kirjeldavad töölehel olevat jõuluvana.
Õpetaja avab töölehel ka alumise poole. Lapsed räägivad,
keda nad töölehel näevad, nimetavad riideesemeid. Lapsed
leiavad, kes mida kingiks saab ja ühendavad vastavalt. Lapsed
loevad töölehe all olevat sõna ja keegi lastest teeb sellest ära-
kirja tahvilil jõuluvana pildi alla.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jõululaupäeva
- kuupäeva. Lõikavad töölehe all oleva sõna välja ja klee-
● bivad jõuluvana pildi alla või teevad sõnast ära kirja. Lapsed
- ühendavad riideesemete pildid vastavalt kas poisid või
- tüdrukute pildiga. Võib ka jõuluvana, laste ja riideesemete
- pildid välja lõigata ning kleepida uuele lehele – jõuluvana
- pildi uue lehe peatsisse, tüdrukupildi kõrvale pildid tüdru-
● kute riietega ning poisipildi kõrvale poiste riietega. Lapsed
- värvivad töölehe ning lisavad „**Jõulude**“ mapi vahele.

Jõuluvana teema lõpetuseks õppige lastega jõuluvana jaoks
mõni luuletus.

TL 7j: Jõulud (jõulumängud)

Vajalikud materjalid Mängudeks kaigas, look, pätklid ja õlgedest nukk või kurikas, jõulupäeva tegevuspildid (kirikusse sõitmine, saunas käi-
mine, koristamine, õlgede sissetoomine, juttude jutusta-
mine), kalender, tööleht 7j, käärid, liim, värvipliatsid, „Jõu-
lude“ mapp.

Tegevus Korraldage lastele mängude päev. Mängige erinevaid jõulu-
mänge. Ringmängud võivad vahelduda osavusmängudega.
Kohandage mängud jõukohasteks, valige võrdsed paarid,
lihtsustage reegleid jne.

☀ **Vägikaika vedamine.** Kaks last istuvad, sirgete jalgadega tallad vastamisi ja hoiavad mõlema käega kaikast. Kaigas peab vedamise algul asetsema taldade kokkupuutekohal. Võitja on see, kes teise üles veab. Võib mängida ka kolonni, siis istuvad lapsed üksteise selja taga ja tõmbavad märguande peale kõik koos.

☀ **Kingsepa mäng.** Mängijateks on kaks last. Seistakse seljad vastamisi, pikk kepp jalgade vahelt läbi. Mõlemad mängijad püüavad õlgedest valmistatud oma nukku vm (kasutada võite kurikaid, Tahma-Toomast) kepiga pikali lükata.

☀ **Liig ja paar.** Ühel mängijal on pihku peidetud 2–3 pähklit. Arvata võib ka, mitu pähklit teisel peos on. Teine peab mõistatama, kas pähkleid on paaritu või paaris arv. Arvab vastaja ära, saab ta pähklid endale.

☀ **Teomehe eksam.** Enda poolt maas püstihoitava looga alt tuleb läbi ronida ilma istmikuga maad puudutamata ja looka maha laskmata. Lihtsustatuna võib looga alt läbi ronida ka istmikuga maad puutudes. Vajadusel võivad teised lapsed ka looka kinni hoida.

☀ **Ringmängud.** Mängige lastega neile tuttavaid ringmänge.

Töölehe 7j täitmine

Tööleht 7j. Jõulud

Õpetaja: *Mänge ei mängitud jõululaupäeval ja esimesel pühal.* Meenutage kalendri abil, millal on jõululaupäev ja millal esimene püha. Lapsed meenutavad jõululaupäeva tegevusi pildimaterjali abil. *Alates teisest jõulupühast tohtis mängida, laulda ja tantsida. Mängiti rehetas õlgedel.* Lapsed leiavad kalendrist õige kuupäeva ning märgivad selle tahvlile.

Õpetaja näitab lastele projektoriga töölehte. Esialgu on sõnad töölehe all kaetud. Lapsed räägivad pilthaaval, mis tegevused neil kujutatud. Mänge „Teomehe eksam“, „Kingsepa mäng“ või „Liig ja paar“ võivad lapsed nimetada lihtsamalt: „Looga alt ronimine“, „Nuku pikali lükkamine“, „Pähklite arvamine“ vm. Õpetaja avab töölehe all olevad sõnad. Lapsed loevad ning leiavad sobiva tegevuspildi. Lapsed leiavad tegevuspildi, mis jõuludega kokku ei sobi, ketramise. Lapsed meenutavad, miks see tegevuspilt ei sobi teiste piltidega kokku.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed jõulude teise püha kuupäeva piltide kohal olevale joonele. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ja kleebivad sobivate tegevuspiltide alla.
- Lapsed tõmbavad risti peale tegevuspildile, mis teiste

- hulka ei sobi. Ülejäänud pildid lapsed värvivad. Lapsed
- lisavad töölehe „Jõulude“ mapi vahele.

Korrake lastega jõuluteema üle „**Jõulude**“ mapis olevate töölehtede abil.

Teema lõpetuseks võite planeerida lastega jõuluõhtu lapsevanematele.

TL 7k: Näärid

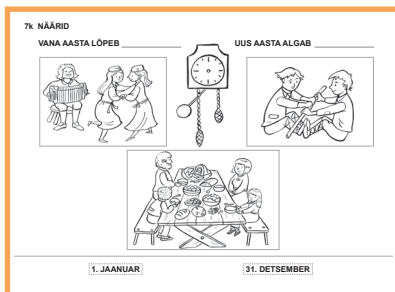
Vajalikud materjalid Mari ja Peeter, kalender, tegevuspildid (söömine, mängimine, laulmine ja tantsimine), mängudeks vajalikud vahendid, tööleht 7k, käärid, liim, värvipliatsid, „Jõulude“ mapp.

Tegevus Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Mari loeb Ellen Niidu luuletuse „Nääriööl“ esimese salmi:

„Küünlad kuusel säravad,
tuli paitab tahti.
Uue aasta väravad
lükatakse lahti!
HEAD UUT AASTAT!“

Peeter: „Head uut aastat!“

Tööleht 7k. Näärid

Lapsed räägivad, kuidas nemad kodus uut aastat vastu võtsid, mis kuupäeval ja mis kell uus aasta saabub, abiks aasta viimase ja uue aasta kuupäeva leidmiseks on kalender. Lapsed nimetavad uue aasta numbri ja keegi kirjutab selle tahvlile.

Peeter: „Kas vanal ajal ka uut aastat vastu võeti?“

Mari: „Uut aastat võeti vastu näärade ajal. Näärid tähendavad ühe aasta lõppu ja teise algust. Uue aasta vastuvõtmine oli vanal ajal väga lõbus. Vana aasta õhtul ja uue aasta esimesel päeval käisid inimesed teineteisel külas. Üheskoos söödi, tantsiti, lauldi ja mängiti.“

Õpetaja paneb söömise, tantsimise, laulmise ja mängimise pildid tahvlile.

Peeter: „Mida vana aasta õhtul mängiti?“

Mari: „Vana aasta õhtul ja uue aasta esimesel päeval mängiti samasuguseid mängu, nagu jõulude ajal.“

Lapsed meenutavad, milliseid mängu mängiti jõulude ajal. Mängige lastega mõned mängud läbi („Vägikaika vedamine“, „Kingsepa mäng“, „Liig või paar“ vm).

Töölehe 7k täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad töölehel lause algused ja töölehe all olevad kuupäevad. Mõni lastest kirjutab tahvlile lause lõppu sobivad kuupäevad. Lapsed meenutavad, mis kell lõpeb vana aasta ja algab uus aasta. Mõni lastest märgib tahvlil kellale õige kellaaja. Lapsed räägivad pilthaaval, mida nad töölehel näevad.

- Oma töölehel lõikavad lapsed töölehe all olevad kuupäevad välja ning kleebivad sobiva lause alguse juurde.
- Võib teha kuupäevadest ära kirja. Lapsed märgivad kellale aastavahetuse kellaaja. Lõpuks lapsed värvivad töölehe ning lisavad selle „Jõulude“ mapi vahele.

Töölehe lõpetamise järel võib lastega mängida tuttavaid ringmänge.

TL 7I: Näärid (ennustamine)

Vajalikud materjalid Kalender, nukud Mari ja Peeter, sulatatud tina tükk, väike tina sulatamise pann, igale lapsele paberileht, laualamp varju tekitamiseks, tööleht 7I, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Vaadake lastega kalendrist, millal on aasta viimane päev. Mõni lastest kirjutab kuupäeva tahvlile. Õpetaja etendab nukkude Peetri ja Mariga etenduse.

Peeter: „Mida inimesed vana aasta õhtul veel tegid?“

Mari: „Vana aasta õhtul ennustasid inimesed tulevikku. Inimesed ennustasid, mis neid uuel aastal ees ootab.“

Peeter: „Kuidas nad seda tegid?“

Mari: „Kõige rohkem ennustati tina abil.“

Õpetaja näitab lastele sulatatud tina tükki ja väikest tina sulatamise panni. *Tina on metall. Tina muutub kuumutades vedelaks. Vedela tina valasid inimesed külma vette. Külmas vees läheb tina kõvaks. Vees tekkib tinast kuju. Seda tina kuju vaatesid inimesed varju peal. Inimesed püüdsid arvata, mille moodi tina vari on. Õpetaja näitab lastele sulatatud tinatüki varju. Lapsed püüavad arvata, mille moodi vari on ja püüavad fantaseerida, mida see võiks siis uuel aastal tähendada.*

Õpetaja annab igale lapsele paberi. Lapsed kortsutavad oma paberi ära. Õpetaja abiga ja laualambi valgel vaatlevad lapsed kortsutatud paberi varju ning püüavad arvata, mille moodi vari on. Õpetaja abiga „ennustavad“ lapsed, mida võiks uus aasta neile tuua.

Tööleht 7I. Näärid

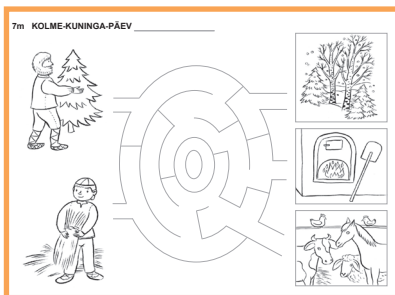
Töölehe 7l täitmine Õpetaja näitab lastele töölehte 7l, varjude ja sõnade osa on esialgu kaetud. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad. Lapsed meenutavad, millal ennustati. Lapsed kirjutavad joonele vana aasta viimase päeva kuupäeva. Õpetaja avab ülejäänud töölehe. Lapsed loevad töölehe all olevaid sõnu ning püüavad leida sõnale vastava varju pildi. Lapsed ühendavad sõna ja vastava varju pildi. Lapsed võivad ka „ennustada“, mida üks või teine vari võiks tähendada – nt paadi vari: ees ootab lõbureis vee peal jne.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele aasta viimase päeva. Lapsed lõikavad sõnad välja ning kleeбивad õige varju juurde või teevad sõnadest ära kirja. Lapsed värvivad tegevuspildi ning varju, mis väljendab sündmust, mida nad ise uuel aastal sooviksid. Lapsed lisavad töölehe „**Jõulude**“ mapi vahele.

TL 7m: Kolmekuningapäev

Vajalikud materjalid Tegevuspildid (kirikusse sõitmine, söömine, omavahel jutustamine, mängimine, laulmine ja tantsimine), kalender, tööleht 7m, värvipliiatsid.

Tegevus Õpetaja ütleb lastele vanasõna: *Pühade aeg ei anna pükse, kallis aeg ei anna kaltsu.* Arutlege, mida see vanasõna võiks tähendada. Meenutage pildimaterjali abil, mida jõuluajal tehti, kas töötati ka jne. Lõpuks jõuavad lapsed järeldusele, et pühad on toredad, kuid ilma tööta ei tule riideid ning ilma tööta ei tule ka toit lauale. *Kolmekuningapäeval lõppes jõuluaeg. Õled ja kuuse viis peremees toast välja. Õlgede ja kuuse asemele tõi perenaine voki ja kangasteljed. Kolmekuningapäevast algas töö tegemise aeg.* Vaadake koos kalendrist, millal on kolmekuningapäev ja keegi lastest märgib selle kuupäeva tahvlile. Enne töölehe täitmist mängige lastega õpitud ringmänge või õpitud osavus- ja jõumänge.

Tööleht 7m. Kolmekuningapäev

Töölehe 7m täitmine Õpetaja näitab töölehte. Lapsed kirjutavad joonele kolmekuningapäeva kuupäeva. Lapsed nimetavad, keda ja mida on kujutatud vasakul ja paremal olevatel piltidel. Lapsed leiavad ning märgivad joonega rajad, kuhu viis peremees kuuse ja õled pühade lõppedes. Õpetaja selgitab lastele, et vanal ajal ei läinud talus midagi raisku, kuusepuud ei visatud lihtsalt metsa, sest seda sai põletada ahjus jne.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele kolmekuningapäeva kuupäeva. Lapsed leiavad ning märgivad joonega

- rajad, kuhu viis peremees kuuse ja õled pühade lõppedes.
- Lapsed värvivad töölehe ning lisavad „Jõulude“ mapi vahele.

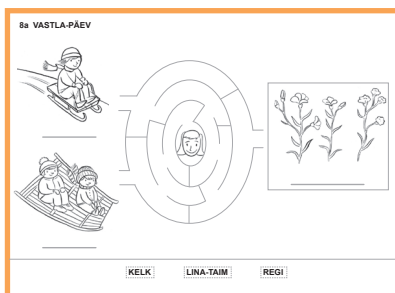
Jõulude teema lõpetuseks vaadeldge lastega nende „Jõulude“ mappe. Meenutage töölehtede kaupa, milliste tegevustega ja tähtpäevadega jõulupühad algasid, mida jõulupühadel tehti ning milliste tegevuste ja tähtpäevaga jõulupühad lõppesid.

TL 8a: Vastlapäev

Vajalikud materjalid CD-plaat „Eesti vanad lastelaulud 3“, Mari ja Peeter, süžee-pilt vastlapäevast, kalender, ilmavaatlustabel, pildimaterjal (plastmasskelk, puust kelk, regi, linataim), tööleht 8a, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Alustage vastlapäeva teemat õues kelgutamisega. Vaadeldge, millised on kelgud. Võrrelge kelguliu pikkusi.

Klassis meenutage lastega, kus käisite, mida tegite, milline oli ilm. Lapsed kirjeldavad oma sõiduvahendeid, millega nad mäest alla sõitsid jne. Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Tööleht 8a. Vastlapäev

Mari laulab (või kuulate plaadilt) Mart Raua laulu „**Tulge lapsed lähme võidu**“ kaks esimest salmi:

Tulge lapsed lähme võidu,
Teeme vahva vastlasõidu.
:; Libiseme liugu lustiga,
libiseme liugu lustiga :;
Viime kelgu künka peale,
Laseme sealt alla jääle.
:; Libiseme liugu lustiga,
libiseme liugu lustiga :;

Laulge koos. Vaadake süžee-pilti vastlapäevast. Lapsed kirjeldavad, mida ja keda nad pildil näevad, kes mida teeb jne. *Täna on vastlapäev.* Vaadake lastega kalendrist, millal on sellel aastal vastlapäev. Õpetaja selgitab lastele, et vastlapäev on alati teisipäeval, kindlat kuupäeva vastlapäeval ei ole. Märkige ilmavaatlustabelisse vastlapäeva ilmanäitajad. *Vastlapäeval käisid inimesed vanasti kelgutamas. Ka tänapäeval käivad inimesed vastlapäeval kelgutamas.*

Õpetaja etendab Mariga etenduse.

Mari: „Vanal ajal sõitsid inimesed puust kelkudega ja regedega mäest alla. (Õpetaja paneb ree ja puust kelgu pildid tahvlile.)

Missugune kelk sinul on? Kes sai kõige pikema sõidu mäest alla, sellel pidid suvel pikad linataimed kasvama."

Õpetaja paneb linataime pildi tahvlile. Lapsed meenutavad, mida linataimest tehti.

Töölehe 8a täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad, leiavad vastavad pildid, ühendavad sõna õige pildiga või kirjutavad sõnad sobivate piltide alla. Lapsed leiavad raja, mis viib linataimeni, st kes piltidel olevatest lastest tegi pikima liu ja kes sai kelgutamisest lihtsalt rõõmsa tuju.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ja klee-
- bivad õigete piltide alla. Märgivad nt punase joonega
- selle raja, kes teeb pikima sõidu, st jõuab linataimeni (eel-
- nevalt võib radasid märkida hariliku pliiatsiga). Sinisega
- märgivad lapsed raja neile, kes said kelgutamisest rõõmsa
- tuju. Lapsed värvivad töölehe.

Vastlapäeva sissejuhatava teema võib lõpetada õues **kelgumängudega.**

- ✦ Kes kõige kaugemale kelgutab, üksinda ja paaris.
- ✦ Kes kõige kiiremini teatud piiritähiseni kelgutab, üksinda ja paaris.
- ✦ Kes on kõige osavam kelgutaja – allasõiduraja kõrvale asetab õpetaja erinevaid esemeid (kindad, kuuseoksad, mänguloomad vm). Kes mõne eseme sõidul kaasa haarata suudab, saab kiita.

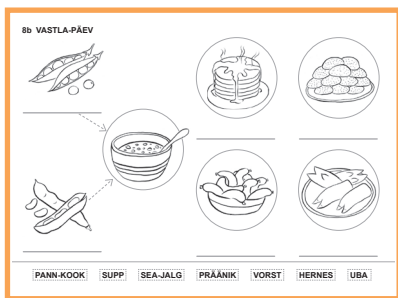
TL 8b: Vastlapäev (toit)

Vajalikud materjalid Mari ja Peeter, pildimaterjal (vastlakukkel, hernerid, oad, supikauss, seajalad, ülepannikoogid, präänikud, vorstid), kuivatatud hernerid ja oad, lauamängu valmistamiseks töölehe 8b lisa1 ja lisa 2, A4 joonistuspaper või papp, tööleht 8b, käärid, liim, värvipliiatsid, A-4 leht, pannkookide küpsetamiseks vajalikud toiduained.

Tegevus Õpetaja etendab Mari ja Peetriga etenduse.

Peeter (vastlakukli pildiga):

Vastlakukkel väga hea,
ei sest paremat ma tea.
Kukli peal on vahukoor,
maitseks lisatud ka moos.

Tööleht 8b. Vastlapäev

Siiski olen vähe nukker –
kiirelt otsa saab mu kukkel!
Aastas ainult ühel päeval,
lapsed vastlakuklit saavad!

Õpetaja paneb vastlakukli pildi tahvlile. Järgneb luuletuse analüüs ja arutelu.

Peeter: „Mida vastlapäeval vanal ajal söödi?“

Mari: „Vanal ajal söödi vastlapäeval seajalgu. Vastlapäeval tohtis liha süüa. Pärast vastlapäeva algas paast. Paastu ajal sõid inimesed vähe. Paastu ajal ei tohtinud liha süüa.“

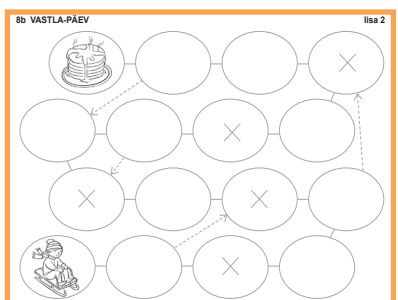

Tööleht 8b. Vastlapäev. Lisa 1

Õpetaja paneb seajalgade pildi tahvlile.

Mari: „Vastlapäeval keedeti kindlasti ka hernestest või ubadest suppi.“

Õpetaja paneb ubade, herneste ja supipoti pildid tahvlile. Õpetaja annab lastele kuivatatud herneid ja ube vaadata ja katsuda. Lapsed kirjeldavad neid.

Tööleht 8b. Vastlapäev. Lisa 2

Mari: „Vastlakuklite asemel küpsetati ülepannikooki.“

Õpetaja paneb pannikookide pildi tahvlile. Õpetaja lisab tahvlile präänikute ja vorstide pildid ja segab. Lapsed nimetavad tahvil piltidel kujutatud toitude nimed ning leiavad need pildid, millel kujutatud vastlapäeva toite. Lapsed meenutavad, millal söödi neid toite, mis kujutatud ülejäänud piltidel (vorstid, präänikud).

Enne töölehe täitmist võite valmistada lauamängu „Vastlapäev“.

- ✦ Mängu valmistamiseks kasutage töölehe 8b lisasid. Lapsed värvivad pildid lisa1 ja lõikavad need välja. Lisa 2 kleebivad nad tugevamale alusele ja värvivad kelgutaja ja pannkookide pildid. Samuti värvivad lapsed ilma ristita ringid nt helesiniseks. Väljalõigatud ja värvitud pildid kleebivad lapsed ristiga ringidele.

Valige üks laste poolt valmistatud mängualus ja mängige koos. Kõik mängijad panevad mängunupud kelgutaja pildile. Täringu veeretamise järjekord liigub päripäeva. Mängualual liikumist saab alustada mängija, kes saab esimesena täringul nt ühe. Kui laps satub toidupildile, peab ta ütleva, kas see on vastlapäeva toit või mitte. Kui pildil ei ole vastlapäeva toit, peab ta nimetama, millal seda toitu

süüakse. Kui laps ei oska seda öelda, jääb ta ühe mängukorra vahele. Kui mängija satub ringile, mille küljes nool, peab ta oma nupuga liikuma noole näidatud ringile. Võidab mängija, kes esimesena jõuab pannkookide pildile.

Töölehe 8b täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Esialgu on sõnad kaetud. Lapsed nimetavad, mida nad piltidel näevad. Õpetaja avab ka sõnad. Lapsed loevad sõnad ja ühendavad need vastava pildiga või kirjutavad sõnad sobivate piltide alla. Lapsed tõmbavad risti peale nendele toitude piltidele, mis ei ole vastlapäevatoitud.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ning klee- bivad sobivate piltide alla või teevad sõnadest ära kirja.
- Lapsed tõmbavad nendele toidupiltidele risti peale, mis ei ole vastlapäeva toidud. Või lõikavad lapsed ainult vastlapäevatoitude pildid ja sõnasedelid välja ja kleebivad uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad töölehe ning värvivad pildid.

Vastlapäeva toitude teema lõpetuseks võite lastega õppekõrgis küpsetada ülepannikooke.

TL 8c: Vastlapäev (tegevused)

Vajalikud materjalid Töölehed 8a ja 8b, nukud Mari ja Peeter, pildimaterjal (juuste kammimine, juuste lõikamine, näo pesemine, linataimed, sääsed, millel rist peal), tööleht 8c, käärid, liim, värvipliatsid, iga lapse isiklik kamm, peegel.

Tegevus Meenutage lastega töölehtede 8a ja 8b abil, mida vastlapäeval tehti, mida söödi, miks oli pikk kelguliug tähtis jne. Õpetaja etendab nukkude Mari ja Peetriga etenduse.

Tööleht 8c. Vastlapäev

Peeter: „Vastlapäeval kelgutati. Vastlapäeval söödi herne- või oasuppi ja seajalgu. Mida veel vastlapäeval tehti?“

Mari: „Vastlapäeval pidi seitse korda päevas pead kammima. Inimesed uskusid, et siis kasvab suvel lina hästi.“

Õpetaja paneb kammimise ja linataimede pildid tahvlile.

Mari: „Vastlapäeval pidi ka juukseid lõikama. Juuste lõikamine pidi ka hea linasaagi andma.“ Õpetaja paneb juukselõikuse pildi tahvlile.

Mari: „ Vastlapäeval pidi nägu üheksa korda pesema. Näo pesemine tähendas, et siis ei tule suvel sääsed kallale.“ Õpetaja paneb näo pesemise ja sääskede pildid tahvlile.

Õpetaja segab tahvlil piltide paigutust. Lapsed ühendavad omavahel sobivad pildid – juuste kammimise ja lõikamise pildid asetavad lapsed kõrvuti linataimede pildiga ja näo pesemise pilt sääskede pildiga.

Enne töölehe täitmist imiteerige näo pesemist üheksa korda ja juuste kammimist seitse korda. Lapsed loendavad õpetaja abiga „pesemise“ ja „kammimise“ kordi.

Töölehe 8c täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 8c, esialgu on parempoolsed pildid kaetud. Lapsed nimetavad, piltide tegevused. Õpetaja avab ka paremal olevad pildid. Lapsed nimetavad, mis on piltidel. Õpetaja selgitab lastele, et rist sääskede pildil viitab sellele, et putukad ei tule suvel kiusama. Lapsed ühendavad tegevuspildid sobivate piltidega paremal.

- Lapsed ühendavad tegevuspildid sobiva pildiga paremal
- või lõikavad kõik pildid välja ja kleebivad sobivad pildi-
- paarid kõrvuti. Uue töölehe pealkirjastavad lapsed õpetaja
- juhendamisel. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Vastlapäeva tegevuste teema lõpetamiseks võivad lapsed kammida oma juuksed korralikult läbi. Võrrelge juukseid-soenguid enne ja pärast kammimist peeglist. Lapsed kirjeldavad erinevust.

TL 8d: Vastlapäev (vurr)

Vajalikud materjalid Õpetaja valmistatud vurr, Mari ja Peeter, pildimaterjal (vastlavurr, kont, nööp, käbi, seasaba, pähklid), vurri valmistamiseks vajalikud esemed (igale lapsele suur kahe auguga nööp, nööri), tööleht 8d, käärid, liim, värvipliatsid.

Tegevus Õpetaja alustab tundi vurritamisega ja seejärel etendab Peetri ja Mariga etenduse.

Peetril on vastlavurri pilt.

Mari: „Mis sul käes on?“

Peeter: „Mul on vastlavurr. Vastlapäeval oli vastlavurr laste lemmikmänguasi. Vastlavurri valmistasid lapsed seajala kondist. Tänapäeval valmistavad lapsed vastlavurri ka nööbist.“ Õpetaja paneb seajalakondi ja nööbi pildid tahvlile.

Meisterdage lastega nööbist vastlavurr:

- Vaja läheb suurt nööpi ja umbes meetri jagu peenikest nööri.
- Pista nöör nööbi kahest august läbi. Sāti nööp kahe nööri keskele.

Tööleht 8d. Vastlapäev

- Sõlmi nööri otsad tugevasti kinni.
- Tõmba nööri pingule, anna nööbile hoog sisse. Kui hoog sees, hakka nööri hoidvaid käsi lahku vedama. Õige hoo juures peaks nüüd kostma vurri kume undamine.

Laske lastel harjutada vastlavurri keerutamist. Lapsed proovivad kirjeldada heli, mida vurr tekitab.

Õpetaja keerutab vastlavurri ja loeb vastlavurri laulu:

Uiu-tuiu, hunte palju
Toa taga tonte palju
Laias saalis laisku palju
Vaesel lapsel vaeva palju.

See oli vastlavurri laul. Vanal ajal lapsed arvasid, et vastlavurr just sedasi laulab. Harjutage lastega vastlavurri laulu. Lapsed proovivad ka vastlavurri keerutades õpetaja abiga vastlavurri laulu lugeda.

Õpetaja selgitab, et vanal ajal usuti, et kui hästi vurritada, kasvavad sead laudas tugevaks, terveks ning sirgete jalgadega.

Õpetaja lisab kondi ja nööbi pildi kõrvale tahvlil veel käbi, pähkli ja seasaba pildid ning segab need. Lapsed meenuvad, millest vurr tehti ja tehakse ning võtavad mittestobivad pildid tahvlilt.

Töölehe 8d täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 8d, pildi all olevad üksikpildid ja sõnad on esialgu kaetud. Lapsed räägivad, mida nad töölehel näevad. Õpetaja avab üksikpildid ja sõnad. Lapsed loevad sõnad ning leiavad vastava pildi. Lapsed ühendavad sõna õige pildiga. Lapsed meenutavad, millest vurr tehti ja tehakse. Lapsed tõmbavad piltidele, millel kujutatud vurriks mittestobivad esemed risti peale.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ja kleepivad sobivate piltide alla või teevad sõnadest ära kirja.
- Lapsed tõmbavad piltidele, millel kujutatud vurriks mittestobivad esemed, risti peale. Võib lõigata vurri keerutava poisi ja vurriks sobilike esemete pildid ja sõnasedelid välja ning kleepida uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad töölehe ning värvivad.

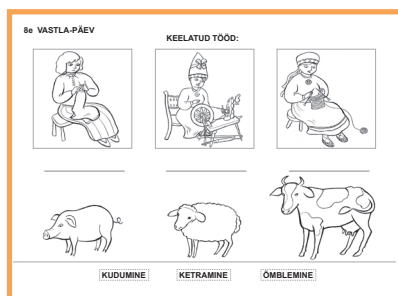
Töölehe täitmise järel harjutage veel vurri keerutamist ja vurri laulu.

TL 8e: Vastlapäev (keelatud tööd)

Vajalikud materjalid Mänguks vajalikud puust kettad (2 või enam), kaikad (2 või enam), takistused rajal (klotsid, mänguloomad, tool vm), pildimaterjal (ketramine, kudumine, õmblemine, lammas), tööleht 8e, kalender, värvipliatsid.

Tegevus Vastlapäeval keelatud tegevuste teemat võite alustada mänguga „**Lambad lauta!**“

✨ Vaja läheb kaigast ja puust ketast (läbimõõduga 15cm või rohkem). Ketast ei pea veeretama, ketast peab lükkama. Ketas on põrandal pikali. Puust ketta peal võiks olla ka lamba pilt. Õpetaja märgib alustamise ja lauda kohad. Õpetaja asetab alustamise koha ja „lauta“ vahele mitmeid tõkkeid (nt klotsid, tooli vm). Laps peab puust ketast enda ees lükates võimalikult kiiresti „lamba“ lauta saama nii, et „lammas“ ei puutuks kokku tee peal olevate takistustega. Esiolgu laske lastel harjutada ketta lükkamist. Seejärel võite korraldada ka väikese võistluse, kus kaks last omavahel võisteldes proovivad lammast lauta ajada.

Tööleht 8e. Vastlapäev

Pärast mängu meenutage, keda te „lauta“ ajasite. Õpetaja paneb lamba pildi tahvlile. Lapsed meenutavad, mida lambalt saadakse. Õpetaja näitab ja laseb lastel villa katsuda. Lapsed püüavad meenutada, mida villast saab. Õpetaja näitab ja laseb lastel katsuda lõngakera. Lapsed meenutavad, kuidas villast lõnga saab. Õpetaja paneb ketramise pildi tahvlile. Arutlege lastega, mida lõngast saab ning kuidas lõngast riideese valmib. Õpetaja paneb kudumise pildi tahvlile. Lapsed vaatlevad endal seljas olevaid riideid ja õpetaja abiga leiavad, kas neil on kootud või õmmeldud villaseid riideid seljas.

Õpetaja tutvustab vastlapäeval keelatud töid vastavatele piltidele osutades: *Vastlapäeval olid keelatud ketramine ja kudumine. Samuti oli keelatud õmblemine. Vanal ajal uskusid inimesed, et vastlapäeval ketramine, kudumine ja õmblemine on halb lammaste tervisele ja villa kasvule.*

Töölehe 8e täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed meenutavad, millisel nädalapäeval on vastlapäev. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja leiavad vastava tegevuspildi ja ühendavad need. Võib ka kirjutada sõnad vastava tegevuspildi alla. Lapsed nimetavad, mis loomad on pildil. Lapsed leiavad, millise looma tervise pärast olid üleval olevad tegevused piltidel vastlapäeval keelatud ja teevad sellele loomale ringi ümber.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ja kleepivad vastava tegevuspildi alla või teevad sõnadest ära kirja vastava pildi all. Lapsed ringitavad töölehel looma, kelle tervise huvides töölehel olevad tegevused vastlapäeval keelatud olid. Teistele loomadele pildil teevad lapsed risti peale. Lapsed värvivad tegevuspildid ja lamba pildi.

Töölehe täitmise järel võite taas mängida mängu „Lambad lauta“. Looge mängule uusi reegleid, nt rajale takistuste lisamisega, raja pikendamisega, ühe lamba asemel näiteks kahe lamba üheaegne lauta ajamine jne.

TL 8f: Vastlapäev (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Kalender, ilmavaatlustabel, pildimaterjal (soe vastlapäev ja soe kevad, külm vastlapäev ja külm kevad), tööleht 8f, käärid, liim, värvipliitsid, lumepallide ja lumememmede valmistamiseks vajalikud vahendid (vt foto 5 ja juhend).

Tegevus Korraldage lastega õppekäik loodusesse. Lapsed iseloomustavad ilma. Õpetaja juhendamisel otsitakse kevademärke (soojem päike, elavnenud linnulaul vm).

Klassis meenutage oma jalutuskäiku. Õpetaja ütleb vanasõna:

Vastlapäevast hakkab talve teine silm vett jooksuma.

Tööleht 8f. Vastlapäev

Arutlege lastega, mida see vanasõna võiks tähendada. Vaadake kalendrist, millal oli (on) vastlapäev. Mõni lastest kirjutab vastlapäeva kuupäeva tahvlile. Mitu talvekuud on enne vastlapäeva, mis tuleb pärast vastlapäeva, mis aasta ja kuu see on. Lapsed jõuavad järeldusele, et alates vastlapäevast liigub aeg ja ilm jõudsalt kevade poole. Ilmavaatlustabelist vaadake, milline oli vastlapäeva ilm.

Vanal ajal uskusid inimesed, et soe vastlapäev toob sooja kevade. Õpetaja paneb sooja vastlapäeva ja kevade pildid tahvlile. Inimesed uskusid, et külm vastlapäev toob külma kevade. Õpetaja paneb külma vastlapäeva ja kevade pildid tahvlile. (Alustage ilmaennustuse tutvustamist ilmavaatlustabelisse märgitud näitajatest – kui oli soe vastlapäev, alustage ennustuse tutvustamist sellest ja vastupidi.) Õpetaja segab tahvlile pandud pildid omavahel. Lapsed kõrvutavad pildipaare ennustuse kohaselt. „Ennustage“ kevade ilmasid vastlapäeva ilma põhjal.

Töölehe 8f täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 8f. Sõnad on esialgu kaetud. Lapsed nimetavad, mida pildid kujutavad. Lapsed

leiavad, millisel pildil on külm ja millisel soe vastlapäev. Sama tehke kevade piltidega. Õpetaja avab sõnad. Lapsed loevad sõnad ning leiavad vastava pildi. Lapsed ühendavad sõnad sobiva pildiga või kirjutavad sõnad sobiva pildi alla.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ja kleepivad sobiva pildi alla või teevad ära kirja. Lapsed ühendavad pildid vastlapäeva ennustuse kohaselt. Võib ka pildid ja sõnad välja lõigata ja kleepida uuele lehele: ennustuse kohased pildipaarid kõrvuti, sõnad nende alla.
- Lapsed pealkirjastavad töölehe ning värvivad pildid.

Töölehe täitmise järel võite õues sulailma korral erinevaid vastlapäeva mängida.

✦ **Lumepalli veeretamine.** Sula lumega veeretatakse lumepalle. Kes suudab suurima lumepalli veeretada, on võitja. Lumepalle võib ka lasta mäest alla veereda. Siingi võib võistelda veeremise kauguse ja palli suuruses.

✦ **Lumememm.** Veeretatud pallidest võib valmistada ka lumememmed.

Kui ilm ei võimalda lumepalle veeretada võib „lumepalle“ valmistada ka joonistuspaberiribadest (vt foto nr 5). „Lumepalle“ võib veeretada õpetaja valmistatud kallakust ka alla, võrrelda erineva suurusega „lumepallide veeremiskaugust jne. Lõpuks saab „lumepallidest“ valmistada lumememmed (vt foto nr5 ja sellele järgnev juhend).

Foto 5. Lumememm ja lumepallid

TÖÖVAHENDID:

- joonistuspaberist ribad (17 cm, 14 cm ja 12 cm pikad ja 5 cm laiad)
- mustast paberist ringid silmadeks, suuks ja nööpideks
- mustast paberist ribad käteks (1 x 5 cm)
- punasest paberist kolmnurk ninaks, trapets (allääre laius 5 cm) mütsiks
- kitsas joonistuspabeririba (20 x 1 cm) lumememmele aluse valmistamiseks

TÖÖ KÄIK:

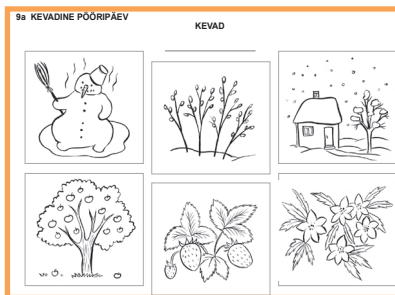
- Liimige laiad ribad lumepallideks, pannes liimi riba ühele servale, asetage teine serv liimisele pinnale ja hoidke mõnda aega sõrmede vahel, et liim kuivaks.
- Liimige lumepallid suuruse järjekorras üksteise külge, alustades suuremast, liimitud kohad kohakuti.

- Kolmnurga kitsaim serv murdke 0,5 cm ulatuses kokku, liisage murtud servale liim ja liimige see ninaks.
- Mustade ribade üks serv lõigake sõrmedeks, teisele servale pange liimi ja kleepige keskmise palli siseküljele käteks.
- Punase trepetsi alusserv murdke u 0,5 cm ulatuses kokku, murtud osale pange liimi ja kleepige see mütsiks
- Kitsas joonistuspaberi riba kleepige rõngaks, mille peale saab valmis lumememme seisma asetada
- NB! Kõigi laste lumememmed võib liimida ka suuremale pappalusele. Samuti võib teha lumememme seinapildi, need tagaküljega suuremale alusele.

TL 9a: Kevadine pööripäev

Vajalikud materjalid Kalender, ilmavaatlustabel, pildimaterjal (lumesadu, kelgutamine, lumememm sulamas, pajuoksad urbadega, lind pesakastil, sinililled, maasikad, lapsed suplemas, õunapuu õuntega, lehtede langemine, lindude äralend), tööleht 9a, käärid, liim, värvipliatsid, mänguaks aastaegade nimedega sildid.

Tegevus Korraldage lastega õppekäik metsa või parki. Enne teeb õpetaja sissejuhatava vestluse kalendri ja nt aastaegade tabeli alusel: *aastaajad, kuud. Millal algab kevad? Millal on kevadine pööripäev? Kevadisel pööripäeval on valget ja pimedat aega ühe palju. Pärast kevadist pööripäeva on valget aega üha rohkem ja pimedat aega vähem. Kevadel loodus ärkab.* Üheskoos õpetajaga otsivad lapsed kalendrist, millal on kevadine pööripäev.

Tööleht 9a. Kevadine pööripäev

Õppekäigul kirjeldavad lapsed loodust, leiavad kevade tunnuseid. Vaadelge, mis lindusid te näete ja kuulete. Õpilased kirjeldavad ilma, kas on soe, vihmane, tuuline jne. Võimalusel tooge õppekäigult kaasa pajuoksi.

Klassis meenutavad lapsed õppekäiku. Täitke klassis ilmavaatlustabel. Õpetaja paneb aastaegade tunnustega pildimaterjali tahvlile. Lapsed valivad piltide hulgast need, mis kujutavad õppekäigul nähtut ja kogetut. Nüüd püüavad lapsed õpetaja abiga leida ülejäänud piltide hulgast veel kevadet iseloomustavaid pilte. Õpilased meenutavad kevadkuid. Õpilased nimetavad, milliseid aastaegu järelejäänud pildid kujutavad.

Töölehe 9a täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 9a. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja kirjutavad sõna joonele kevadise pööripäeva

kuupäeva. Õpetaja näitab ükshaaval pilte. Lapsed nimetavad, mida nad piltidel näevad ja leiavad pildid, millel kujutatud kevadet. Teistele piltidele tõmbavad lapsed risti peale, samas nimetades, millist aastaaega on nendel piltidel kujutatud.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele kevadise pööripäeva. Lapsed tõmbavad neile piltidele, mis ei kujuta kevadet, risti peale. Kevadepildid lapsed värvivad võilõikavad need töölehelt välja ning kleebivad uuele lehele, mille pealkirjastavad sõnaga KEVAD ning lisavad ka sellele lehele pööripäeva kuupäeva.

Töölehe täitmise järel võite mängida mängu „**Aastaajad**“.

- ✦ Õpetaja paneb aastaegade sildid nelja erinevasse kohta seinale. Sildid võiksid olla aastaaja tunnusvärvi – kevad roheline, suvi kollane, sügis punane, talv sinine. Koos õpetajaga loevad lapsed aastaegade nimetused. Õpetajal on käes korv, kus erinevate aastaegade pildid (võib kasutada tunnis kasutatud pildimaterjali, korvis on rohkem kevade tunnustega pilte). Korrake lastega, millist aastaaega on igal pildil kujutatud. Iga laps võtab korvist ühe pildi. Õpetaja paneb muusika mängima, lapsed liiguvad, hüppavad, tantsivad vm vabalt ringi. Muusika vaikides, peavad lapsed minema õige aastaaja sildi juurde. Õpetaja kontrollib valikute õigsust. Lapsed panevad pildid tagasi korvi, õpetaja segab need ja lapsed võtavad ühe pildi. Mäng algab taas.

TL 9b: Kevadine pööripäev (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Rändlindude pildid (kuldnokk, pääsuke, toonekurg, lõoke, ööbik), tööleht 9b, käärid liim, värvipliatsid.

Tegevus *Kevadel saabuvad rändlinnud. Nimeta rändlinde!* Lapsed meenutavad rändlinde. Õpetaja paneb nimetatud lindude pildid tahvlile. *Vanal ajal ütlesid inimesed, et pääsuke toob päevasooja, ööbik toob öösooja.* Arutage lastega, mida need ütlused tähendavad. Lapsed jõuavad õpetaja abiga järeldusele, et kui pääsukesed on soojalt maalt saabunud, on päevad soojad ja kui ööbikud on saabunud, hakkavad ka ööd soojad olema.

Enne töölehe täitmist mängige mängu „**Linnud**“.

- ✦ Enne mängu algust selgitab õpetaja lastele, et enamus linde lendavad ringi ja toimetavad päeval, ööbikud aga öösel. Õpetaja selgitab, et kui muusika mängib, on päev ja lendavad kõik linnud peale ööbiku, ööbikud magavad sel ajal (lapsed kükitavad, imiteerivad magamist) ja vastu-

pidi. Iga laps saab linnu pildi (ööbikuid võiks kaks olla), et meeles hoida, kes ta mängus on ja et lihtsustada ülekontrollimist, kas õiged „linnud“ lendavad või magavad. Pärast mõnda aega mängimist võivad lapsed linnupildid vahetada ja ööbikuteks on nüüd uued lapsed.

Töölehe 9b täitmine

Tööleht 9b. Kevad

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad aastaaja nimetuse. Lapsed kirjutavad pealkirja järel olevale joonele kevadise pööripäeva kuupäeva. Parem pool töölehest on esialgu kaetud. Lapsed kirjeldavad, mida nad piltidel näevad. Õpetaja avab ka parema poole töölehest. Lapsed leiavad, millisel pildil on kujutatud öö, millisel päev. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnadepaarid ja leiavad neile vastava pildi. Lapsed ühendavad pildid vanaaja ennustuse kohaselt – pääsukeste pilt päeva pildiga ja ööbiku pilt öö pildiga.

- Oma töölehel märgivad lapsed joonele kevadise pööripäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad sõnadesedelid välja ning kleebivad õigele pildile pildi alla joonele või teevad ära kirja. Lapsed ühendavad joonega sobivad pildid. Võib ka pildid välja lõigata ja ning kleepida sobivad pildid kõrvuti uuele lehele. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

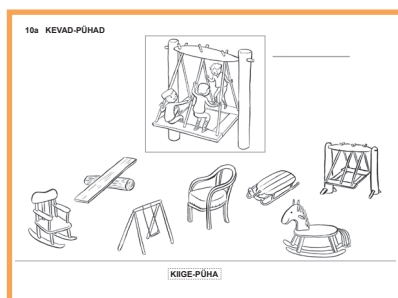
Töölehe lõpetamise järel võite mängida mängu „**Linnukesed**“ (vt TL 2c juhend).

TL 10a: Kevadpühad (kiigepühad)

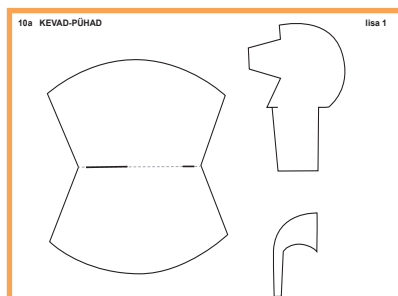
Vajalikud materjalid Kalender, kevadpühade süžeeplilt, tööleht 10a lisa 1, tööleht 10a, käärid, liim, värvipliatsid,.

Tegevus Korraldage õppekäik õue. Enne meenutage kevadist pööripäeva. *Millal oli kevadine pööripäev? Milline oli ilm?* Ilma-vaatlustabelist vaatavad lapsed, milline oli ilm pööripäeval. Lapsed meenutavad õpetaja ja piltide abiga, milliseid kevademärke nad pööripäeva teema õppekäigul nägid, kogesid.

Õppekäigul vaatlevad lapsed õpetaja juhendamisel loodust ja ilma. Klassis meenutavad lapsed õppekäiku. *Pärast kevadist pööripäeva tulevad kevadpühad. Kevadpühadel on mitu nime. Usklikud inimesed nimetavad seda püha ülestõusmispühadeks. Nii on kevadpüha kalendrisse märgitud.* Vaadake lastega kalendrist, millal algavad ülestõusmispühad sel aastal. Õpetaja selgitab, et kevadpühad algavad alati reedel, aga kindlat kuupäeva neil ei ole. Vaadake ühiselt süžeeplilt. Õpetaja juhendamisel kirjeldavad lapsed, mida nad pildil näevad.

Tööleht 10a. Kevadpühad

Tööleht 10a. Kevadpühad. Lisa 1

Kevadpühi nimetatakse veel kiigepühaks. Kevadpühadel läksid inimesed jälle õue kiikuma. Kiige juures mängisid inimesed ringmänge ja munamänge.

Õpetaja loeb J. Oro luuletuse „Kiigel“ 1. salmi, käega kiikumise liikumist jäljendades:

Kiigel me kergesti kiigume,
õõtsudes üles ja alla,
kuuskede ladvuni liigume,
vuhinal tuleme alla.

Lapsed meenutavad luuletust, imiteerige kiikumist. Lapsed võtavad paaridesse ja hoiavad kätest kinni. Kui üks kükitab, siis teine tõuseb kikivarvastele ja vastupidi. Õppige lastega luuletust, lapsed jäljendavad samuti kiige liikumist käega.

Enne töölehe täitmist tutvuge erinevate kiikedega nii õues kui pildil. Tuletage meelde ohutusreegleid ning kuidas kutsuda abi, kui juhtub õnnetus. Klassis valmistage lastega kiikhobu töölehe 10a lisa 1 järgi (Idee I. Muheli raamatust „Meie lapse lihavõtterraamat“). Kleepige tööleht tugevamale alusele ja lõigake detailid välja. Lapsed kaunistavad detaile värvides või värvilisest paberist kujunditega. Õpetajaga koos lõigatakse kiikhobu kesse avad. Kere murravad lapsed kokku. Lapsed asetavad suuremasse avasse pea ja väiksemasse saba. Väike kiikhobu on valmis.

Töölehe 10a täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 10a. Lapsed loevad pealkirja ja töölehe all olevat tähtpäeva nimetust KIIGEPÜHA ja kirjutavad selle joonele. Lapsed leiavad üksikpiltide hulgast kiiged ja teevad neile ringi ümber.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõna KIIGEPÜHA välja ja
- kleebivad süžeebildi kohale või teevad ära kirja. Lapsed
- ühendavad kiigepildid süžeebildiga ning teevad neile
- ringi ümber või lõikavad need välja ning kleebivad uuele
- lehele. Lapsed pealkirjastavad ja värvivad töölehe.

Pärast töölehe täitmist minge õue kiikuma ja mängima. Kiige juures võite mängida lastega ringmänge ja liikumismänge.

✦ **Pimehüpped.** Õpetaja asetab peenikesed vitsad umbes meetrite vahedega üksteise kõrvale. Esimesel mängijal seotakse silmad rätikuga kinni. Õpetaja juhib mängija esimese vitsani. Mängija peab liikuma võimalikult kaugemale, ilma et ta vitsa peale astuks. Teised lapsed võivad pimesikku kõrval juhendada. Mängijad saavad punkte selle

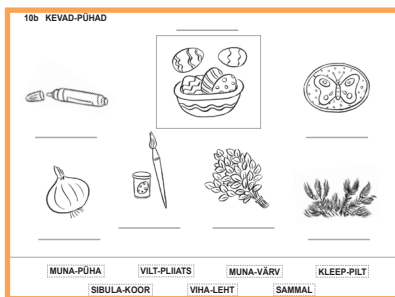
järgi, mitu vitsa nad peale astumata ületasid. Kui kõik on mängu läbi teinud, võib uueks reegliks olla üle vitsa hüppamine – vitsani võib liikuda kõndides.

TL 10b: Kevadpühad (munapühad)

Vajalikud materjalid Munavärvimise vahendid – munavärvid, viltpliatsid, kleep-pildid, sibulakoored, vihalehed, sammal, riidetükke, niiti vm, tööleht 10b, värvipliatsid, mänguks vajalik lauatükk (u 40 cm pikk), keedumunad, ajalehest muna valmistamiseks vajalikud vahendid (vt foto 6 ja juhend), tennispall.

Tegevus Alustage tegevust õppekõrgis, kus lapsed värvivad mune. *Kevadpühadid kutsutakse ka munapühadeks. Kevadpühadel värvitakse mune.*

Alustage munade värvimist kaasaegsete vahenditega – munavärvide, viltpliatsite ja kleep-piltidega.

Tööleht 10b. Kevadpühad

Teiseks värvige ja kaunistage neid vanal ajal kasutuses olnud vahenditega – sibulakoorte, vihalehtede, samblaga. *Vanal ajal munavärve ei olnud. Inimesed värvisid mune loodusest saadud vahenditega. Õpetaja asetab sibulakoored, vihalehed ja sambla lauale. Lapsed vaatavad ja katsuvad neid ning leiavad igale asjale nimetuse. Lapsed värvivad mune ka vanal ajal kasutuses olnud vahenditega. Lapsed võrdlevad erinevate vahenditega värvitud mune ja räägivad, millega nemad kodus mune värvivad. Lapsed jõuavad tõdemuseni, et sibulakoortega värviti mune vanal ajal ja värvitakse ka praegu.*

Töölehe 10b täitmine Töölehe 10b täitmine. Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad tähtpäeva nimetuse. Sõna MUNAPÜHA kirjutavad lapsed joonele. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja ühendavad need vastava pildiga. Nad teevad ringi ümber piltide, millel kujutatud munavärvimise vahendid, millega lapsed kodus mune värvivad. Vaadake, millise munavärvimise vahendi pilt sai enam ringe – saate ülevaate, millega praegu enim mune värvitakse.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ja kleepivad sobivate piltide juurde – sõna MUNAPÜHA munade pildi kohale, ülejäänud sobivate piltide alla olevale joonele.
- Võib teha ka ära kirja. Lapsed tõmbavad ringi ümber neile piltidele, millel munavärvimise vahend, millega nemad kodus mune värvivad. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Töölehe täitmise järel võite mängida mõnda **munamängu**. Munamängus võib keedumuna alternatiiviks olla ajalehest munad (vt foto 6 ja sellele järgnev juhend), mis valmistage enne kiige juurde minekut. Lapsed valmistavad endale 2–3 ajalehest muna.

☀ **Munade veeretamine 1.** Mängu mängitakse vaibal või murul. Lauatükk on maas. Esimene mängija paneb oma muna lauatüki ühele otsale ja tõstab seda. Muna veereb teatud kaugusele. Teine mängija teeb seda sama jne. Kelle muna on veerenud kõige kaugemale, on võitja.

☀ **Munade veeretamine 2.** Lauatükk pannakse poolviltu seisma nii, et üks ots on põrandal tekil või õlgedel, õues murul. Esimene veeretaja laseb oma muna lauda mööda alla veereda. Seejärel laseb teine mängija oma munal lauda mööda alla veereda. Kui teise veeretaja muna puutub kokku esimese mängija munaga, saab teine mängija esimese mängija muna „endale“ jne. Et lapsed päriselt teiste laste mune endale ei saa, pidage punktiarvestust. Leppige kokku veeretamiskordade arv. Millise mängija muna kokkulepitud arv kordi veeretamise järel kogub enim punkte, on parim veeretaja.

☀ **Munajooks.** Õpetaja määrab distantsi, mis tuleb lastel läbida, muna (kasutage ajalehepaberist valmistatud mune) lusika peal. Kui muna kukub maha, alustab laps distantsi läbimist uuesti.

☀ **Munakoks.** Kahel lapsel on käes muna. Lapsed loevad luuletust:

Muna koks, muna koks,
kelle muna katki läeb,
oma munast ilma jääb.

Luuletuse lõppedes koksavad lapsed teineteise muna. Võitja on see, kelle muna terveks jäi.

☀ **Munapühamäng.** Iga osavõtja paneb mängu ühe muna. Munad asetatakse poolemeetriste vahedega ritta. Esimene mängija veereb tennisepalli munareast umbes 5 meetri kauguselt joone tagant. Mängija, kes muna tabab, saab selle endale. Mäng kestab, kuni kõik munad on pihta saanud. Seejärel panevad kõik taas ühe muna mängu ja loositakse mängu alustaja.

Foto 6. Ajalehest munad

TÖÖVAHENDID:

- vanad ajalehed
- fooliumit
- erinevat värvi lõnga

TÖÖ KÄIK:

- Lapsed kortsutavad ajalehe ühe paani (4 lk).
- Ajalehest palli ümber panevad lapsed fooliumit, et pall koos püsiks.
- Õpetaja abiga märgistavad lapsed oma pallid eri värvi lõngaga.

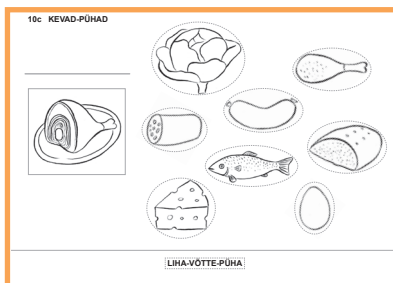
TL 10c: Kevadpühad (lihavõttepühad)

Vajalikud materjalid

Kalender, toiduainete pildid (kapsas, vorst, muna, kala, juust, sardell, leib, kana), tööleht 10c, käärid, liim, värvipliatsid, hakkliha-munapirukate valmistamiseks vajalikud toiduained (Vt foto 7 ja juhend).

Tegevus

Korraldage õppekäik poodi. Enne õppekäiku teeb õpetaja teemasse sissejuhatuse.

Tööleht 10c. Kevadpühad

Kevadpühaid nimetati ka lihavõttepühadeks. See tähendab, et kevadpühal hakati jälle liha sööma. Lõppes paast. Õpetaja abiga meenutavad lapsed, millal algas paast ja mida paast tähendas – paastu ajal ei söödud liha. Õpetaja paneb tahvlile toiduainete pildid (kapsas, vorst, muna, kala, juust, sardell, leib, kana). Lapsed leiavad õpetaja abiga pildid, millel kujutatud lihatooted. Õpetaja annab igale lapsele ülesande leida poes mingi konkreetne lihatoode.

Klassis meenutavad lapsed õppekäiku, kas nad leidsid otsitavad lihatooted. Lapsed nimetavad, milliseid lihatooteid nad poes veel nägid.

Töölehe 10c täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 10c. Lapsed loevad pealkirja ja töölehe all oleva püha nimetuse ning kirjutavad selle joonele. Lapsed leiavad üksikpiltide hulgast lihatooted ning ringitavad need veelkord. Lapsed meenutavad, miks nimetati kevadpühaid ka lihavõttepühadeks.

- Oma töölehel lõikavad lapsed lihavõttepühade sedeli välja ja kleebivad selle liha pildi kohale. Või teevad lapsed tähtpäeva nimetusest ära kirja. Lapsed leiavad toiduainete piltide hulgast lihatooted ja värvivad need või lõikavad

- lapsed liha ja lihatoodete pildid välja ja kleeuvad uuele
- lehele. Lapsed pealkirjastavad ja värvivad töölehe.

Pärast töölehe täitmist võite lastega valmistada hakkliha-munapirukaid (Retsept ja foto: www.toidutare.ee).

Foto 7. Hakkliha-munapirukad

KOOSTISAINED (12–16 pirukat):

- 500 gr lehttainas või pärmilehttainas
- 150 gr hakkliha
- 2 keedetud muna
- 1 spl õli
- 0,5 tk porrulauku
- 1,5 dl hapukoort
- 0,5 tl soola
- 0,5 tl musta pipart
- 0,5 tl sidrunipipart
- 1 dl riivjuustu

VALMISTAMINE:

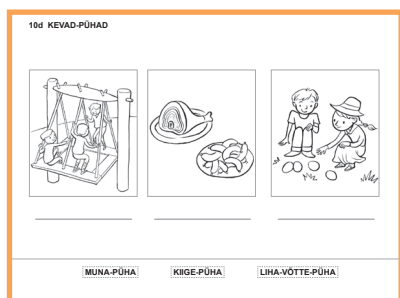
- Viiluta porru ja kuumuta õlis.
- Lisa hakkliha ja prae.
- Lisa hapukoort ja kuumuta veel 3–4 minutit.
- Maitsesta soola ja pipraga. Lase jahtuda.
- Lisa tükeldatud (riivitud) keedumunad ja riivjuust.
- Lõika lehttainas ruutudeks, venita ääri õhemaks.
- Jaga täidis taigna tükidele (1 supilusikatäis).
- Niisuta ääri külma veega ja sule kahvliga vajutades kolmnurgakujuliselt.
- Määri lahtiklopitud munaga ja küpseta ahjus 225 kraadi juures 15 minutit.

TL 10d: Kevadpühad (pühade nimetustest kokkuvõte)

Vajalikud materjalid Töölehed 10a, 10b ja 10c, kalender, töölehe 10d lisa 1 ja lisa 2, tööleht 10d, käärid, liim, värvipliatsid, valitud mängudeks vajalikud vahendid.

Tegevus Meenutage lastega töölehtede 10a, 10b ja 10c alusel kevadpühade erinevaid nimetusi.

Enne töölehe täitmist valmistage lastega töölehtede 10d lisa 1 ja lisa 2 abil **lauamäng „Kevadpühad“**. Lapsed värvivad pildid töölehe 10d lisa 1 ja lõikavad need välja. Töölehe 10d

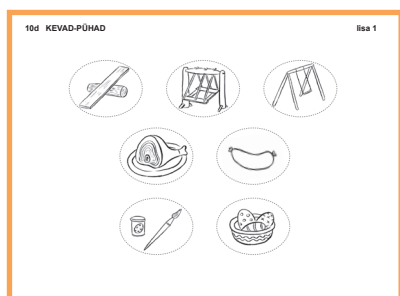

Tööleht 10d. Kevadpühad

lisa 2 kleebivad lapsed tugevamale alusele ja värvivad kevade ja päikese pildid. Samuti värvivad lapsed ilma ristita ringid nt roheliseks. Väljalõigatud ja värvitud pildid kleepida ristiga ringidele – kiigepildid nooltega ringidele, milles rist, ülejäänud pildid endale meelepäraselt.

☀ Valige üks laste poolt valmistatud mängualus ja mängige koos. Kõik mängijad panevad mängunupud kevade pildile. Täringu veeretamise järjekord liigub päripäeva. Mängualual liikumist saab alustada mängija, kes saab esimesena täringul nt ühe. Kui laps satub pildiga ringile, nimetab ta, kuidas kevadpühaid veel nimetatakse. Kui ta ei oska seda öelda, jääb ta ühe mängukorra vahele. Kui laps satub kiigepildile, peab ta oma nupuga liikuma noolega näidatud ringile. Võidab mängija, kes esimesena jõuab päikese pildile.

Töölehe 10d täitmine

Tööleht 10d. Kevadpühad. Lisa 1

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja räägivad pilthaaval, mis on kujutatud. Lapsed loevad töölehe all olevad pühade nimetused ning ühendavad sobiva pildiga.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnasedelid välja ning kleebivad need sobiva pildi alla või teevad sõnadest ära kirja.
- Lapsed värvivad töölehe.

Töölehe täitmise järel meenutage lastega, mis mängu te olete õppinud ja mänginud. Valige lastega 2–3 mängu, mida mängida. Munamängudes saate kasutada ajalehest mune.

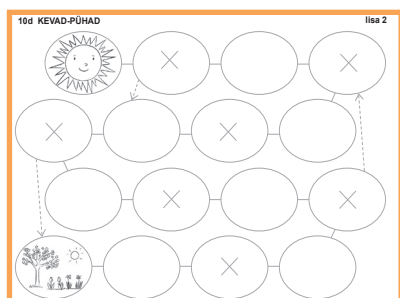
TL 10e: Kevadpühad (toit)

Vajalikud materjalid

pasha valmistamiseks vajalikud toiduained (vt foto nr 8 ja sellel järgnev juhend), pildid (hernesupp, liha, kohupiim, munad, jõuluorikas), tööleht 10e, käärid, liim, värvpliatsid.

Tegevus

Alustage kevadpühade söökide käsitlemist köögis pasha valmistamisega (vt foto 8 juhend). Õpetaja selgitab, et kevadpühadel oli tähtsaks toiduks ka kohupiim. Kuna pasha vajab nõrgumis- ja seismisaega, saate seda süüa järgmisel päeval, mil katke pidulik kevadpühadelaud (vt TL 10e täitmise järel).

Tööleht 10d. Kevadpühad. Lisa 2

Pärast pasha valmistamist meenutage lastega klassis, mis oli põhitoiduaine selle valmistamisel. Õpetaja ja piltide abiga meenutavad lapsed, milliseid toite kevadpühadel veel söödi. Õpetaja paneb tahvlile pildid (hernesupp, liha, kohupiim, munad, jõuluorikas). Lapsed leiavad pildid, millel kevadepühade toidud (liha, kohupiim, muna). Lapsed nimetavad, millal

ülejäanud toitusid söödi – hernesuppi vastlapäeval, jõulurikat jõuludel.

Foto 8. Pasha

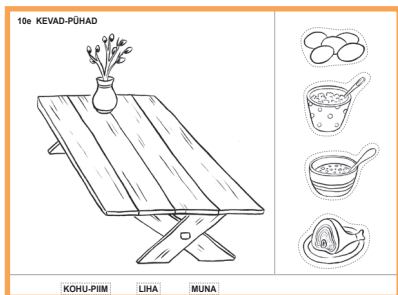
KOOSTISAINED:

- 500 gr kohupiima
- 2 dl vahukoort
- 2 dl suhkrut
- 1 dl sulatatud võid
- 1/2 dl hakitud mandleid
- 1/2 dl rosinaid

VALMISTAMINE:

- Vahusta vahukoort.
- Lisa kohupiimale jahutatud sulavõi, mandlid, rosinaid ja vahukoort.
- Kalla segu marliga vooderdatud pashavormi (või sõelale).
- Pane pasha ööseks külmkappi.
- Vala pasha vormist välja ja kaunistage.

Töölehe 10e täitmine

Tööleht 10e. Kevadpühad

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad pealkirja ja töölehe all olevad sõnad ning leiavad vastava toidupildi (kohupiima pildi õpetaja abiga). Lapsed ühendavad sõna vastava pildiga. Lapsed nimetavad, mis toitu on kujutatud järelejäänud pildil ning millise tähtpäeva toit see on.

- Oma töölehel lõikavad lapsed kevadpühade toitude pildid välja ning kleebibid töölehel vasakul olevale lauale.
- Lapsed lõikavad välja sõnad ja kleebibid sobiva toidupildi kõrvale. Või teevad lapsed sobivate toidupiltide kõrvale sõnadest ära kirja. Lõpuks lapsed värvivad töölehe.

Kevadpühade toitude teema käsitlemise võite lõpetada piduliku laua planeerimisega. Meenutage, milliseid toite kevadpühadel söödi ja leppige kokku, kes toob erinevaid toiduaineid (leib, sai, liha või singiviilud, keedetud munad, või vm) ja kes toob laua kaunistusi (pajuoksad, värvitud munad vm). Järgmisel päeval valmistage munavõid ja katke pidulik kevadpühade laud. Nüüd saate ka enda valmistatud pashat maitsta.

TL 10f: Kevadpühad (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Ilmavaatlustabel, tööleht 10f, käärid, liim, värvipliatsid, A4 leht, töölehed 10a–10f, valitud mängude vahendid.

Tegevus Käsitlege lastega ilmaennustuse teemat vahetult pärast kevadpühi. Eelnevalt andke lastele koduseks ülesandeks märkida lapsevanemate abiga kevadpühade ilmanäitajad. Pärast pühi klassis võrrelge, kas kõigil lastel on enam vähem sarnased ilmanäitajad. Märkige kevadpühade ilmanäitajad ilmavaatlustabelisse. Korraldage lastega õppekäik loodusesse. Lapsed kirjeldavad kevadet ja ilma. Peale õppekäiku märkige ilmavaatlustabelisse õppekäigu ilmanäitajad. Võrrelge kodus märgitud ja õppekäigu ilmanäitajaid.

Tööleht 10f. Kevadpühad

Vanal ajal arvasid inimesed, et kui kevadpühadel särgis, siis suve algul (suvistel) kasukas. Koos lastega arutlege ennustuse tähendust. Lapsed jõuavad järeldusele, et kui kevadpühade ilm on nii soe, et saab särgi väel olla, siis suve algus on väga külm. Vaadake ilmavaatlustabelist kevadpühade ilmanäitajaid ja „ennustage“ suve alguse ilmasid.

Töölehe 10f täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad töölehe pealkirja. Lapsed kirjeldavad, mida nad pildidel näevadmilline on kevadpühade pildil laste riietus. Lapsed loevad töölehe all olevat sõna ja laused ning ühendavad sobiva pildiga.

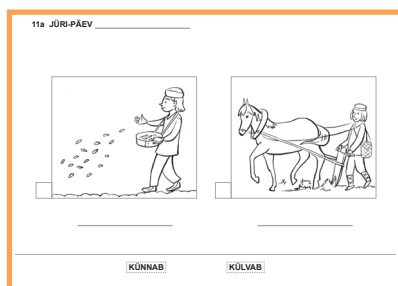
- Oma töölehel lõikavad lapsed sõna- ja lausesedelid välja
- ning kleeuvad sobivate piltide juurde või teevad nendest
- ära kirja ja ühendavad pildid vana aja ennustuse kohaselt.
- Võib ka sobiva pildipaari välja lõigata ja uuele lehele kleepida. Lapsed pealkirjastavad ja värvivad töölehe.

Töölehe täitmise järel korrake, mida kevadpühad tähendavad, kuidas neid veel nimetati, mis kevadpühadel tehti jne. Lõpetuseks mängige lastega õpitud ringmänge, valmistatud lauamängu või munamänge.

TL 11a: Jüripäev (jüripäeval algavad tööd)

Vajalikud materjalid Kalender, ilmavaatlustabel, pildid kündmisest ning külvamisest vanal ajal ja tänapäeval, tööleht 11a, käärid, liim, värvipliatsid, „viljaterade“ valmistamiseks vana ajaleht, foolium.

Tegevus Alustage jüripäeva teemat õppekäiguga loodusesse. Enne õppekäiku teeb õpetaja teemasse sissejuhatuse. *On (oli) jüripäev. Vanal ajal algasid jüripäeval põllutööd – kündmine ja külvamine.* Vaadake kalendrist, millal on jüripäev. Lapsed

Tööleht 11a. Jüripäev

kirjutavad jüripäeva kuupäeva tahvlile. Jalutuskäigul kirjeldavad lapsed kevadet ja ilma. Võimalusel minge põllu äärde või aeda, vaadake, kas põllutööd on alanud. Lapsed meenutavad, miks põllul ja aias töötatakse, mida neilt saab.

Klassis meenutage õppekäiku. Märkige jüripäeva ilmanäitajad ilmavaatlustabelisse. Õpetaja loeb lastele M. Heiberg-Heinamaagi luuletuse „Kündja laul“ 1. salmi (veidi lihtsustatud):

Rutta, rutta hobukene,
 Vea vagu virgasti.
 Öhtu söuab, öhtu jõuab,
 pea loojub päikene.

Lapsed püüavad luuletuse tegevust lahti rääkida. Õpetaja näitab lastele pilte, millel kündmine vanal ajal ja tänapäeval. Lapsed kirjeldavad, kuidas künti vanasti, millega küntakse tänapäeval. *Pärast kündmist külvatakse seeme mulda.* Õpetaja näitab lastele pilte külvamisest vanal ajal ja tänapäeval. Lapsed kirjeldavad, kuidas külvati vanasti ja kuidas tänapäeval. Õppige lastega luuletust.

- ✦ Enne töölehe täitmist harjutage lastega nn sirge vao vedamist. Tahvlil või suurel paberil märgib õpetaja „põllu“ piirid. Lastel on mõlemas käes kriit või pliats. Lapsed proovivad kahe käega korraga, käed teineteise taga (üks käsi on „hobune“, teine „ader“) sirget vagu tõmmata. Teise „vao“ tõmbavad lapsed käsi vahetades – see, mis enne oli „ader“ on nüüd „hobune“. Et lastel tegevusest suurem selgus oleks, võite käed märgistada – ühele käele pange hobuse pilt nt kleeplindiga, teisele adra pilt. Võrrelge lastega, kui sirged „vaod“ teil õnnestus vedada.

Töölehe 11a täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad pealkirja ja kirjutavad joonele jüripäeva kuupäeva. Lapsed nimetavad, mida on tegevuspildidel kujutatud. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja ühendavad need vastava pildiga. Lapsed reastavad pildid tegevuse järjekorras nummerdades pilte.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jüripäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ja kleebivad sobiva pildi alla. Võib ka teha sõnadest ära kirja. Lapsed reastavad pildid tegevuse järjekorras ja nummerdavad pildid. Või lõikavad tegevuspildid välja ja kleebivad õiges järjekorras uuele lehele. Uue töölehe nad pealkirjastavad ja värvivad.

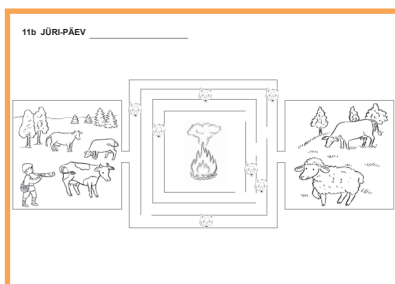
Töölehe täitmise järel võite õues mängida mängu „Külvaja ja linnud“.

- ✦ Valmistage klassis hõbedasi viljaterasid umbes 30 tk. Valmistamine on sarnane ajalehest munade (vt foto nr 6) valmistamisega, kuid viljaterad on oluliselt väiksemad. Õpetaja märgib õues „põllu“ piirid. Üks mängijatest on külvaja, teised on linnud. Külvaja viskab „viljaterad“ piiritletud maaalale. Õpetaja märguande, nt vile peale tormavad linnud „viljateri“ koguma. Umbes 10 sekundi pärast vilistab õpetaja veelkord ja linnud peavad põllult lahkuma. Enim „viljaterasid“ kogunud mängija on nüüd külvaja. Mängu saab mängida ka saalis või klassis, kui pingid kokku lükata.

TL 11b: Jüripäev (karjane)

Vajalikud materjalid Peeter, pildid (löke, hunt, lehm, lammas), töölehed 11b lisa 1 ja lisa 2, käärid, liim, värvipliatsid, tööleht 11b.

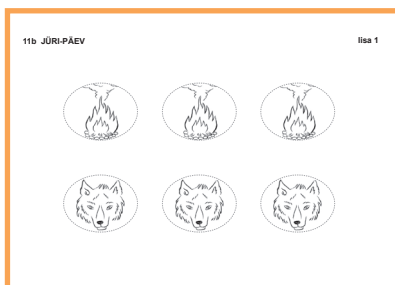
Tegevus Õpetaja etendab Peetriga etenduse.

Tööleht 11b. Jüripäev

Peeter loeb K. A. Hermann'i „Karjase laul kevadel“ 1. salmi (veidi kaasajastatud):

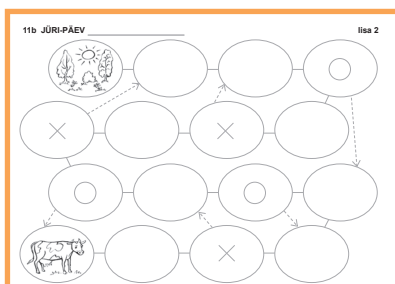
Lumi on nüüd ära suland,
vali talv on mööda läind.
Loomad, kes on laudas eland,
Pole ammu karjas käind:
Nüüd nad lähvad rõõmuga,
võivad rõõmsalt ammuda.

Tööleht 11b. Jüripäev. Lisa 1

Lapsed püüavad luuletust meenutada.

Peeter: „Täna on jüripäev. Jüripäeval läks karjane jälle karja. Jüripäeval tehti ka lõket. Loomad aeti lõkkesuitsust läbi, et hundid neile kevadel ja suvel liiga ei teeks.“ Õpetaja paneb lõkke, hundi ja lehma ja lamba pildid tahvile.

Tööleht 11b. Jüripäev. Lisa 2

Enne töölehe täitmist valmistage lastega **lauamäng „Jüripäev“** töölehe 11b lisa 1 ja lisa 2 abil. Lapsed värvivad pildid lisa 1 ja lõikavad need välja. Lisa 2 kleebivad nad tugevamale alusele, värvivad lehma ja karjamaa pildid. Märgistamata ringid värvivad lapsed nt roheliseks. Väljalõigatud ja värvitud pildid kleebivad lapsed märgistatud ringidele – hundi pildid kleebivad ringiga ringidele, lõkke pildid ristiga ringidele.

- ✦ Valige üks laste poolt valmistatud mängualus ja mängige koos. Kõik mängijad panevad mängunupud lehma pildile ja on mängult karjased, kes peavad karja karjamaale viima.

Täringu veeretamise järjekord liigub päripäeva. Mängulaual liikumist saab alustada mängija, kes viskab esimesena nt ühe. Õpetaja kommenteerib mängu ja tuletab lastele meelde, et loomad ei pea lõkkest läbi minema, vaid lõkkesuitsust jne. Kui laps satub lõkke pildile, liigub mängija nupp noolega näidatud suunas üles, st huntidest mööda. Kui mängija satub hundi pildile, liigub ta noolega näidatud suunas alla, st karjane peab „hoolsamalt karjamaale rada valima“. Võidab mängija, kes esimesena jõuab karjamaa pildile.

Töölehe 11b täitmine Õpetaja näitab töölehte projektoriga. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja kirjutavad joonele jürapäeva kuupäeva. Lapsed nimetavad, mis on vasakpoolsel pildil ja mis on parempoolsel pildil. Lapsed püüavad leida rada karjamaale.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jürapäeva kuupäeva. Lapsed leiavad ja märgivad joonega karjamaale
- viiva raja. Lapsed värvivad töölehel olevad pildid.

Töölehe täitmise järel võite mängida mängu „Lehmad-lambad, tulge karjamaale!“.

- ✦ Mängu põhimõte on sarnane mängule „Haned-luiged, tulge koju!“, kohandatud on vaid sõnu. Õpetaja märgib piirid, mille taga on „loomad“ ja mille taga on karjane. Liisusalmi lugemise teel valitakse „hunt“, kes on kahe piiri vahel. Esialgu võib õpetaja olla karjane. Karjane hüüab: „Lehmad-lambad, tulge karjamaale!“ Loomad vastavad: „Ei saa, hunt on ees.“ Karjane vastab: „Tulge ikka!“ Lapsed püüavad nii karjase juurde joosta, et hunt neid kätte ei saaks. Kinni püütud laps hakkab nüüd uueks hundiks.

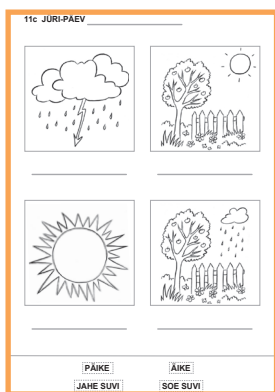
TL 11c: Jürapäev (ilma ennustamine)

Vajalikud materjalid Mänguks vajalikud piktogrammid (päike, kuu, pilv, äikesepilv), kriit või võimlemisrõngad, pildimaterjal (päike, äike, soe suvi, jahe suvi), tööleht 11c, käärid, liim, värvipliatsid, A4 leht.

Tegevus Enne teema käsitlemist mängige mängu „**Siis kui taevas....**“

Õpetaja tutvustab mängus esinevaid piktogramme (päike, kuu, pilv, äikesepilv). Kui nende sisu mõistetud, loeb õpetaja luuletuse ja näitab sobiva rea juures vastavat piktogrammi.

Siis kui taevas paistab kuu,
Magab iga laps ja puu.
(õpetaja näitab kuu piktogrammi)

Tööleht 11c. Jüripäev

Siis kui algamas on päev,
 Päikest silmapiiril näed. –
 (päikese piktogramm)
 Kõrgel taevas hõljuvad
 Valged pilved mõnusad. –
 (pilve piktogramm)
 Järsku kadunud on päike,
 Algab torm ja hirmus äike. –
 (äikese piktogramm)
 Lapsed jooksevad kõik tuppa,
 Igaüks nüüd varju ruttab.
 Peagi läind on kole äike,
 Taevas paistma hakkab päike. –
 (päikese piktogramm)

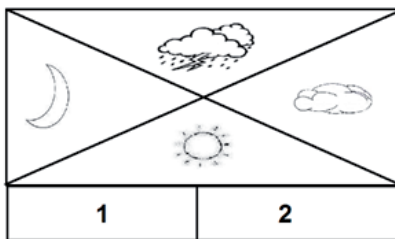
✶ Iga lapse jaoks on „kodu“ – kriidiga maha joonistatud ring või võimlemisrõngas. Mängus peavad lapsed käituma vastavalt sellele, millest luuletuses juttu ja millist piktogrammi õpetaja näitab: **kuu** – lapsed kükitavad oma „kodudes“ ja imiteerivad magamist, **paistab päike** – lapsed „ärkavad“, tulevad ringidest välja ja mängivad, **pilved** – lapsed vaatavad „taeva“ poole, **äike** – lapsed jooksevad oma „koju“, jälle päike – lapsed tulevad „kodudest“ jälle välja mängima. Eialgu võib õpetaja luuletuse lugemise, piktogrammide näitamise kõrval kõiki tegevusi kaasa teha. Iga uuesti lugemise juures, vähendab õpetaja liikumise kaasa tegemist, kuni selleni, et lapsed teevad liikumist piktogrammide ja luuletuse alusel iseseisvalt.

Pärast mängu tutvustab õpetaja vana aja jüripäeva ilmaennustusi. *Jüripäeva ilma järgi ennustasid inimesed suve ilma. Inimesed arvasid, et kui jüripäeval on äike, siis tuleb jahe suvi. Õpetaja paneb äikese ja jaheda suve pildid tahvlile. Kui jüripäeval on ilus ilm, siis tuleb ilus suvi. Õpetaja paneb päikese ja ilusa suve pildid tahvlile. Lapsed kordavad piltide ja õpetaja abiga jüripäeva ilma ennustust. Lapsed vaatavad ilmavaatlustabelist, milline oli jüripäeva ilm ja „ennustavad“, milline võiks tulla suvi. (Õpetaja võib selgitada: kui jüripäeval päike ei paistnud, kuid oli pilves ilm, siis tuleb nii sooja kui ka pisut jahedat.)*

Töölehe 11c täitmine Õpetaja näitab projektoriga töölehte 11c. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja kirjutavad joonele jüripäeva kuupäeva. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja leiavad vastavad pildid. Lapsed ühendavad sõnad sobiva pildiga. Lapsed ühendavad pildipaarid jüripäeva ennustuse kohaselt.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jüripäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad sõnad välja ja kleebivad sobiva pildi alla või teevad sõnadest ära kirja. Lapsed ühendavad pildipaarid jüripäeva ennustuse kohaselt või lõikavad pildid ja sõnad välja ja kleebivad uuele lehele vastavalt jüripäeva ennustustele. Uuele töölehele kirjutavad lapsed ka jüripäeva kuupäeva.

Pärast töölehe täitmist võite mängida õues keksu, milles on kasutusel eelmise mängu piktogramm. Õpetaja joonistab kõrval toodud keksukasti (piltide asukohta võib muuta).

Keksukast

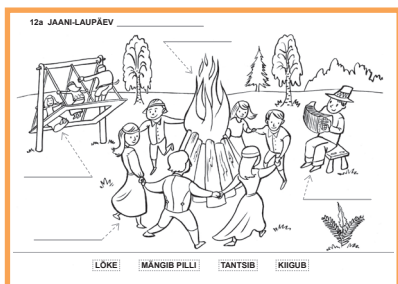
✨ Iga laps leiab endale keksukivi. Määrake liisusalmi (nt eelmise mängu luuletuse kaks või neli esimest rida) abil mängijate järjekord. Õpetaja käes on neli piktogrammi. Esimene mängija võtab pimesi ühe piktogrammi. Mängija peab viskama oma keksukivi keksukasti, kus on sarnane pilt piktogrammiga olevaga. Õnnestunud viske korral (kivi ei ole joonel) hüppab mängija kõigepealt kasti nr 1, siis kasti nr 2 ja lõpuks kasti, kus on keksukivi. Lõpuks hüppab mängija keksukastist välja. Õnnestunuks saab lugeda hüppamist, kui mängija ei ole joonele hüpanud. Nii läbivad kõik mängijad 1. vooru. Teises voorus võtab mängija jälle õpetajalt pimesi piktogrammi. Kui talle satub piktogramm, millel on kujutis, mille ta sai ka eelmises voorus, siis jätab ta hüppekorra vahele. Võitja on mängija, kes esimesena kõigis keksukastides on hüpanud.

NB! Kohandage reegleid ja keksukasti oma lastele jõukohaseks!

TL 12a: Jaanilaupäev (lõke)

Vajalikud materjalid Kalender, süžeeipilt jaanilaupäevast, pildimaterjal (kadripäev, mardipäev, jõulud, näärid), tööleht 12a, käärid, liim, värvipliiatsid, „lõkke“ valmistamiseks vajalikud vahendid (vt foto nr 9 ja juhend).

Tegevus *Suvel juunikuus on jaanipäev.* Lapsed vaatavad kalendrist, millal on jaanipäev ja kirjutavad kuupäeva tahvlile. *Õhtul enne jaanipäeva tehti ja tehakse ka praegu jaanituld.* Lapsed vaatavad kalendrist, millal on jaanilaupäev ja kirjutavad jaanilaupäeva kuupäeva tahvlile. Lapsed meenutavad, kas nemad on jaanitulel käinud ja mida seal tehti. Õpetaja paneb tahvlile jaanilaupäeva süžeeipildi. *Jaanitule juures tähistasid inimesed valguse võitu pimeduse üle. Jaanilaupäeval on kõige rohkem*

Tööleht 12a. Jaanilaupäev

valget aega (päev on kõige pikem) ja väga vähe pimedat aega (öö on väga lühike). Lõkke juures inimesed tantsisid, laulsid ja kiiksid. Õpetaja meenutab lastele tuleohutuse reegleid – lapsed tule täiskasvanud inimese järelevalveta ei tee, kui ligi-dale võib minna lõkkele jne.

Õpetaja loeb või laulab jaanipäeva rahvalaulu (Kolga-Jaani, sõnad kaasajastatud):

Tulge jaanitulele,
tooge puid lõkkesse.
Kes ei tule jaanitulele –
see magab mardipäevani,
ringutab kadripäev ajal,
pöörab külge jõulu ajal,
teist külge nääri ajal.

Tööleht 12a. Jaanilaupäev. Lisa 1

Lapsed meenutavad, millistest tähtpäevadest salmis juttu oli. Õpetaja loeb luuletuse veelkord ja paneb selles kõlava tähtpäeva nimetusega vastava pildi tahvlile. Lapsed leiavad kalendrist laulus kõlanud tähtpäevade kuupäevad ja kirjutavad need õigete piltide alla. Õpetaja loeb (laulab) luuletust veelkord, osutades luuletuses ettetulevate tähtpäeva piltidele ja imiteerides luuletuses ettetulevaid tegevusi. Õppige lastega laulu koos tegevuste imiteerimisega.

Töölehe 12a täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 12a. Lapsed loevad töölehe pealkirja ja kirjutavad joonele jaanilaupäeva kuupäeva. Lapsed loevad sõnad ning ühendavad sobiva pildiga.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jaanilaupäeva kuupäeva. Lapsed lõikavad sõnasedelid välja ja kleebivad sobiva pildi juurde joonele või teevad sõnadest ära kirja.
- Lapsed värvivad töölehe.

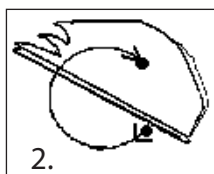
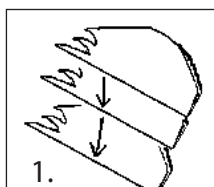

Foto 9. Lõkke

Töölehe täitmise järel võite valmistada üheskoos „lõkke“ (vt foto nr 9 ja juhend). Lõkke kontuur töölehe 12b lisa 1 on näidiseks, kontuuri võib joonistada ka ise. Lõkke kontuuri šabloon peaks olema tugevamast paberist või papist.

TÖÖVAHENDID:

- kolm kollast ja kolm punast A4 paberit
- šabloon lõkkest (vt töölehe 20b lisa 1)
- käärid
- liim

TÖÖ KÄIK:

- Lapsed murravad värvilised paberid pikkupidi pooleks
- Lapsed joonistavad pooleks murtud värvilisele paberile šablooni abil lõkke kontuuri, asetades lõkke pikima serva värvilise paberi murdejoonele.
- Lapsed lõikavad pooleks murtud paberist lõkke (vajadusel õpetaja abistab leekide välja lõikamist).
- Lapsed liimivad vaheldumisi kord punast ja siis kollast pooleks murtud lõket üksteise peale (1.), leekide kohale ei pea liimi panema.
- Lõpuks liimivad lapsed ka alumise ja ülemise pooliku lõkke omavahel kokku (2.) – valmis ruumiline „lõke“.

TL 12b: Jaanilaupäev (mängud)

Vajalikud materjalid Mängudeks vajalikud vahendid (kõis, kepp, vana saabas, pallid, kartulikott, nõör), tööleht 12b, käärid, liim, värvipliiatsid, A4 leht.

Tegevus Korraldage lastele õues **mängudepäev**. Mängige lastega alljärgnevat jaanimänge. Ringmängud võivad vahelduda osavusmängudega. Kohandage mängud oma lastele jõukohas- teks, valige võrdsed paarid, lihtsustage reegleid jne. Tuletage lastega meelde viisakusreegleid mängimisel – kuidas ootame oma järjekorda, teise lapsega arvestamine jne.

Vedamisvõistlused

☀ **Kõievedu**

☀ **Vägikaikavedamine**

☀ **Mäng rohukõrtega.** Mängijad leiavad endale pikki painduvaid rohukõrsi. Üks mängija painutab oma kõrre kaareks, võtab selle otsad pöidla ja nimetissõrme vahele ning kutsub välja võistleja, kes torkab oma kõrre väljakutsuja kõrre tagant läbi, painutab selle samuti kaareks ja haarab otsad näppude vahele. Nüüd hakkavad võistlejad haakunud kõrsi enda poole vedama. Kelle kõrs katkeb, on kaotanud. Võitja kutsub välja järgmise mängija.

Viskevõistlused

☀ **Saapa viskamine**

☀ **Kõrre viskamine**

☀ **Pallivisked** (tennis-, lauatennis-, õhupall).

- ☀️ **Kepi viskamine.** Mängija asetab kepi, hoides seda ülemissast otsast, parema jala varvastele. Võttes parema jalaga hoogu, püüab mängija visata keppi võimalikult kaugele. Sama asja võite proovida ka vasaku jalaga teha.

Takistusjooksud

- ☀️ **Kotis jooks(-kõnd).**
- ☀️ **Paaris jooksmine** (kõndimine), kus paaristel mõlemal üks jalg teise külge seotud.

Ringmängud

- ☀️ **Jaanike** (vt tööleht 12d juhend)
- ☀️ **Kaks sammu sissepoole**
- ☀️ **Kui sul tuju hea**

Enne töölehe täitmist selgitab õpetaja, et *jaanilaupäeval mängiti lõkke ääres mitmesuguseid mängu, ka neid, mida teie mängisite.* Meenutage lastega, mis mängu mängisite. Lapsed räägivad, milline mäng meeldis neile enim.

Töölehe 12b täitmine

Tööleht 12b. Jaanilaupäev

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 12b. Lapsed loevad õpetaja abiga töölehe pealkirja ja kirjutavad joonele jaanilaupäeva kuupäeva. Lapsed nimetavad, mis tegevused on piltidel kujutatud. Lapsed leiavad piltidelt jaanipäeva mängud ja meenutavad, mis tähtpäeval teisi mängu mängisite. Lapsed loevad töölehe all olevad tähtpäeva nimetused ja ühendavad sõna sobiva tegevuspildiga.

- Oma töölehel kirjutavad lapsed joonele jaanilaupäeva kuupäeva. Lapsed loevad töölehe all olevad tähtpäeva nimetused välja ja kleepivad sobiva tegevuspildi alla või teevad ära kirja. Lapsed värvivad kõik ruudud, vastava aastaaja, millal kujutatud mängu mängitakse, tunnusevärv – munamängud rohelisteks, jaanipäeva mängud kollaseks, kelgutamine siniseks. Tegevuspiltidele, millel ei ole kujutatud jaanipäeva mängu, tõmbavad lapsed risti peale. Võib ka lõigata jaanipäeva mängude pildid välja ja kleepida uuele lehele. Lapsed pealkirjastavad töölehe ning kirjutavad ka uuele töölehele jaanipäeva kuupäeva.

Pärast töölehe täitmist võite jällegi minna õue mängima. Õpetaja abiga meenutavad lapsed, mis mängu nad mängisid ning valivad välja igast mänguliigist ühe mängu, mida veel tahetakse mängida.

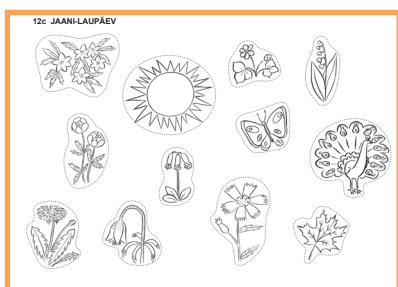
TL12c: Jaanilaupäev (lilled)

Vajalikud materjalid Õppekäigul korjatud lilled, töölehed 12c ja 12c lisa1, käärid, liim, värvipliatsid, mänguks värvilised lillepildid (ülane, sini-lill, piibeleht, kullerkupp, võilill, rukkilill, karukell, nurmenukk, lumikelluke).

Tegevus Enne töölehe täitmist korraldage õppekäik loodusesse. Õpetaja abiga nimetavad ja kordavad lapsed lillede nimetusi. Õppige pärja punumist – pärg punuti jaanipäeval loomadelegi. Korjake klassi kaasa üheksa erinevat lille.

Klassis meenutavad lapsed õpetaja abiga korjatud lillede nimetusi. Lugege üle mitu erinevat lille te korjasite. *Vanal ajal uskusid inimesed, et jaanilaupäeva öösel tuleb korjata üheksa erinevat lilleõit. Lilled tuleb ööseks padja alla panna. Siis täitub inimese salasoov.*

Töölehe 12c täitmine

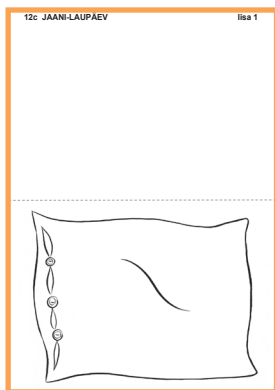

Tööleht 12c. Jaanilaupäev

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 12c. Lapsed leiavad lilled ja teevad neile ringi ümber. Lapsed püüavad töölehel kujutatud lillede nimetusi nimetada. Lapsed nimetavad, kes või mis on järelejäänud piltidel. Lapsed loendavad lilli. Lapsed leiavad kaks ühesugust lille ja ühele lillele teevad risti peale (sest lilli peab padja all olema üheksa).

- Oma töölehel ringitavad lapsed üheksa erinevat lille. Nad
- värvivad lilled ja lõikavad välja. Lapsed murravad töölehe
- 12c lisa1 murdejoone koha pealt pooleks nii, et padja pilt
- jääb ülespoole. Lapsed kleebivad välja lõigatud ja värvitud
- lilled padja alla murtud poolikule lehele. Lapsed värvivad
- padja endale meelepäraselt.

Töölehe täitmise järel võite mängida mängu „**Aednik**“.

Tööleht 12c. Jaanilaupäev. Lisa 1

✨ Lapsed meenutavad lillede nimetusi, mis on kujutatud mängus olevatel piltidel. Lapsed istuvad ringis. Laste hulgast valitakse ostja. Õpetaja on aednik. Iga laps ringis saab ühe värvilise lillepildi. Ostja tuleb aedniku juurde ja ütleb: „Aednik, aednik, müü mulle lilli!“ Aednik vastab: „Mis värvi lilli soovid? Meil on valgeid, siniseid, kollaseid ja lillasid.“ Ostja nimetab ühe värvuse. Ostja poolt nimetatud värvusega lillepildi omanikud tulevad ringist välja. Ostja nimetab, mis lilled on ringist välja tulnud mängijate piltidel. Õigesti vastanult jooksevad ostja ja lilled käskluse peale erinevas suunas ümber lastest moodustunud ringi. Kes hõivab esimesena vaba koha? Kohast ilma jäänu saab uueks ostjaks. Kui ostja ei oska lille(de) nimetusi nime-

tada, valib ta uue värvuse, vajadusel abistab aednik (õpetaja). Kui valitud värvi lilli on kaks (ülane, maikelluke) ja ostja oskab nimetada õigesti mõlema lille nime, jookseb ostja mõlema lillega kohtade pärast võidu. Kui ostja oskab öelda ühe lille nimetuse, siis jookseb ta õigesti nimetatud lillega võidu ümber lastest moodustunud ringi. Laps, kelle lille nimetust ära ei arvatud, läheb ringi tagasi. Uues mänguvoorus võivad lapsed omavahel lillepilte vahetada, nii ei tea ostja, kellega ta võidu jooksma hakkab.

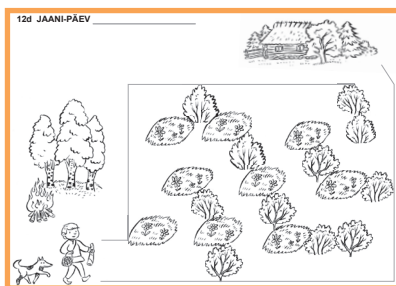
TL 12d: Jaanipäev (karjane)

Vajalikud materjalid Viisud, karjasepasun, leivamärss või pildid nendest, süžee-
pilt jaanilaupäevast, tööleht 12d, värvipliatsid, mänguks 5–7
mängulooma.

Tegevus Alustage jaanipäeva teemat ringmänguga „**Jaanike**“.

✦ Mängu põhimõte on sarnane mängule „Õunake“, sõnad on teemale vastavaks kohandatud. Enne mängu alustamist õppige ringmängu sõnu.

Õues kõnnib Jaanike,
Jaanike kui päikene.
Kõnni-kõnni Jaanike,
otsi üles päikene.
Otsi, otsi päikest sa,
otsi pilve tagant ka.
Leia üles päikene
meie armas Jaanike!

Tööleht 12d. Jaanipäev

Mängijad seisavad ringis, kätest kinni. Keskel on juhtmängija – Jaanike. Ring liigub esimese nelja laulurea saatel kõnnisammudega paremale, juhtmängija jalutab vabalt. Viimase nelja laulurea juures jääb ring seisma ja ühendatud käed tõstetakse üles. Juhtmängija hakkab käte alt ringist välja ja sisse käima, otsides uut juhtmängijat. Sõnade „meie armas Jaanike“ juures jääb juhtmängija kellegi selja taha seisma ja lükkab ta ringi keskele. Mäng algab uuesti uue juhtmängijaga.

Meenutage lastega süžee-
pildi abil, mida tehti jaanilaupäeval.

Jaanipäeva nimetati vanasti ka karjase pühaks. Jaanipäeval ei pidanud karjane karja minema. Jaanipäeval oli karjasel puhkepäev. Lapsed vaatavad kalendrist, millal on jaanipäev ja kirjutavad kuupäeva tahvlile. Lapsed nimetavad, mis värvi on kalendris jaanipäeva kuupäev ja, mida see tähendab – jaani-

päev on puhkepäev. Lapsed meenutavad, kes oli karjane ning mis tööd karjane tegi. Õpetaja näitab lastele viiske, karjasepa-sunat, leivamärssi või pilte nendest. Lapsed meenutavad, mis on mis ning milleks miski vajalik oli.

Töölehe 12d täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte. Lapsed loevad täht-päeva nimetuse ja kirjutavad joonele jaanipäeva kuupäeva. Lapsed leiavad, kust tuleb töölehel karjane ning kuhu ta läheb. Lapsed märgivad joonega raja karjase koju.

- Oma töölehel märgivad lapsed joonele jaanipäeva kuu-päeva. Lapsed märgivad joonega raja jaanitulelt koju.
- Lapsed värvivad töölehe.

Töölehe täitmise järel võite mängida mängu „**Loomade peitmine**“.

- ✦ Mänguks on vaja mänguloomi (5–7). Mängu võib mängida õues või klassiruumis. Valige laste hulgast üks mängija karjaseks. Karjane peidab mänguloomad õpetaja abiga piiratud maa-alale. Teised mängijad peavad hakkama mänguloomi otsima. Kes enim mänguloomi leiab, hakkab uueks „karjaseks“. Õues mänguloomade otsimise teeb põnevaks otsimiskohtade uudsus – pöösastes, puu oksal, puu taga, mänguväljakul liumäe all, liivakasti taga jne.

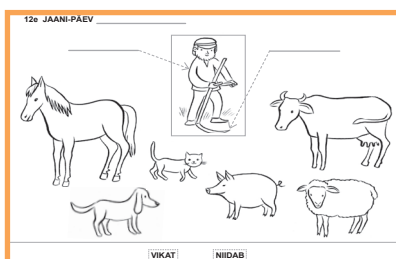
TL 12e: Jaanipäev (algav töö)

Vajalikud materjalid

Laul „Jaanipäev“ (arvutis leiab laulu youtube.com-st või plaadilt „Jaanipäevaks kõrgeks kasvab rohi“), pildimaterjal (heina niitmine, koer, kass, siga, hobune, lammas, lehm), tööleht 12e, käärid, liim, värvipliatsid, A4 leht, võimlemisrõngas.

Tegevus

Kuulake laulu „Jaanipäev“. *Jaanipäevaks on hein kõrgeks kasvanud. Talumehed hakkasid/hakkavad heina tegema. Õpetaja selgitab lastele, et heina niidetakse loomadele söögiks. Heina ei tohi tallata. Tallatud heina ei saa niita. Õpetaja paneb heina niitmise pildi tahvlile. Õpetaja selgitab, et vanal ajal niideti heina vikatiga. Mõned inimesed niidavad ka praegu heina vikatiga.*

Tööleht 12e. Jaanipäev

Jaanipäeval läheb raudnael heina kõrre sisse. Õpetaja näitab lastele pikki pehmeid rohukõrsi ja laseb neid ka katsuda. Loomadele maitseb pehme hein. Lapsed leiavad ütlusele tähenduse – jaanipäevaks saab hein valmis, pärast jaanipäeva tuli kindlasti heina tegema hakkama, et rohukõrred kõvaks ei läheks. Kellele heina niidetakse? Õpetaja paneb tahvlile lehma,

kassi, koera, lamba, sea ja hobuse pildid tahvlile. Lapsed leiavad need koduloomad piltidelt, kes heina söövad.

Töölehe 12e täitmine

Õpetaja näitab projektoriga töölehte 12e. Lapsed loevad töölehe all olevad sõnad ja vastava tegevuse ja eseme. Lapsed tõmbavad ringi ümber neile loomadele, kes heina söövad.

- Oma töölehel lõikavad lapsed sõnad välja ja kleeuvad sobivale tegevusele või esemele viitavale joonele või teevad sõnadest ära kirja. Lapsed tõmbavad ringi ümber neile loomadele, kes heina söövad või lõikavad niitmise ja heina söövate loomade pildid välja ja kleeuvad uuele lehele. Lapsed värvivad töölehe.

Töölehe täitmise järel võite mängida ringmängu „Me lähme rukist lõikama“ sõnadega mängu „**Heinamaa**“. Laulge vaid 3. salmi (salm on pisut teemasse kohandatud):

Me lähme heina tegema,
kui jaanipäev saab läbi.
Kas armas sõber tahad sa
Ka meie seltsi heita?

Õpetaja märgib mängualale „heinamaa“. Ruumis mängides võite kasutada võimlemisrõngast. Iga laps võtab õpetaja käest ühe kodulooma pildi. Lapsed liiguvad lauldes vabalt ringi. Kui sõnad lõppevad, peavad lapsed, kel on käes pilt loomast, kes sööb heina, minema „heinamaale“. Teised lapsed jäävad sinna, kus nad salmi lõppedes olid. Õpetaja kontrollib laste valikute õigsust ning kogub pildid kokku. Lapsed võtavad uuesti pimesi ühe looma pildi ja mäng algab taas.

Jaanipäeva teema lõpetuseks planeerige lastega ühiselt külalistega jaanipäeva pidamine. Külalisteks võivad olla lapsevanemad või naaberklassi lapsed. Valige mängud, mida tahate jaanipäeval mängida. Õpetaja jagab lastele ülesanded, kes millist mängu külalistele õpetab jne. Korrake osavus- ja ringmänge.

Kirjandust

Aher, S. PäkapiKurada. Juhiseid keskkonnamängudeks ja -tegevusteks.

<http://www.hared.ee/files/pakapikurada.pdf>

Arnover, E., Kangur, A. (1992). Väike jõuluraamat. Perioodika.

Berta. Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas.

<http://www.folklore.ee/Berta/kalender.php>

Haavik, Õ. (2006). Eesti rahvakombeid läbi aastaringi. Argo.

Jaaksoo, A. (1997). Meie kassil kriimud silmad. Eesti lastekirjanduse antoloogia I köide. Andres Jaaksoo & Steamark.

Järv, A. (2007). Meie kiisul kriimud silmad. Vana-vana-vanaemade-isade lastelaule. Eesti Raamat.

Kadri. Keskkond. Rahvakalendri tähtpäevad.

<http://oppematerjalid.onepagefree.com/?id=17314&onepagefree=a8eb0c10c35ed83e69495f5178d328c5>

Kalamees, A. (1973). Eesti rahvamänge. „Eesti Raamat“.

Kivisalu, K. (2003). 100 mängu lapsega. Pere ja Kodu.

Liivak, M. (2000). Kaks sammu sissepoole. Talmar ja Põhi.

Metstak, V. (2004). Mõista, mõista....Eesti rahva mõistatusi. Tiritamm.

Miksike. Lisamaterjal põhilehtede juurde. Tähtpäevad.

<http://www.miksike.ee/>

Muhel, I. (1994). Meie lapse lihavõtteraamat. Koolibri.

Muhel, I. (1991). Sõitsid saanid, sõitsid, reed... Koolibri.

Rahvakultuuri keskus. Vaimne kultuuripärand.

<http://www.rahvakultuur.ee/?s=106>

Zapletal, M. (1984). 1000 mängu. Tallinn „Valgus“.

Toidutare. Toiduportaal.

<http://www.toidutare.ee/>

Viies, A. (1995). Eesti rahvakultuuri leksikon. Eesti entsüklopeediakirjastus.

Veering, E., Kukk, E. (2004). Muinasjutumaias. Argo.